

Käteväkätiset kopeloivat käteisesi!

Kielen funktiot paikallispoliisin verkkotiedotteissa

Reeta Kujanpää
Pro gradu -tutkielma
Suomen kieli
Suomen kieli ja suomalais-
ugrilainen kielentutkimus
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Turun yliopisto
Helmikuu 2014

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

KUJANPÄÄ, REETA: Käteväkätiset kopeloivat käteisesi! Kielen funktiot paikallispoliisin verkkotiedotteissa

Pro gradu -tutkielma, 81 s., 3 liites.

Suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus

Helmikuu 2014

Tämän tutkielman aiheena ovat Suomen paikallispoliisin verkkotiedotteet ja niiden kieli. Tavoitteena on selvittää, millaista kieltä verkkotiedotteissa käytetään ja miksi tekstit ovat juuri sellaisia kuin ovat. Vastauksia jälkimmäiseen kysymykseen etsitään tekstilajikonventioista, tiedotteiden laatimiskäytännöistä ja tiedotteiden kirjoittamista koskevasta ohjeistuksesta. Tutkimuksen aineisto koostuu seitsemän eri poliisilaitoksen tiedotteista, jotka ovat ilmestyneet laitosten omilla verkkosivuilla. Aineisto käsittää yhteensä 105 tiedotetta, 15 kultakin laitokselta. Työssä on mukana myös Poliisihallituksen viestintäpäällikön ja kuuden poliisilaitoksen haastattelut. Niiden avulla selvitetään poliisin sisäisiä tiedotusohjeita ja -käytäntöjä.

Tutkimus kuuluu lingvistisen tekstintutkimuksen alaan, mutta se liittyy läheisesti myös tekstilajin ja virkakielen tutkimukseen. Menetelmällisesti tutkimuksen pääpaino on kielen laadullisessa analyysissa. Tärkein taustateoria on Roman Jakobsonin (1968) teoria viestintätilanteen osatekijöistä ja funktioista. Jakobsonin määrittelemistä kuudesta kielen funktiosta tarkastelen työssäni emotiivista, konatiivista ja poeettista funktiota. Fennistisistä tutkimuksista tukeudun erityisesti Salli Kankaanpään (2006) väitöskirjaan, joka käsittelee hallinnon lehdistötiedotteiden kieltä.

Tutkimustulosten mukaan emotiivinen funktio ilmenee paikallispoliisin verkkotiedotteissa affektisina ilmauksina. Aineiston affektisuus jakautuu teemoiltaan kolmeen ryhmään, jotka ovat rikollisten ja heidän toimintansa kommentointi, poliisin toiminnan kommentointi ja onni onnettomuudessa -lausumat. Subjektiivisesta luonteestaan huolimatta ilmaukset ovat tiedotteissa yhdenmukaisia. Konatiivinen funktio näkyy tiedotteissa lukijan ohjailuna. Direktiivien muotoryhmistä yleisimpiä ovat performatiiviverbit ja modaaliset verbi-ilmaukset. Ohjailevien ilmausten käyttö vaihtelee poliisilaitoksittain, mutta sävyiltään ohjailu on kaikissa tiedotteissa kohteliasta. Poeettista funktiota aineistossa edustavat alku- ja loppusointu, arki- ja puhekielisten ilmausten käyttö sekä metaforat. Kohosteisen alkusoinnun ja arkikielen käyttö on yhteydessä siihen, miten tiedotteen laatinut laitos suhtautuu persoonalliseen kielenkäyttöön päivittäistiedottamisessa.

Poliisin tuottamia tekstejä ei aikaisemmin ole käytetty fennistisen tutkimuksen aineistona. Työ antaa siksi lisätietoa niin virkakielen kuin tiedotteen tekstilajin tutkimukseen.

Asiasanat: Kielen funktiot, tekstintutkimus, tiedote, virkakieli

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet	3
1.2 Tutkimuksen teoreettinen tausta ja aiempi tutkimus	4
1.3 Tutkimusaineiston esittely	6
1.4 Tutkielman eteneminen	8
2 KIELEN FUNKTIOT	10
2.1 Viestintätilanteen osatekijät ja funktiot	10
2.2 Emotiivinen funktio	11
2.3 Konatiivinen funktio	14
2.3.1 Direktiivit ja niiden muodostustavat	14
2.3.2 Ohjailun osapuolet ja kohteliaisuus	17
2.4 Poeettinen funktio	18
2.4.1 Kielen kohosteisuus	19
2.4.2 Kohosteisen tyylin merkitys	23
3 PAIKALLISPOLIISIN VERKKOTIEDOTTEET OSANA POLIISIN ORGANISAATIOVIESTINTÄÄ	26
3.1 Tiedote tekstilajina	26
3.2 Poliisin viestintästrategia ja viestinnän käsikirja	28
3.3 Poliisin verkkotiedotteiden laatimiskäytännöt	31
4 EMOTIIVINEN FUNKTIO PAIKALLISPOLIISIN VERKKOTIEDOTTEISSA	35
4.1 Rikollisten ja heidän toimintansa kommentointi	35
4.2 Poliisin toiminnan kommentointi	39
4.3 Onni onnettomuudessa -lausumat	41
4.4. Kokoavaa tarkastelua	42
5 KONATIIVINEN FUNKTIO PAIKALLISPOLIISIN VERKKOTIEDOTTEISSA	44
5.1 Imperatiivilauseet	45

5.2 Modaaliset verbi-ilmaukset	47
5.3 Performatiiviverbit	50
5.4 Ohjailevat väitelauseet.....	52
5.5 Finiittiverbittömät direktiivit	54
5.6 Kokoavaa tarkastelua	55
6 POEETTINEN FUNKTIO PAIKALLISPOLIISIN VERKKOTIEDOTTEISSA	56
6.1 Alku- ja loppusointu	56
6.2 Arki- ja puhekielisten ilmausten käyttö.....	60
6.3 Metaforat	63
6.4 Kokoavaa tarkastelua	68
7 LOPUKSI.....	70
LÄHTEET.....	73
LIITTEET	

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Suomen poliisin viestintä on viime vuosien aikana saanut osakseen poikkeuksellisen paljon huomiota. Poliisi on lisännyt viestintäänsä merkittävästi, ja erilaiset sisällöt ovat vahvasti esillä mediassa ja julkisuudessa (Luotonen 2013). Erityisesti poliisin verkossa ilmestyvistä tiedotteista ja sosiaalisen median sisällöistä on muodostunut ilmiö, joka kiinnostaa kansalaisia. Poliisin viestinnän kiinnostavuus ei nähdäkseni perustu pelkästään tiedotusaiheisiin vaan myös viestinnässä käytetyn kielen persoonallisuuteen. Esimerkiksi runoilu, puhekielisyydet ja kirjoittajan subjektiiviset kannanotot herättävät huomiota ja lisäävät viestien suosiota. Persoonallinen kieli viihdyttää lukijaa mutta edustaa samalla tyyliä, johon viran puolesta kirjoitetuissa teksteissä ei ole totuttu.

Poliisin omaperäinen tiedotustyyli on huomioitu mediassa useasti. Poliisitiedotteiden hauskuus on ollut uutisaiheena muun muassa Ylen (Yle 18.8.2013) ja Iltalehden (IL 29.6.2012) verkkouutisissa. Tiedotusvälineiden huomion ovat saaneet myös esimerkiksi kokonaan Savon murteella kirjoitettu tiedote (SS 31.12.2011) sekä tiedote, joka pituudestaan huolimatta koostui vain yhdestä virkkeestä (MTV 17.1.2012). Subjektiivinen tyyli ei kuitenkaan aina ole saanut mediassa pelkästään myönteistä vastaanottoa. Huumori koettiin liian rajuksi tiedotteessa, jossa kirjoittaja kommentoi näpistyksestä kiinni jääneen 12-vuotiaan tytön rintoja (ks. IL 14.6.2013).

Ajankohtaisuutensa vuoksi poliisin viestintä on mielenkiintoinen kohde myös kielitieteelliselle analyysille. Tässä tutkielmassa käsitellään yhdentyypistä poliisin viestintämateriaalia, paikallispoliisin verkkotiedotteita. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaista poliisin verkkotiedotteissa käytetty kieli on. Deskriptiivisen kuvauksen lisäksi pyrin selvittämään myös, miksi aineistoni tekstit ovat juuri sellaisia kuin ovat. Tähän kysymykseen etsin vastauksia muun muassa tekstilajiin liittyvistä konventioista, poliisin viestintästrategiasta sekä tiedotteiden laatimiskäytännöistä. Tutkimukseni pääpaino on kielen laadullisessa analyysissä, mutta yksittäisten kielenpiirteiden yleisyyttä havainnollistaakseni esitän aineistostani myös joitain määrällisiä huomioita.

Näkökulmani kieleen on funktionaalinen, mikä tarkoittaa, että tarkastelen aineistoni kielellisiä ominaispiirteitä suhteessa niiden tarkoitukseen, funktioon. Pyrin siis pelkän

tiedotteiden ominaispiirteiden luettelemisen sijaan selvittämään, missä tehtävässä ne teksteissä toimivat. En pidä tiedotteiden kieltä sattumanvaraisesti muotoutuneena, vaan näen tekstien syntyneen kirjoittajan tekemistä valinnoista. Nämä valinnat voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomia, mutta ne kantavat aina mukanaan tiettyjä merkityksiä (vrt. Heikkinen 2007: 10). Tiedotteisiin valituilla kielenpiirteillä voidaan tilanteen mukaan esimerkiksi keventää tekstin sisältöä, muokata lukijan asenteita tai ohjata lukijaa toimimaan tietyllä tavalla. Ilmaisun muoto ei kuitenkaan automaattisesti johda tiettyyn merkitykseen (Hiidenmaa 2008: 176), minkä vuoksi pyrin tutkimuksessani välttämään suoria yleistyksiä muodon ja merkityksen välisestä yhteydestä.

Tarkastelen lisäksi vertailevan tutkimusmetodin avulla poliisin verkkotiedotteiden keskinäisiä eroavaisuuksia. Hypoteesini on, että aineistoni tiedotteet sisältävät runsaasti keskinäistä vaihtelua ja muodostavat kielenpiirteiltään melko heterogeenisen tekstijoukon. Uskon, että erityisesti kielenkäytön persoonallisuus on kirjoittajakohtaista eikä siten esiinny samanlaisena koko tutkimusaineistossa. Moninaisuus onkin nähty juuri verkkotiedotteiden leimallisena piirteenä (ks. esim. Suhonen 2010: 82). Lisäksi viranomaistiedotteiden laatimista ei säädellä yhtä tiukasti kuin useita muita hallinnon tekstilajeja (Kankaanpää 2006: 14), mikä osaltaan mahdollistaa kielellisen vaihtelun.

1.2 Tutkimuksen teoreettinen tausta ja aiempi tutkimus

Pro gradu -tutkielmani sijoittuu lingvistisen tekstintutkimuksen alaan. Tekstien tutkimuksessa olennaista on ennen kaikkea funktion analysointi: tutkija selvittää, missä tehtävässä ilmaus toimii ja millaisia merkityksiä se rakentaa (Hiidenmaa 2008: 175–176). Lingvistisessä tekstianalyyssissä tarkastelun kohteena ovat tekstin kielellinen muoto, funktio ja merkitys (Kankaanpää 2006: 47). Aineistoni verkkotiedotteet soveltuvat hyvin tekstianalyysin kohteeksi, sillä niitä on suhteellisen lyhyytensä takia helppo tarkastella kokonaisina teksteinä. Tekstintutkimuksen ohessa tutkielmani liittyy systeemifunktionaaliseen teoriaan, tekstilajitutkimukseen ja viranomaisten kieltä koskevaan tutkimukseen.

Systeemifunktionaalinen teoria eli SF-teoria on M. A. K. Hallidayn kehittämä malli kielestä ja kielenkäytöstä. SF-teoriassa kielen merkitys syntyy kontekstissa, johon kuuluvat tilanne, kielenkäyttäjät ja tapahtumat. (Luukka 2002: 98–99.) Tässä tutkimuksessa

tukeudun SF-teorian näkemyksiin merkityspotentialista, kontekstista ja kielen monifunktioisuudesta. Merkityspotentiali kytkeytyy valintoihin, sillä SF-teoriassa kieli nähdään toisiinsa limittyvien vaihtoehtojen verkostona. Merkityspotentialilla viitataan siihen kielellisten valinnanmahdollisuuksien joukkoon, joka kielenkäyttäjällä on käytettävissään. Merkitys syntyy, kun kielenkäyttäjä valitsee jonkin vaihtoehdon muiden sijasta. (Halliday 1986; Luukka 2002: 104.) Kielen monifunktioisuus puolestaan tarkoittaa, että jokainen lausuma operoi useammalla kuin yhdellä merkitystasolla samanaikaisesti (Halliday 1978: 56). Näin ollen yksittäisellä ilmaisulla voi olla tekstissä monta tehtävää.

Viestinnän monifunktioisuutta korostaa myös kieli- ja kirjallisuustieteilijä Roman Jakobson, joka soveltaa SF-teorian periaatteita viestintätilanteisiin. Jakobsonin (1968) mukaan viestintätilanteessa on kuusi osatekijää, joista jokaiseen liittyy oma funktionsa. Funktiot esiintyvät tekstissä rinnakkain, mutta niistä yksi on aina muita hallitsevampi. Viestin verbaalinen rakenne on pääosin riippuvainen kulloinkin hallitsevasta funktiosta. (Mt.) Jakobsonin näkemys kielenkäytön funktioista on tutkimukseni keskeisin yksittäinen taustateoria, ja käsittelen sitä tarkemmin luvussa 2.

Tutkimukseni kiinnittyy osaltaan myös tekstilajitutkimukseen, sillä tarkastelen aineistoni tiedotteita nimenomaan tekstilajinsa edustajina. Tekstilajin eli genren käsite on saanut tekstilajitutkimuksessa useita erilaisia määritelmiä näkökulmasta riippuen (ks. Nieminen 2010: 91–92). Itse koen käyttökelpoisimmaksi tavaksi genren määrittelyn perheyhtäläisyyden ja prototyypin käsitteiden kautta. Tässä lähestymistavassa tekstilaji nähdään piirrekimppuna, jonka osia saman lajin yksittäiset tekstit edustavat eri tavoin. Teksti voi olla genrensä prototyyppi eli tyypillinen edustaja tai jollakin tapaa epätyypillinen. (Shore–Mäntynen 2006: 27–28; ks. myös Swales 1990.) Prototyypin käsitteeseen liittyy olennaisesti lajien sumeus ja hämärärajaisuus (Heikkinen–Voutilainen 2012: 34–35). Kun tekstilajit käsitetään sumeiksi ja osittain toisiinsa limittyviksi, voidaan poliisitiedotteitakin tarkastella tekstijoukkona, jossa voi esiintyä useamman tekstilajin ominaispiirteitä.

Viranomaisten kieltä on tutkittu Suomessa 1970-luvulta lähtien, ja tutkimuksen painopisteet ovat vuosien varrella vaihdelleet (Hiidenmaa 2001: 29, 31). Tutkimusta on usein perusteltu kielenhuollollisilla syillä (esim. Kankaanpää 2006 ja Tiililä 2007). Tuorein ponnistus virkakielen parantamiseksi on opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisema

Hyvän virkakielen toimintaohjelma (2014), joka sisältää viranomaisille suunnattuja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Toimintaohjelmalla pyritään varmistamaan viranomaiskielen asiallisuus, selkeys ja ymmärrettävyys sekä vahvistamaan samalla asiakkaiden oikeusturvaa. (Mt.) Tämän tutkielman näkökulma virkakieleen ei ole kielenhuollollinen, eikä tarkoitukseni siten ole ottaa kantaa siihen, ovatko tutkimani tekstit hyviä vai huonoja. Pyrin tutkimuksellani pikemminkin ajantasaistamaan käsitystä siitä, millaista viranomaisten käyttämä kieli voi nykypäivänä olla.

Virastoissa laadittujen tekstien ominaispiirteitä ovat viimeaikaisissa tutkimuksissaan kuvanneet muun muassa Ulla Tiililä (2007) ja Salli Kankaanpää (2006). Tiililän tutkimusaineistona ovat sosiaaliviraston etuuspäätökset, ja Kankaanpää tutkii työssään rakennusviraston lehdistötiedotteita. Kankaanpään väitöskirja on oman tutkimukseni kannalta merkittävä, koska myös siinä viranomaistiedotteita on lähestytty kielen funktioiden näkökulmasta. Tekstintutkimuksessa SF-teoriaa ovat lisäksi soveltaneet muun muassa Vesa Heikkinen (1999) ja Minna-Riitta Luukka (1992). Taru Suhonen (2010) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan hallinnon verkkotiedotteita tekstilajin näkökulmasta. Minna Laamasen (2000) pro gradu -tutkielma puolestaan käsittelee sähkömainosten poeettisuutta. Omaa tutkimustani motivoi se, että poliisin käyttämää kieltä ei tiettävästi ole aikaisemmin käytetty fennistisen tutkimuksen aineistona.

1.3 Tutkimusaineiston esittely

Tutkimukseni aineistona ovat paikallispoliisin laatimat päivittäistiedotteet, jotka ilmestyvät verkossa poliisilaitosten omilla internetsivuilla. Suomen paikallispoliisi on Poliisihallituksen alaisuudessa toimiva yksikkö, joka koostui vuoden 2013 loppuun saakka 24 poliisilaitoksesta¹ (Organisaatio). Jokainen poliisilaitos tiedottaa verkkosivuillaan alueella tapahtuneista rikoksista ja poliisin toiminnasta. Päivittäistiedotteet ovat verkossa kaikkien vapaasti luettavissa. Ne ovat myös poliisi.fi-verkkopalvelun seurainta sisältöä (Luotonen 2013).

Aineistoni sisältää yhteensä 105 tiedotetta, jotka on kerätty seitsemältä eri poliisilaitokselta. Taatakseni aineiston monipuolisuuden otin tutkimukseen mukaan poliisilaitoksia eri puolilta Suomea. Valitsemani yksiköt lyhenteineen ovat Etelä-Pohjanmaan (EP),

¹ Poliisin organisaatiomuutoksen myötä poliisilaitoksia on 1.1.2014 alkaen 11.

Jokilaaksojen (JL), Kanta-Hämeen (KH), Keski-Uudenmaan (KU), Kymenlaakson (KL), Lapin (L) ja Päijät-Hämeen (PH) poliisilaitokset. Kultakin laitokselta on aineistossani 15 tiedotetta, jotka ovat ilmestyneet verkossa peräkkäin 27.9.2012 alkaen. Olen kerännyt aineiston joitain viikkoja ensimmäisten tiedotteiden julkaisuajankohdan jälkeen, mistä syystä tarkastelemani tiedotteet saattavat sisältää jälkikäteen tehtyjä korjauksia tai muita muutoksia.

Olen numeroinut jokaisen tiedotteen ilmestymisajankohtansa mukaisessa järjestyksessä numeroilla 1–15. Aineiston analyysiosuudessa merkitsen käyttämäni esimerkit poliisilaitoksen lyhenteellä ja järjestysnumerolla. Näin ollen esimerkiksi merkintä JL14 tarkoittaa, että kyseessä on Jokilaaksojen poliisilaitoksen 14. tiedote. Tutkimuksessa käytettäviä esimerkkikatkelmia ei kursivoiteja lukuun ottamatta ole editoitu vaan ne on poimittu tiedotteista sellaisenaan. Tutkimukseeni valikoituneet poliisilaitokset julkaisevat tiedotteita eri tahtia, minkä vuoksi 15 tiedotteen julkaisuun kuului laitoksesta riippuen 8–19 vuorokautta. Tiedotteiden julkaisuaiheisuus laitoksittain on esitetty tarkemmin taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Tutkimusaineiston tiedotteiden julkaisuajanjaksot.

Poliisilaitos	Tiedotteiden julkaisuajanjakso
Etelä-Pohjanmaa	27.9.–11.10.2012
Jokilaaksot	29.9.–14.10.2012
Kanta-Häme	28.9.–5.10.2012
Keski-Uusimaa	27.9.–13.10.2012
Kymenlaakso	27.9.–4.10.2012
Lappi	27.9.–15.10.2012
Päijät-Häme	27.9.–5.10.2012

Paikallispoliisin vastuulla on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito, rikosten selvittäminen sekä liikenteen ohjaus ja valvonta (Paikallispoliisi). Nämä aiheet näkyvät selvästi myös tiedotteiden aihepiireissä. Aineistoni tekstien tyypillisiä aiheita ovat muun muassa rattijuopumukset, tappelut ja liikenneonnettomuudet. Tiedotteet sisältävät tavallisesti myös lukijan ohjailua. Poliisi saattaa esimerkiksi pyytää lukijoita ilmoittamaan

mahdollisista rikoksiin liittyvistä silminnäkijähavainnoista tai kehottaa pitämään omaisuuttaan paremmin silmällä varkaiden varalta. Eroa aineistoni tiedotteiden välillä on ainakin pituudessa. Osa teksteistä sisältää useita satoja sanoja, lyhyimmät alle kymmenen. Tekstin pituuden suuri vaihtelu antaa odottaa variaatiota myös niiden sisällössä.

Tekstiaineiston lisäksi olen kerännyt sähköpostihaastattelujen avulla taustatietoa tekstien tuottamisen olosuhteista ja tiedotteiden laatijoista. Haastattelin tutkimustani varten Poliisihallituksen viestintäpäällikkö Marko Luotosta ja lähetin haastattelulomakkeen (liite 1) kaikille tutkimuksessani mukana oleville poliisilaitoksille. Seitsemästä poliisilaitoksesta kysymyksiini vastasi kuusi. Laadin kysymykset ja tein haastattelut aineistanalyysin kirjoittamisen jälkeen. Valitsin tämän menettelytavan siksi, että tutkimukseni kannalta kiinnostavat kysymykset nousivat esille vasta aineistoa analysoidessani. Viestintäpäällikön haastattelulla hain yleisluontoista tietoa poliisin viestinnästä ja sen ohjauksesta. Poliisilaitoksilta puolestaan pyysin yksityiskohtaisempaa tietoa päivittäistiedotteiden laatimiskäytännöistä. Käsittelen poliisilaitoksilta saamiani vastauksia nimettöminä, sillä vastaajien henkilöllisyydellä tai virkanimikkeellä ei tutkimuksessani ole merkitystä. Tavoitteena on rakentaa yleiskuva päivittäistiedottamisen käytänteistä ja tarkastella, miten eri laitosten toimintatavat eroavat toisistaan.

1.4 Tutkielman eteneminen

Tutkimukseni teoriaosuus jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa muodostuu Jakobsonin (1968) kielen funktioiden teoriasta, toinen käsittelee poliisin tiedottamista ohjaavaa viestintästrategiaa ja tekstilajikonventioita. Kielen funktioiden teoriaa käsittelemän tutkielman toisessa luvussa. Esittelen teoriaa luvussa 2.1 ensin yleisesti ja siirryn sitten tarkastelemaan lähemmin emotiivista, konatiivista ja poeettista funktiota. Nostan esille eri funktioita ilmentäviä kielenpiirteitä ja niiden ominaisuuksia. Pohdin myös kielenpiirteiden kantamia merkityksiä ja sävyjä sekä niiden suhdetta viranomaistiedottamiseen.

Luvussa 3 paneudun paikallispoliisin verkkotiedottamista ohjaaviin konventioihin ja käytäntöihin. Pohjustan aineistanalyysiani tarkastelemalla aluksi tiedotteen tyypillisiä tekstilajipiirteitä. Käsittelen samassa yhteydessä myös organisaatioiden tiedottamista koskevia ohjeita ja suosituksia. Sen jälkeen esittelen poliisin viestintästrategian ja vies-

tinnän käsikirjan, jotka toimivat ohjenuorana myös paikallispoliisin viestinnässä. Luvut 3.1 ja 3.2 sisältävät siten tutkimustani taustoittavaa tietoa ja kuuluvat tutkielmani teoriaosuuteen. Niitä seuraava luku 3.3 aloittaa puolestaan tutkielmani aineistoanalyysi-
osuuden. Luvussa tarkastelen poliisilaitosten käytännön tiedottamista haastatteluaineis-
toni pohjalta. Haastatteluaineistosta tehdyt huomiot toimivat taustana tiedotteiden
kielellisten piirteiden analyysille.

Varsinainen tekstiaineiston analyysi jakautuu kolmeen pääluokkaan. Luvussa 4 käsittelen
aineistoni emotiivista funktiota ilmentäviä affektisia lausumia. Tätä seuraavat
konatiiviset, lukijaa ohjailevat direktiivit (luku 5) sekä poeettista funktiota ilmentävät
kohosteiset kielenpiirteet (luku 6). Tutkielmani päätösluvussa kokoan yhteen
tärkeimmät tutkimustulokseni ja arvioin työni merkitystä.

2 KIELEN FUNKTIOT

Tässä luvussa esittelen kielen funktioiden teoriaa. Luku 2.1 käsittelee yleisesti Jakobsonin (1968) mallia viestintätilanteen osatekijöistä ja funktioista. Tämän jälkeen esittelen tarkemmin emotiivista, konatiivista ja poeettista funktiota. Pyrin havainnollistamaan esimerkkien avulla, millaisina konkreettisina kielen keinoina kukin funktio voi tekstissä toteutua. Erilaisten kielellisten ilmenemismuotojen lisäksi tarkastelen ilmausten käyttötarkoituksia ja niiden roolia viranomaistiedotteessa.

2.1 Viestintätilanteen osatekijät ja funktiot

Jakobson (1968) jakaa viestintätilanteen kuuteen osatekijään, joista kuhunkin kiinnittyy oma funktionsa. Osatekijät ovat viestin lähettäjä, vastaanottaja, konteksti, koodi, viestintäkanava sekä itse viesti. Niihin liittyviä funktioita Jakobson kutsuu emotiiviseksi, konatiiviseksi, referentiaaliseksi, metalingvistiseksi, faattiseksi ja poeettiseksi funktioksi. (Jakobson 1968: 353–357.) Osatekijät ja niihin liittyvät funktiot on esitetty alla kuviossa 1.

Kuvio 1. Viestintätilanteen osatekijät ja funktiot (Jakobson 1968).

Funktiot ovat yksittäisessä viestintätilanteessa hierarkkisessa järjestyksessä keskenään. Kommunikaatiossa toteutuu siis samanaikaisesti useampia funktioita, joista yksi on tavallisesti muita hallitsevampi. Viestin verbaalinen rakenne riippuu pitkälti tästä hallit-

sevasta funktiosta. Referentiaalisella funktiolla viitataan viestin tarkoitteeseen, ja se on kuudesta funktiosta yleisimmin hallitsevassa asemassa. Emotiivinen funktio ilmaisee puhujan asennetta puheenaihettaan kohtaan. Vastaanottajaan kohdistuva konatiivinen funktio puolestaan ilmenee tekstissä muun muassa puhutteluna ja käskyinä. Faattisessa funktiossa on kyse (vakiintuneista) lausahduksista, joiden tarkoituksena on ylläpitää kommunikaatiotilannetta. Puhuja saattaa esimerkiksi varmistaa, että keskustelukumppani kuuntelee tai että viestintäyhteys edelleen toimii. Metalingvistinen funktio liittyy lähettäjän ja vastaanottajan jakamaan koodiin. Puheenaiheena on silloin viestinnässä käytetty kieli. Metalingvistinen funktio on hallitseva esimerkiksi lauseessa *En ymmärrä mitä tarkoitat*. Poeettinen funktio puolestaan kiinnittää vastaanottajan huomion viestiin ja sen merkkeihin itseensä. (Jakobson 1968: 353–356.)

Tässä tutkimuksessa kuudesta kielen funktiosta tarkastelun kohteena ovat ainoastaan emotiivinen, konatiivinen ja poeettinen funktio. Keskustelutilanteisiin kiinnittyvien faattisen ja metalingvistisen funktion tutkiminen ei olisi hedelmällistä siksi, että tutkimusaineistoni tiedotteissa on kyse yksisuuntaisesta viestinnästä, ei keskustelusta. Referentiaalisen funktion olen rajannut tutkimuksen ulkopuolelle sen vuoksi, että tarkoitukseni ei ensisijaisesti ole tutkia sitä, mistä tiedotteissa puhutaan. Kiinnostavampi kysymys on se, miten asioista puhutaan. Tästä näkökulmasta olennaisia ovat erityisesti kielen emotiiviset ja poeettiset ainekset, joiden avulla puhuja voi tuoda tekstiin subjektiivisuutta. Konatiivinen funktio puolestaan tarjoaa työvälineen esimerkiksi lukijan ohjailun tarkastelemiseen. Tekstiaineistoa tutkittaessa on kuitenkin tärkeä muistaa, että eri funktiot kietoutuvat toisiinsa kielenkäytössä. Rajanveto funktioiden välille ei aina ole mahdollista tai edes tarpeellista.

2.2 Emotiivinen funktio

Emotiivinen funktio keskittyy viestin lähettäjään. Se ilmaisee puhujan asennetta, kuten ironiaa tai vihaa, puheenaihettaan kohtaan. Emotiivinen funktio on jossakin määrin mukana kaikissa lausumissa ja voi ilmetä lausumien foneettisella, kieliopillisella tai leksikaalisella tasolla. (Jakobson 1968: 354.) Isossa suomen kieliopissa puhujan asennetta ja tunnetilaa osoittavia kielen elementtejä kutsutaan affektisiksi ilmauksiksi. Asiantiloihin kohdistuvia affektisia ilmauksia ovat muun muassa arviot, kannanotot, päivittelyt ja sadattelut. (VISK § 1707.) Emotiivinen funktio ilmenee tekstissä siis

affektisina lausumina. Seuraavaksi esittelen tarkemmin, millä kielen keinoilla affektisuutta suomen kielessä ilmaistaan.

Puhutussa kielessä tärkeä affektisuuden ilmaisukeino on prosodia. Puheessa minkä tahansa ilmauksen voi sävyttää affektiseksi esimerkiksi äänensävyn ja -voimakkuuden, rytmin tai intonaation avulla. (VISK § 1709.) Tässä tutkielmassa prosodia voidaan kuitenkin tutkimusaineistoni kirjallisen muodon vuoksi rajata tutkimuksen ulkopuolelle. Verkkotiedotteiden kaltaisissa kirjoitetuissa teksteissä affektisuus täytyy luonnollisesti ilmaista muilla, kirjoitusmerkkien mahdollistamilla keinoilla. Näitä ovat erilaiset leksi-kaaliset, morfologiset ja syntaktiset valinnat.

Sanaston tasolla affektisuutta synnyttävät ensinnäkin erilaiset partikkelit. Interjektiot eli huudahduspartikkelit sijoittuvat Ison suomen kieliopin mukaan kielellisten ja ei-kielellisen keinojen välimaastoon. Interjektiot ovat vakiintuneita ilmauksia, joilla puhuja reagoi tapahtuneeseen, edellä sanottuun tai puhujan omaan tunnetilaan. Prototyyppinen interjektio on ekspressiivinen partikkeli, jolla ilmaistaan esimerkiksi hämmästyttä (oho, hupsis), inhoa (yäk, hyi), mielihyvää (ah, mmm) tai harmistusta (hm, äh). (VISK §:t 856, 1709.) Jakobsonin (1968: 354) mukaan juuri interjektioissa emotiivinen funktio esiintyy puhtaimmillaan. Sävypartikkelien (esim. nyt, kyllä, -pAs, -hAn) tehtävä on puolestaan tuoda lausuman propositionaaliseen merkitykseen jokin lisämerkitys. Kullakin sävypartikkelilla on oma väljä merkityksensä, jonka lopullinen tulkinta selviää vasta partikkelin esiintymiskontekstissa. (VISK § 821.) Affektiset dialogipartikkelit (esim. ai, jaa, niin) ovat nimensä mukaisesti ominaisia keskustelulle (VISK § 797, 1709), eivätkä ne siksi ole tämän tutkimuksen kannalta kovin olennainen kielenaines. Sama koskee edellä esiteltyjä interjektioita, joiden luontevin paikka on vuorovaikutustilanteessa.

Luonteeltaan affektisiksi lasketaan myös deskriptiiviset sanat, jotka ovat äänteellisesti motivoituja (esim. kohista, supattaa, mössö) (VISK § 154). Niiden lisäksi emotiivinen funktio voi näkyä tekstissä sanoina, joiden merkitykseen sisältyy jonkinlainen tunteensävy. Esimerkiksi sanat nainen, täti ja akka voivat viitata samaan tarkoitteeseen, mutta niistä välittyvät hyvin erilaiset asenteenilmaukset. Heikki Kangasniemi (1997) kutsuu tällaisia sanan merkitykseen kytkeytyviä sävyjä affektiivisiksi² merkityksiksi. Ne kuuluvat sanan liitännäismerkityksiin, jotka esiintyvät rinnan sanan varsinaisen denotaatiivisen eli viittaavan merkityksen kanssa. (Mts. 12–13.) Oman ryhmänsä affektisten

² Johdonmukaisuuden vuoksi käytän jatkossa termiä affektinen VISK:n mukaisesti.

sanojen joukossa muodostavat haukkuma-, voima- ja kiro sanat (VISK § 1707). Niiden esiintyminen aineistossani on kuitenkin hyvin epätodennäköistä, sillä ne eivät kuulu viranomaiselta odotettavaan asialliseen kielenkäyttöön.

Morfosyntaktisella tasolla affektisuuden ilmaisemiseen on vakiintunut tiettyjä konstruktioita. Esimerkiksi eksklamatiivi- eli huudahduslauseet ovat erikoistuneet tähän tehtävään. Ne muistuttavat yleensä muodoltaan kysymystä (*Millainen ilma siellä onkaan!*) tai väitettä (*Onpa täällä kuuma!*), mutta niillä ei ole tunnusmerkitöntä käyttöä neutraalina kysymys- tai väitelauseena. Affektisen tulkinnan voivat saada myös tietynrakenteiset väitelauseet, joissa jokin pro-sana (esim. *se, sellainen, joku*) on ei-referentiaalisessa käytössä. Esimerkiksi lauseesta *Sinä se sitten jaksat uhoa* ilmenee puhujan moittiva suhtautuminen puhekumppaniinsa. (VISK §:t 1710, 1712, 1715.)

Tiettyjä kieliopillisia taivutuskategorioita voidaan käyttää sekä affektisessa että neutraalissa merkityksessä. Affektisissa ilmaisuissa on usein kyse taivutuskategorian tunnusmerkkisestä käytöstä. Nomineilla affektinen sävy syntyy esimerkiksi silloin, kun monikkomuoto ei tavanomaisesta poiketen merkitsekään useutta. Osa tällaisista monikkokonstruktioista on kiteytyneitä (esim. *Hyviä vointeja!*, *On sinulla saarnat*). Partitiivin käyttö puolestaan on tunnusmerkistä silloin, kun partitiivisubjektina tai -objektina on yksiköllinen jaotontarkoitteinen sana eikä lause ole kielteinen. Partitiivilla voidaan saada aikaan esimerkiksi paljoutta (*on kissaa, koiraa ja lasta*), toistuvuutta (*Erkkilä tekee isoa rikosta*) tai kohteliaisuutta (*Annatko kynää?*) ilmaiseva sävy. Verbin taivutusmuodoista affektisia sävyjä tuottavat passiivi ja jussiivi. Niillä voidaan ilmaista esimerkiksi puhujan moittivaa asennoitumista, uhoa tai vähättelyä. (VISK §:t 1711, 1731–1734.)

Puhujan asennoitumista puheenaiheeseensa voidaan ilmaista myös erilaisilla johdoksilla. Affektiset johdokset ovat useimmiten substantiiveja. Affektisia johdintyyppejä ovat muun muassa *-(i)nen*, *-liini* ja *-(e)rO* (*lappunen, laiheliini, kottero*). Jotkin verbi-johdoksetkin voivat saada affektiivisen tulkinnan. Frekventatiivi- ja momentaaniverbit (esim. *hoidella, makailla; leipaista, istahtaa*) voivat tuoda ilmaukseen leppoisan tai tuttavallisen sävyn tai ilmaista toiminnan tahattomuutta, sattumanvaraisuutta tai puhujan leikillistä suhtautumista puheena olevaan asiaan. Johdosten sävy saattaa vaihdella konteksteittain, ja samakin frekventatiivijohdos voi eri yhteyksissä saada erilaisen tulkinnan. (VISK §:t 206–213, 354, 1735.) Tekstiyhteydellä onkin suuri merkitys kaiken-

laisen affektisuuden tulkinnassa. Pelkän muodon perusteella ei aina voida varmasti sanoa, millaisen sävyn affektinen ilmaus kulloinkin tuottaa.

2.3 Konatiivinen funktio

Konatiivinen funktio kohdistuu viestin vastaanottajaan. Sen prototyyppisiä ilmaisu-keinoja ovat verbin imperatiivimodus sekä vokatiivisija (Jakobson 1968: 355), jota käytetään puhuteltavaan viittaavan substantiivin ilmaisemiseen (ks. esim. Clackson 2007: 229). Vokatiivi rajautuu luonnollisesti tämän tutkimuksen ulkopuolelle, koska se ei kuulu suomen kielen sijajärjestelmään. Muutkaan viestin vastaanottajaa merkitsevät puhutteluilmaukset eivät ole tämän tutkimuksen aineistolle tunnusomainen piirre, sillä ne kytkeytyvät ensisijaisesti keskustelutilanteisiin (ks. esim. VISK § 1077). Imperatiivilauseet ja muut viestin vastaanottajaan kohdistuvat ohjailevat ilmaukset sen sijaan ovat tavallisia aineistoni tiedotteissa. Tarkastelen seuraavaksi tarkemmin ohjailevia lausumia eli direktiivejä ja niiden muodostustapoja. Luvussa 2.3.2 pohdin eri direktiiveihin kirjoittuvia ohjailun osapuolia ja ilmausten kohteliaisuutta.

2.3.1 Direktiivit ja niiden muodostustavat

Direktiivit ovat viestin vastaanottajaa ohjailevia ilmauksia. Niiden tehtävä on käskää, kehottaa, pyytää tai neuvoa puhuteltavaa toimimaan tai olemaan toimimatta tietyllä tavalla. Laajasti tarkasteltuna direktiivit ovat osa kielen modaalisuutta. Modaalisuudessa on kyse puhujan esittämistä arvioista, jotka koskevat asiointilan todenmukaisuutta tai toteutumismahdollisuuksia. Modaalisilla kielenaineiksilla puhuja voi esittää puheenaiheen esimerkiksi varmana, todennäköisenä, mahdollisena, pakollisena, epätoivottavana tai luvallisena. Modaalisuuden ilmaisemiseen on erikoistunut erilaisia leksikaalisia ja kieliopillisia keinoja. Näitä ovat esimerkiksi modaaliverbit, modaaliset adverbit ja modukset. (VISK § 1645, 1551.) Keskustelussa puheen prosodiset ominaisuudet ja jopa kasvonilmeet voidaan tulkita modaalisuudeksi (Kangasniemi 1992: 6). Tässä tutkimuksessa olen kuitenkin kiinnostunut ainoastaan viestin vastaanottajaan kohdistuvista modaalisista ilmauksista, joilla ohjataan lukijaa ja jotka voidaan ilmaista kirjoitetussa tekstissä.

Muodoltaan prototyypinen direktiivi on imperatiivi- eli käskylause, mutta vastaanottajan ohjailuun on vakiintunut muitakin ilmaisutapoja. Eri ilmaisutyyppit ovat erikoistuneet määräkäyttöihin ja -konteksteihin. Direktiivienkään lopullinen tulkinta ei kuitenkaan synny pelkkää muotoa tarkastelemalla, vaan huomioon on aina otettava myös ilmauksen esiintymiskonteksti. (VISK § 1645.) Olen koonnut taulukkoon 2 suomen kielen direktiivejä muodostustavan mukaan jaoteltuna (koottu mukailien lähteistä VISK §:t 1645–1677 ja Kankaanpää 2006). Taulukko ei esittele direktiivejä tyhjentävästi, sillä olen valinnut siihen vain aineistoni kannalta relevantit direktiivityypit. Esimerkiksi jussiivi (*olkoon, tehkään*) (ks. VISK § 1666) on marginaalisuutensa vuoksi jätetty taulukosta kokonaan pois.

TAULUKKO 2. Direktiivien muodostustavat.

Direktiivin muoto	Esimerkkilause
Imperatiivi	<i>Odota vähän.</i> <i>Olkaa hiljaa.</i>
Modaalinen verbi-ilmaus	<i>Ei saa koskea.</i> <i>Sopimus on tehtävä kirjallisesti.</i>
Performatiiviverbi	<i>Pyydämme teitä kiinnittämään istuinvyönne.</i>
Väitelause	<i>Jalkakäytävien hoito kuuluu kiinteistöille.</i>
Finiittiverbitön direktiivi	<i>Tervetuloa tutustumaan!</i> <i>Säilytettävä viileässä.</i>

Imperatiivilause tulkitaan tyypillisesti käskyksi, mutta sillä voidaan ilmaista myös kehoitus, ohje, toivutus, varoitus tai pyyntö. Imperatiivilla ilmaistu lupa tai velvoite on aina lähtöisin sen esittäjästä, ei laista, normista tai muusta ulkopuolisesta auktoriteetista. Käskylauseen predikaatti ilmaisee tyypillisesti toimintaa, joka on tahdonalaista ja vastaanottajan toteutettavissa (esim. *harkitse, sanokaa*). Muunkinlaiset predikaatit (esim. *voita, lumoudu*) ovat tosin mahdollisia esimerkiksi mainoksissa. (VISK §:t 1591, 1647, 1649.) Kangasniemen (1992: 110–111) tekemässä testissä imperatiivi oli testihenkilöiden mielestä kaikkein voimakkain tapa ilmaista jonkin asian pakollisuutta.

Modaaliverbin sisältävissä direktiiveissä on jokin arvottava merkitys. Direktiivin ilmaisema teko on siten esimerkiksi kannattavaa tai suotavaa tehdä. (VISK § 1668.)

Kangasniemi (1992: 291) määrittää suomen kielen modaaliverbeiksi 14 verbiä (*voida, saada, saattaa, sopia, taitaa, mahtaa, pystyä, kyetä, päästä, pitää, täytyä, tulla, joutua, tarvita*), joista *voida* on käytössä selvästi yleisin. Modaaliverbeihin liittyy aina infinitiivitäydennys (esim. *täytyy mennä*). Oma muotonsa on välttämättömyyttä ilmaiseva nesessiivirakenne, jonka subjekti on tavallisesti genetiivimuotoinen. Nesessiivirakenteen predikaattina voi olla välttämättömyyttä ilmaiseva modaaliverbi tai *olla*-verbillinen modaalinen sanaliitto (esim. *on tehtävä*). (VISK §:t 1564–1565, 1581.)

Performatiiviverbit (esim. *pyytää, vaatia*) ovat puhujalähtöinen leksikaalinen tapa ilmaista direktiivisyyttä (VISK § 1671). Performatiivi-käsitteen kehittäjä J. L. Austin (2003) määrittelee performatiivisen lausuman sellaiseksi, jolla samanaikaisesti sanotaan jotain ja tehdään jokin teko. Esimerkiksi *minä lupaan* -alkuisella lauseella ei pelkästään kerrota lupauksen antamisesta, vaan myös annetaan lupaus. Performatiiviseksi ei siten voida laskea esimerkiksi lauseita, joiden finiittiverbit ovat menneessä aikamuodossa. Näin ollen imperfektimuotoisella *minä lupasin* -lauseella raportoidaan annetusta lupauksesta, mutta ei suoriteta varsinaista lupaamista. (Mt. luku 10.) Ison suomen kieliopin mukaan direktiivisyyttä ilmaisevat performatiiviverbit ovat tavallisesti indikatiivin preesensin 1. persoonan tai passiivin muotoisia (*kutsun, pyydetään*) (VISK § 1671). Austinin (2003: luku 10) käsityksen mukaan kuitenkin myös 3. persoona on performatiiveissa mahdollinen. Modaalisiin verbi-ilmauksiin verrattuna performatiiviverbit ovat ohjailua korostavia. Niillä ilmaistaan eksplisiittisesti ohjailijan toimintaa, kuten pyytämistä, kun taas modaalisilla verbi-ilmauksilla ilmaistaan ohjailtavan toimintaa. (Kankaanpää 2006: 60.)

Väitelausekin voidaan tietyssä kontekstissa tulkita ohjailevaksi, vaikka se ei sisällä selviä modaalisia kielenaineiksia. Ohjaileva väitelause esimerkiksi kuvailee puhujasta riippumattomia normeja ja lainalaisuuksia tai esittää neuvoja ja suosituksia. Omaksi tyyppikseen voidaan erottaa arvottavat väitelauseet. Niiden sisältämät asiat esitetään tekstissä faktoina, vaikka kyse on todellisuudessa kirjoittajatahon mielipiteistä. (Kankaanpää 2006: 69–71; VISK § 1663.) Arvottavat väitelauseet voivatkin siten sisältää myös puhujan affektisia asenteenilmauksia, jotka kuuluvat emotiivisen funktion alaan (emotiivisesta funktiosta ks. luku 2.2).

Suomen kielen keskeisten direktiivien ilmaiseminen kytkeytyy finiittiverbien morfologiaan, mutta myös kokonaan finiittiverbitön ilmaus voi olla funktioltaan ohjaileva.

Tällainen direktiivi on rakenteeltaan yleisesti passiivin VA-partisiippi tai MA-infinitiivin illatiivi. Finiittiverbittömiä direktiivejä esiintyy esimerkiksi ohjeissa (*ravistettava ennen käyttöä*), kehotuksissa (*eikun syömään*) ja kutsuissa (*tervetuloa*). (VISK § 1675; Kankaanpää 2006: 68–69.)

2.3.2 Ohjailun osapuolet ja kohteliaisuus

Ohjaileviin ilmauksiin sisältyy välttämättä kaksi osapuolta: ohjailija ja ohjailun yleisö. Vaihtelua esiintyy kuitenkin siinä, miten tarkasti osapuolet tekstissä ilmaistaan. Poliisin verkkotiedotteissa ohjailun yleisö nimetään paikoin täsmällisesti (esim. *mopoilijat, tapahtuman nähneet, alueen ihmiset*), mutta toisinaan se jää pääteltäväksi kontekstista. Vastaavasti ohjailija voidaan tekstissä nimetä eksplisiittisesti (*poliisi pyytää vihjeitä*) tai häivyttää se esimerkiksi passiivimuotoisen verbin avulla (*havainnot pyydetään ilmoittamaan*). Ohjailun osapuolten ilmaisutavoilla on merkitystä paitsi direktiivien kohteliaisuuden myös tiedotteiden tuotanto- ja kulutuskontekstin kannalta.

Penelope Brown ja Stephen C. Levinson (1988) esittävät kohteliaisuusteoriassaan, että ihmisellä on kahdet kasvot. Negatiiviset kasvot viittaavat tarpeeseen määrätä itse teoistaan. Itsemääräämisoikeutta ja negatiivisia kasvoja uhkaavat sellaiset teot, joilla yksilöä vaaditaan toimimaan tietyllä tavalla. Tällaisia tekoja ovat muun muassa käskyt, pyynnöt ja neuvot. Positiiviset kasvot puolestaan tarkoittavat tarvetta tulla hyväksytyksi, ja niitä uhkaavat esimerkiksi muiden esittämä kritiikki, halveksunta ja erimielisyydet. (Mts. 61–67.) Paikallispoliisin verkkotiedotteissa esiintyvät direktiivit uhkaavat näin ollen ensisijaisesti lukijoiden negatiivisia kasvoja ja itsemääräämisoikeutta.

Ihmiset tekevät tavallisesti yhteistyötä säilyttääkseen kasvonsa vuorovaikutuksessa. Negatiivisiin kasvoihin kohdistuvaa uhkaa voidaan lieventää erilaisilla kohteliaisuusstrategioilla. Tällaisia strategioita ovat esimerkiksi ohjailun osapuolten esittäminen persoonattomasti ja määräysten esittäminen puhujasta riippumattomina yleisinä normeina. Lisäksi direktiivin voi pakottamisen sijaan esittää siten, että kuulijalle jää vaihtoehto kieltäytyä sen noudattamisesta. Suorat pyynnöt puolestaan voi korvata kohteliaammalla vihjailulla. Puhuja voi esimerkiksi kutsua keskustelukumppanin kotiinsa vihjailevalla lauseella *Kotini ei ole kovin kaukana*. (Brown–Levinson 1988: 61, luku 5.4.) Direktiivin epäsuoran esitystavan voi yleisestikin nähdä olevan yhteydessä sen kohteliaisuu-

teen. Geoffrey N. Leechin (1985: 108) mukaan epäsuorat ilmaukset ovat suoria ilmauksia kohteliaampia siksi, että epäsuoruus heikentää direktiivin voimaa ja lisää ohjailtavan valinnanvapautta.

Leech (1985) tarkastelee ohjailevien ilmausten kohteliaisuutta myös haitta–hyöty-suhteen näkökulmasta. Leechin mukaan direktiivin kohteliaisuus riippuu olennaisesti siitä, millaista haittaa tai hyötyä direktiivin noudattamisesta kuulijalle seuraa. Mitä suurempi on käskyn noudattamisesta aiheutuva hyöty, sitä kohteliaammaksi ilmaus tulkitaan. Näin ollen esimerkiksi lause *Ota toinen voileipä* on selvästi kohteliaampi kuin *Kuori perunat*. (Mts. 107–108.) Imperatiivilausekaan ei siten suoruudestaan huolimatta aina ole tulkittavissa epäkohteliaaksi ohjailuksi.

Kohteliaisuuden lisäksi direktiivejä voi tarkastella myös tiedotteiden tuotanto- ja kulkukontekstin näkökulmasta. Paikallispoliisin päivittäistiedotteita välitetään lukijoille kahta eri kanavaa pitkin: julkaisemalla tiedotteet suoraan poliisin verkkosivuilla ja jakelemalla ne tiedotusvälineille julkaistavaksi (VK: 19). Kankaanpään (2006) mukaan tiedotusvälineiden rooli tiedotteiden julkaisijana vaikuttaa etenkin siihen, millaisia direktiivejä tiedotteissa voidaan käyttää. Tämä johtuu siitä, että uutisena julkaistu tiedote julkaistaan aina tiedotusvälineen nimissä. (Mts. 76.) Näin ollen varsinkaan puhujalähtöiset direktiivit, kuten imperatiivilauseet, eivät sovi julkaistaviksi tiedotusvälineen nimissä ilman muokkausta. Kankaanpään (2006) tutkimien lehdistötiedotteiden ohjailevat ilmaukset onkin pääosin laadittu siten, että tiedotteet voidaan julkaista tiedotusvälineen nimissä sellaisenaan. Muodoltaan tällaiset direktiivit ovat modaalisia verbi-ilmauksia ja kolmannen persoonan tai passiivin muotoisia performatiiviverbejä. (Mts. 76–77.)

2.4 Poeettinen funktio

Kolmas tässä tutkimuksessa käsiteltävistä Jakobsonin (1968) kielen funktioista on poeettinen funktio. Poeettinen funktio kiinnittää vastaanottajan huomion viestiin ja sen merkkeihin itseensä. Se on hallitseva kaunokirjallisuudessa, mutta sitä ei pidä rajoittaa koskemaan ainoastaan runoutta. Toisaalta ei pidä myöskään ajatella, että poeettinen funktio olisi runokielen ainoa funktio. Poeettinen funktio on osa kaikenlaisia tekstejä, mutta kaunokirjallisuuden ulkopuolella se esiintyy toissijaisena kulloinkin hallitsevan

funktion rinnalla. Yhtenä esimerkkinä poeettisen funktion toteutumisesta Jakobson esittää poliittisen iskulauseen ”I like Ike”, jonka tehokkuus perustuu kolmen sanan ään-teelliseen samankaltaisuuteen. (Jakobson 1968: 356–357.) Vastaavanlaisia retorisia tekniikoita käytetään hyvin monenlaisissa diskursseissa, kuten mainonnassa, säännöissä ja määräyksissä sekä poliittisessa puhetaidossa (Fowler 1996: 96). Tässä luvussa esitte-len, millä keinoin poeettista funktiota suomen kielessä ilmennetään ja millaisia lisä-merkityksiä poeettisella kielellä voidaan tuoda tekstiin.

2.4.1 Kielen kohosteisuus

Poeettinen funktio toteutuu kielen kohosteisuutena³, joka puolestaan syntyy tekstin epä-odotuksenmukaisista tyylivalinnoista (van Peer 1986: 14–15). Jan Mukařovskýn (1970) mukaan kohosteisuudessa on kyse kielen normien rikkomisesta. Hän määrittelee ko-hosteisuuden vastakohtaksi automatisaation, jolla tarkoitetaan jonkin ilmiön muuttu-mista vakiintuneeksi kielenkäytön malliksi. Jakobsonin tapaan Mukařovský muistuttaa, että kohosteisuus on myös normikielen ominaisuus, mutta se on silloin aina alistettu tekstin kommunikatiiviselle tavoitteelle. Kohosteisuuden tarkoitus on kiinnittää lukijan huomio puheena olevaan asiaan. (Mts. 42–43.) Kohosteisia kielenpiirteitä voi esiintyä kaikilla kielen tasoilla. Ne voivat siten olla fonologisia, kieliopillisia tai semanttisia. (van Peer 1986: 23.)

Leech (1969) jakaa kohosteisuuden kahteen ryhmään, parallelismiin ja poikkeavuuteen. Parallelismilla hän viittaa tekstissä esiintyvään ylimääräiseen ja huomiota herättävään säännönmukaisuuteen. Esimerkkejä parallelismista ovat alkusointu ja toistuva rytmi. Niissä esiintyvä säännönmukaisuus on kielen normien noudattamisen kannalta tarpee-tonta. Kohosteisia poikkeavuuksia puolestaan ovat esimerkiksi metaforat, jotka jättävät tekstiin aukkoja lukijan täydennettäväksi. (Mts. 56–64.) Willie van Peer (1986) jakaa kohosteisen poikkeavuuden edelleen kahteen tyyppiin, sisäiseen ja ulkoiseen. Sisäisessä poikkeamassa on kyse tekstin itsensä asettamien tyylinormien rikkomisesta. Ulkoisessa poikkeamassa vastaavasti rikotaan tekstin ulkopuolelta tulevia normeja. (Mts. 22–23.)

³ Englanninkielisessä kirjallisuudessa vakiintunut termi kohosteisuudelle on foregrounding ’korostaminen’ tai ’etualaistaminen’. Mukařovský käyttää termiä aktuaalistaminen (ks. esim. Mukařovský 1970).

Kielenpiirteiden kohosteisuus itsessään on suhteellista. Sen sijaan, että kysyttäisiin ainoastaan, onko jokin lausahdus norminmukainen vai poikkeava, voidaankin kysyä, miten poikkeava se on. (Leech 1969: 30–31.) Kohosteisuuden tulkintaan vaikuttavat käytettyjen tehokeinojen esiintymistiheys sekä koheesio, jolla tarkoitetaan tekstin yksittäisten kohosteisten elementtien samankaltaisuutta (van Peer 1986: 23). Olennaista on huomioida myös tutkittavan kielenaineuksen esiintymiskonteksti. Normit, joita vasten kohosteisia kohtia peilataan, vaihtelevat tilanteittain. Esimerkiksi runoudessa vallitsevat omat konventionsa, jotka eroavat muusta kielenkäytöstä. (Leech 1969: 57.) Tämän vuoksi alkusointu herättää huomiota viranomaistiedotteessa, mutta runossa sen esiintyminen on jopa odotettavaa. Ilmausten kohosteisuutta onkin tärkeää arvioida vasten koko tekstille ominaisia tyylipiirteitä (Leech–Short 1981: 56–57).

Kohosteisuutta voidaan periaatteessa rakentaa minkä tahansa poikkeavan tai paralleelisen kielenpiirteen avulla. Tavallisesti käytössä ovat kuitenkin tehtävään vakiintuneet retoriset tekniikat, kuten alkusointu, metafora ja symmetria. (Kankaanpää 2006: 124, 126.) Esittelen seuraavaksi retorisia keinoja, jotka ovat olennaisimpia tutkimissani poliisin verkkotiedotteissa. Niitä ovat alku- ja loppusointu, arkikielisen sanaston ja puhekielisyyksien käyttö sekä metaforat.

Alku- ja loppusointu

Alku- ja loppusointu ovat fonologisia tyylikeinoja, jotka rakentuvat äänteellisestä toistosta. Alkusointu eli allitteraatio voidaan suomen kielessä jakaa heikkoon ja vahvaan. Heikosta alkusoinnusta on kyse silloin, kun sanat alkavat samalla konsonantilla, mutta sitä seuraava vokaali on erilainen (*halvat huvit*). Vahvassa alkusoinnussa puolestaan sanat alkavat samalla vokaalilla (*ihana ilma*) tai konsonantin ja vokaalin yhdistelmällä (*kauhukakara*). (Leino 1970: 51–52; esimerkit omiani.) Loppusointu eli riimi perustuu säkeiden loppuun sijoittuvaan äänteelliseen toistoon (*Odotan jo kevään tuoksua / ja jänöjen kilpajuoksua*) (Viikari 2009: 68; esimerkki omani).

Soinnuttelu näyttäytyy aineistossani poikkeavana piirteenä sen vuoksi, että tiedotteet on laadittu pääasiassa neutraalilla yleiskielellä. Toisaalta on huomattava, että alkusointua käytetään yleisesti kaikenlaisissa teksteissä ja tekstilajeissa. Allitteraatiota on havaittu esiintyvän jopa komiteanmietinnöissä, esimerkiksi termimäisissä lausekkeissa *kestävä kehitys* ja *varhennettu varhaiseläke* (Karvonen 1996: 38). Yleisyytensä vuoksi alku-

sointua ei automaattisesti voikaan pitää kohosteisena kielenpiirteenä. Tulkinta ilmauksen kohosteisuudesta riippuu alkusoinnollisten sanojen merkityksestä ja kontekstista. (Kankaanpää 2006: 127.) Poliisin verkkotiedotteissa alkusointu on selvästi yleisempi piirre kuin loppusointu. Näistä kahdesta loppusointu mielletään kuitenkin helpommin lyriikkaan kuuluvaksi piirteeksi, joten sen esiintyminen viranomaisen laatimassa tiedotteessa on alkusointua yllättävämpi ja siten myös kohosteisempi ilmiö.

Arki- ja puhekieli

Arkikieli määritellään Kielitoimiston sanakirjassa yleiskieltä huolittelemattommaksi ja vapaammaksi kieleksi (KS). Käytännössä arkikielen tarkka määrittely on kuitenkin hankalaa, koska arkikieli ja yleiskieli ovat osittain limittäisiä. Esimerkiksi eri-ikäisillä ihmisillä voi olla hyvin erilainen käsitys siitä, mitä kaikkea yleis- eli standardikieleen voi kuulua. Käsitukset ilmausten arkisuudesta saattavat lisäksi muuttua kieliyhteisössä ajan myötä. Myös tekstilaji vaikuttaa siihen, miten epämuodollista sanastoa käytetään. (Grönros 2012: 632–633.) Arki- ja yleiskielen rajalla ovat nykyisin esimerkiksi sanat *sinkku*, *lööppi* ja *kännykkä*, joista vain viimeisin on merkitty Kielitoimiston sanakirjassa arkityyliseksi.

Arkikieliseksi määritellyt sanat ja fraasit ovat usein kuvailmauksia, joilla luodaan tekstiin subjektiivisuutta, leikillisyyttä ja arvaamattomuutta (Mäkinen 1989: 210). Kankaanpään (2006: 151) tutkimissa rakennusviraston lehdistötiedotteissa arkikieliselä sanastolla kevennetään tekstien virallista ja teknistä vaikutelmaa, joka syntyy hallinnon kielen ja teknisten termien käytöstä. Oman aineistoni arkikielisen sanaston analysoinnissa käytän apuna Kielitoimiston sanakirjaa, jossa hakusanojen mahdolliset tyyli- poikkeamat yleiskielestä on merkitty näkyviin. Kiinnitän huomiota myös sanojen sävyyn, joka voi olla esimerkiksi halventava, leikillinen tai ironinen.

Arki- ja puhekieli ovat toisilleen läheisiä käsitteitä. Arkikielinen sanasto on tyypillinen piirre etenkin puheessa, mutta sen käyttö on nykyisin yhä yleisempää myös kirjoitetussa kielessä. Tämän vuoksi termejä puhekielinen ja arkikielinen ei voi käyttää toistensa synonyymeinä. (Grönros 2006.) Tässä tutkimuksessa tarkoitan puhekielisyyksillä ennen kaikkea puheelle ominaisia morfosyntaktisia poikkeamia yleiskielen kielioppinormeista. Tällaisia poikkeamia ovat esimerkiksi infinitiivin tunnuksen muoto (*lähteä hakeen* pro *lähteä hakemaan*), monikkokongruenssin pois jääminen (*he lähtee* pro *he lähtevät*) sekä

omistusliitteettömyys (*mun koira pro minun koirani*), jonka on havaittu levinneen jopa yliopistollisiin julkaisuihin (Tiittula 1992: 55; Hakulinen 2003; Esimerkit omiani). Arkikielisyys puolestaan rajoitan Grönrosia (2006) mukailleen viittaamaan tyyliiltään epävirallisiin sanoihin ja sanontoihin.

Metaforat

Metaforat on yleisesti nähty runouden ja retoriikan välineenä. Metaforisuus on tällöin mielletty pelkästään kielen ominaisuudeksi. (Lakoff–Johnson 1980: 3.) Näkemys laajentui kognitiivisen kielioppisuuntauksen myötä 1980-luvulla, kun metaforisuus ulotettiin koskemaan myös ajattelua ja käsitejärjestelmiä (Onikki 1992: 33). Tätä suuntausta edustavat muun muassa Gerorge Lakoff ja Mark Johnson (1980), joiden mukaan metaforilla on olennainen rooli ajattelussa. Käsitejärjestelmämme, joka ohjaa ajattelua ja toimintaa, on luonnostaan metaforinen. Näin ollen metaforia ei siis voi liittää ainoastaan kaunokirjallisuuteen, vaan ne ovat tärkeä osa kaikenlaista kielenkäyttöä. (Lakoff–Johnson 1980: 3; Lakoff–Turner 1989: xi.)

Metaforassa käsite kuvataan jonkin toisen käsitteen kautta. Kuvattavaa käsitettä kutsutaan metaforan kohteeksi, ja käsitettä, jonka avulla ensimmäistä kuvataan, metaforan lähteeksi. (Nikanne 1992: 61.) Esimerkiksi metaforan AIKA ON RAHAA kohde on siis AIKA ja lähde RAHA. Lakoffin ja Johnsonin (1980) mukaan metaforien perusominaisuus on, että ne nostavat korostetusti esille kohteensa tiettyjä puolia ja jättävät toiset huomiotta. Vakiintuneiden kielikuvien osittaisuutta on kuitenkin usein hankala havaita. (Mts. 10.)

Lakoff ja Johnson (1980) erottavat kolme erilaista metaforaryhmää. 1) Rakenteellisissa metaforissa käsite jäsennetään jonkin toisen käsitteen avulla. Esimerkiksi AIKA ON RAHAA -metaforasta seuraa, että voimme *kuluttaa* tai *säästää aikaa* rahan tavoin. 2) Orientoivissa metaforissa on kyse kokonaisten käsitejärjestelmien jäsentämisestä suhteessa toisiin. Orientoivat metaforat ovat usein spatiaalisia ja perustuvat kielenkäyttäjien fyysisiin tai kulttuurisiin kokemuksiin. Spatiaalisessa metaforassa käsitteen määrää tai laatua kuvataan tavallisesti ylhäällä–alhaalla-käsiteparin avulla: ylös sijoittuvat muun muassa käsitteet *hyvä*, *enemmän* ja *iloinen*, alas *huono*, *vähemmän* ja *surullinen*. Tällaiselle käsitteellistykselle perustuvat esimerkiksi ilmaukset *alaikäinen*, *tulojen lasku* ja *mielialan nousu*. 3) Ontologisissa metaforissa asiat, jotka eivät ole tarkoin rajattuja tai

selvästi erottuvia, käsitteellistetään konkreettisten ja selvärajaisten käsitteiden avulla. Ontologiset metaforat tekevät hankalien asioiden käsittelystä helpompaa. Tavallisin ontologinen metafora on personifikaatio, jossa ei-inhimilliselle oliolle annetaan inhimillisiä ominaisuuksia. Personifikaatio sisältyy esimerkiksi ilmaisuun *säästöjä syövä inflaatio*. (Mt. luvut 2, 4, 6 ja 7.)

Metonymia on edellä kuvatuista metaforatyypeistä erillinen ilmiö. Metonymiasta on kyse silloin, kun käsitettä käytetään viittaamaan johonkin sille läheiseen toiseen käsitteeseen. Metonymiaksi luokitellaan esimerkiksi tapaukset, joissa puhutaan tuottajasta tuotteen sijaan (*Hän osti Fordin*), instituutiosta toimivien ihmisten sijaan (*En hyväksy hallituksen toimia*) tai kontrolloijasta kontrolloitavan sijaan (*Napoleon hävisi Waterlooossa*). Myös perinteisessä retoriikassa synekdokeeksi nimitetty ilmiö, jossa osa edustaa kokonaisuutta, kuuluu metonymian alaan. (Lakoff–Johnson 1980: 35–40.)

Koska metaforisuus on edellä esitetyllä tavalla ominaista ajattelulle ja kaikenlaiselle kielenkäytölle, metaforia ei automaattisesti voi määrittellä kohosteisiksi kielenpiirteiksi. Erityisesti kuolleet metaforat (*pöydän jalka*) ovat konventionaalisia ilmaisuja (Lakoff–Johnson 1980: 54–55), eivätkä ne sellaisinaan ole kohosteisuuden tutkimisen kannalta erityisen kiinnostavia. Raja kuolleiden ja elävien metaforien välillä on kuitenkin häilyvä, ja tulkinta metaforisen aineksen kohosteisuudestakin on siten ainakin jossain määrin subjektiivinen (Muikku-Werner 2009: 91). Metaforan omaperäisyys voi syntyä kahdella tavalla: konventionaalinen metafora voidaan esittää omaperäisellä kielellä, tai metafora voi käsitteellistää jonkin ilmiön kokonaan uudella tavalla, jolloin sen kielellinen ilmaisukin on väistämättä epäkonventionaalinen ja ainutlaatuinen (Lakoff–Turner 1989: 50). Kankaanpää (2006) kuitenkin muistuttaa, että ilmauksen ei välttämättä tarvitse olla ainutlaatuinen ollakseen kohosteinen. Kohosteiseen tulkintaan riittää, että metafora esiintymiskontekstissaan herättää lukijan huomion ja vaatii tulkintaa. (Mts. 130.)

2.4.2 Kohosteisen tyylin merkitys

Kankaanpään (2006) tutkimissa rakennusviraston lehdistötiedotteissa kohosteiset ilmaukset eivät ole irrallisia tai sattumanvaraisia kielen koristeita. Niiden tarkoitus on tukea tiedotusta ja sen tavoitteita. Kohosteinen kieli voi esimerkiksi alentaa tiedotteen julkai-

sukynnystä tiedotusvälineissä, jos sillä saadaan herätettyä toimittajan huomio ja kiinnostus tiedotteen aihetta kohtaan. Kohosteinen tyyli houkuttelee lukijoita myös tiedotusvälineen yleisöstä, jos tiedote on julkaistu sellaisenaan. Huomion herättämisessä erityisesti tiedotteen otsikko on tärkeä. Rakennusviraston lehdistötiedotteissa pääotsikot toimivatkin kohosteisuuden tihentymänä. Huomion herättämisen lisäksi retoristen tehokeinojen käyttö voi edesauttaa tekstin sisällön mieleen painumista ja vaikuttaa siihen, miten lukija tekstin aiheeseen suhtautuu. Kohosteisella kielellä luodaan myös kirjoittajaorganisaatiosta myönteisiä mielikuvia. Esimerkiksi virasto voi kepeillä ja puhetyylisillä ilmauksilla muokata julkisuuskuvansa vähemmän byrokraattiseksi ja viralliseksi. (Kankaanpää 2006: 153, 155–156.)

Pirjo Hiidenmaa (2003) nimittää tiedon välittämistä viihteen keinoin kevytkieleksi. Kevytkieli, ”infotainment”, on Hiidenmaan mukaan vakiintunut muun muassa tiedettä populaaristaviin teksteihin. Keveyttä kieleen tuovat erityisesti puhekielen piirteet. Puhekielisyudet ovat levinneet sellaisiin yhteyksiin, joissa ennen käytettiin kirjakieltä. Esimerkiksi tiedotusvälineet käyttävät nykyään erilaisia puhekielen muotoja. Lait, hallinto, opetus ja tutkimus ovat säilyttäneet kirjakielisen ilmaisunsa, mutta virallisessa ja julkisessa kielenkäytössäkin on paikoin siirrytty kepeämpään kielenkäyttöön. (Hiidenmaa 2003: 211, 248–249.) Tyylliltään keveitä ilmaisuja voi havaita myös poliisin verkkotiedotteissa. Tiedotteissa puhutaan esimerkiksi *kirppiksestä* ja *kevarista* virallimpien ilmausten *kirpputori* ja *kevytmoottoripyörä* sijaan.

Kohosteisella kielellä on Kankaanpään (2006) mukaan tiedotteissa samantapaisia tehtäviä kuin kaupallisissa mainoksissa. Tiedotteiden kohosteisen tyylin lisääntymistä voi hänen mukaansa pitää osoituksena tiedotteiden markkinaistumisesta. (Mts. 156.) Norman Faircloughin (1992: 207) määritelmän mukaan markkinaistuminen tarkoittaa viimeaikaista kaupallisen ajattelutavan levittäytymistä yhä useammille elämänalueille. Esimerkiksi hallinnon kielen on havaittu muuttuneen byrokraattisesta kohti markkinointia (Hiidenmaa 2003: 167). Kankaanpää (2006) toteaa kuitenkin, että retoristen tehokeinojen käyttö on vain yksi markkinaistumiskehityksen piirre. Kaupallisuuden vaikutelma syntyy monien kielellisten valintojen yhteistyönä. (Mts. 156.)

Markkinaistuminen on oman aineistoni tutkimuksessa kiinnostava näkökulma, sillä poliisin viestintästrategiassa poliisin hyvä maine on korostetusti esillä. Viestintää pidetään siis selvästi yhtenä poliisin maineenhallinnan ja markkinoinnin välineenä. Kansa-

laisille suunnatuissa viesteissä, kuten verkkotiedotteissa, onkin aina jossakin määrin kyse myös maineenhallinnasta, sillä tiedotteet rakentavat lukijan mielissä välttämättä kuvaa myös kirjoituksen takana olevasta organisaatiosta.

3 PAIKALLISPOLIISIN VERKKOTIEDOTTEET OSANA POLIISIN ORGANISAATIOVIESTINTÄÄ

Poliisin viestintä koostuu monista osa-alueista. Poliisin viestintä voi olla valtakunnallista tai paikallista, sisäistä tai ulkoista, ja viesti voidaan välittää yleisölle esimerkiksi televisiossa, verkossa tai tiedotustilaisuudessa. Poliisi.fi-verkkopalvelun lisäksi poliisi muun muassa viestii sosiaalisessa mediassa ja on mukana tuottamassa poliisin toiminnasta kertovia dokumentaarisia televisio-ohjelmia. Tämän tutkimuksen aineistoksi valitseni paikalliset verkkotiedotteet muodostavat siis vain pienen osan koko organisaation harjoittamasta viestinnästä. Tässä luvussa taustoitan tutkimusaineistoani ja sijoitan sen poliisihallinnon viestinnän kokonaisuuteen. Luvussa 3.1 esittelen tiedotteen tekstilajia sen keskeisten ominaispiirteiden näkökulmasta. Tarkastelen lisäksi tiedotteen roolia yhteisöviestinnän kentässä ja nostan esille tiedottamista koskevia ohjeita ja suosituksia. Luvussa 3.2 esittelen poliisin viestintästrategiaa ja sen pohjalta laadittua viestinnän käsikirjaa, joilla koko poliisihallinnon viestintää ohjailaan. Luvussa 3.3 selvitän haastatteluaineiston perusteella, miten tutkimani tiedotteet poliisilaitoksilla käytännössä syntyvät.

3.1 Tiedote tekstilajina

Yhteisön harjoittama viestintä on tavoitteellista toimintaa, jolla on kaksi päätavoitetta: rakentaa yhteisökuvaa sekä varmistaa avoin tiedonkulku niin yhteisön sisällä kuin ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Näihin tavoitteisiin pyritään ensisijaisesti tiedotustoiminnalla ja pitämällä yhteyttä tärkeisiin ihmisryhmiin. Tiedotteet kuuluvat nimensä mukaisesti tiedotustoiminnan välineisiin, ja niitä voidaan käyttää sekä sisäisen että ulkoisen viestinnän tarpeisiin. Muita tiedotustoiminnan välineitä ovat esimerkiksi esite, henkilöstölehti, ilmoitustaulu ja tiedotustilaisuus. (Siukosaari 1999: 11, 15–16.) Paikallispoliisin päivittäistiedotteet sijoittuvat ulkoisen viestinnän piiriin, sillä ne on suunnattu lähettäjäyhteisön ulkopuolelle, medialle ja kansalaisille. Ne toteuttavat yhteisöviestinnän päätavoitteita antamalla lukijoille tietoa poliisin toiminnasta ja vaikuttamalla samalla vastaanottajien mielikuviin poliisiorganisaatiosta.

Hyvän tiedotteen ominaisuuksia käsitellään useissa organisaatioviestinnän ja kirjoittamisen oppaissa. Oppaat (esim. Kankaanpää–Piehl 2011; Ikävalko 1999; Siukosaari

1999) sisältävät yksityiskohtaisia ohjeita niin tiedotteiden kielestä, rakenteesta kuin pituudestakin. Anssi Siukosaaren (1999) mukaan hyvä tiedote on luettava ja ymmärrettävä eikä siinä käytetä pitkiä ja outoja sanoja tai virkkeitä. Tekstin ydin pitäisi tiivistää tiedotteen otsikkoon. (Mts. 169.) Elisa Ikävalko (1999: 108) kehottaa rakentamaan tiedotteen niin sanotun kärjellään seisovan kolmion mallin mukaan, jossa tiedote alkaa tärkeimmällä asialla ja etenee johdonmukaisesti vähemmän tärkeisiin asioihin. Sama rakenne on tyypillinen uutiselle, ja uutismaisuuden uskotaankin laskevan tiedotteen julkaisukynnystä mediassa. Hyvänä tiedotteena pidetään tekstiä, joka voidaan julkaista tiedotusvälineessä mahdollisimman vähin muutoksin tai jopa sellaisenaan (esim. Siukosaari 1999: 167).

Tyylillisesti oppaat suosittelevat käyttämään tiedotteissa neutraalia kieltä. Subjektiiivisia kannanottoja ei pidetä tiedotteisiin soveltuvana sisältönä. Esimerkiksi Ikävalkon (1999) mukaan tiedotteen kirjoittajan tulisi pyrkiä mahdollisimman puolueettomaan ja asialliseen raportointiin. Vaikuttava, myyvä tai subjektiivinen tyyli sen sijaan ei sovi tiedotteeseen lainkaan. Tiedottava teksti antaa tietoa, ei pyri herättämään tunteita. (Mts. 242–245, 250.) Myös Salli Kankaanpää ja Aino Piehl (2011) toteavat, että työelämän teksteissä kirjoittaja ei yleensä ilmaise tunteitaan. Neutraaliuteen ja persoonattomuuteen pyritään siksi, että kirjoittaja esiintyy tekstissä ensisijaisesti yhteisönsä edustajana. Persoonattomuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että organisaatio ei voisi pyrkiä erottumaan omanlaisekseen. Silloin persoonallinen tyyli ei kuitenkaan ole riippuvainen yksittäisestä henkilöstä, vaan se on koko organisaatiolle yhteinen. (Mts. 20.)

Ohjeistuksesta huolimatta tiedotteet vaikuttavat sisältävän melko paljon kielellistä vaihtelua. Esimerkiksi Kankaanpää (2006) havaitsi tutkimissaan rakennusviraston lehdistötiedotteissa piirteitä, jotka ovat tyypillisiä mainoksille ja sanomalehtiuutisille. Toisaalta tiedotteissa oli myös hallinnon kielen ja professionaalisten erikoiskielen piirteitä. (Mt.) Hiidenmaan (2003) mukaan markkinoinnin ja suostuttelun keinojen lainaaminen hallinnon teksteihin on yleinen kehityssuunta, joka on havaittu Suomessa ja maailmalla. Markkinakielen omaksuminen johtuu siitä, että julkiset virastot ja laitokset toimivat yhä enemmän yritysten tapaan. Ne esimerkiksi mainostavat itseään brändinimillä, markkinoivat toimintaansa ja puhuvat asiakkaista. (Mts. 166–167.) Myös Pauli Saukkonen (1993) toteaa, että tiedotteet eivät enää sisällä vain neutraalia tietoa vaan myös arvottavuus on tullut osaksi tekstilajikonventioita.

Kielen analyysin lisäksi tekstilajia on teoretisoitu myös rakenteellisesta näkökulmasta. Ruqaiya Hasan (1996) käyttää termiä rakennepotentiaali viittaamaan kaikkiin rakenteellisiin ilmenemismuotoihin, jotka ovat tietyille tekstilajille mahdollisia. Rakennepotentiaali koostuu pakollisista ja vaihtoehtoisista rakenneosista. Pakolliset rakenneosat ovat välttämättömiä, jotta tekstiä voidaan pitää tietyn tekstilajin edustajana. Vaihtoehtoisten rakenneosien mukanaolo tai puuttuminen ei sen sijaan vaikuta tekstin genreluokitteluun. (Mts. 53.)

Tekstilajin rakenne on ollut suosittu näkökulma fennistisessä genretutkimuksessa (Juvonen ym. 2012: 456), ja myös tiedotteen kokonaisrakenteesta on esitetty erilaisia mallinnuksia. Johanna Komppa (2006) on tarkastellut Helsingin Energian tiedotteita rakennepotentiaalın näkökulmasta ja määrittää tiedotteen välttämättömiksi rakenneosiksi otsikon, päiväyksen, leipätekstin sekä tiedotteen loppuun sijoittuvan yhteystietosion. Samankaltaisiin tuloksiin on päätyneet myös Kankaanpää (2006). Rakennenäkökulma sopisi erinomaisesti poliisitiedotteidenkin tutkimiseen, mutta pro gradu -työn laajuuden vuoksi olen joutunut jättämään rakenteen tarkastelun tutkielmani ulkopuolelle.

Komppa (2002) näkee tiedotteen kaiken kaikkiaan melko epäyhtenäisenä tekstilajina, sillä yksittäiset tiedotteet vaihtelevat paljon rakenteeltaan ja käyttötilanteeltaan. Kompan mukaan voidaan jopa ajatella, että lähetyskanava ja käyttötilanne tekevät tekstistä tiedotteen. (Mts. 76.) Aineistoni tiedotteet ilmestyvät verkossa, mikä saattaa osaltaan lisätä kielen varioinnin mahdollisuutta. Turun kaupungin verkkotiedotteita tutkineen Suhosen (2010) mukaan verkkotiedotteen tekstilaji on vasta muodostumassa. Internetissä julkaistuissa tiedoteteksteissä on havaittavissa perinteisen lehdistötiedotteen piirteitä, mutta niillä on myös joitain vain verkkotiedotteille ominaisia piirteitä. Yleisesti verkkotiedotteita leimaa niiden moninaisuus. (Mts. 82–84.)

3.2 Poliisin viestintästrategia ja viestinnän käsikirja

Poliisin viestintästrategia (VS) on laadittu nelivuotiskaudelle 2010–2013, ja se on koko poliisiorganisaation yhteinen. Strategian tarkoituksena on määrittää poliisin viestinnän yhteiset linjat. Se sisältää poliisin viestinnälle asetetut vaatimukset ja strategiset tavoitteet sekä viestinnän työnjaon ja organisoinnin poliisihallinnon sisällä. Viestintä-

strategiasta johdettu Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja (VK) puolestaan kuvaa viestinnän toteuttamiseen liittyviä käytäntöjä, ja sen tavoitteena on yhdenmu-
kaistaa poliisin eri yksiköissä tehtävää viestintää. Tässä luvussa esittelen tarkemmin
poliisin viestintästrategiaa ja viestinnän käsikirjaa. Painotan tarkastelussa sisältöjä, jotka
liittyvät tutkimiini verkkotiedotteisiin. Huomioni kiinnittyy siis erityisesti poliisi-
organisaation ulkoisen viestinnän periaatteisiin ja käytäntöihin.

Poliisin viestinnän keskeisiä tavoitteita ovat tiedon jakaminen, neuvonta ja osallistumi-
sen edistäminen. Poliisi pyrkii tiedottamaan aktiivisesti omasta toiminnastaan ja
neuvomaan kansalaisia esimerkiksi hallinnonalalla saatavista julkisista palveluista.
Osallistumisen edistäminen viittaa vuorovaikutteiseen viestintään, jolla poliisi edistää
yhteiskunnallista keskustelua poliisin toimenkuvaan kuuluvista asioista. Viestinnällä
pyritään vaikuttamaan vastaanottajien tietoihin, mielipiteisiin, asenteisiin ja tätä kautta
myös käyttäytymiseen. Poliisin näkyvyyden ja vuorovaikutuksen lisäämisen nähdään
johtavan rikosten ennaltaehkäisyyn. (VS: 8–10.) Viestinnän käsikirjan mukaan ulkoi-
sella tiedottamisella on suuri merkitys esimerkiksi paikallisen rikosilmion taltuttami-
sessa tai tapahtuneen rikoksen selvittämisessä. Ennakoivalla viestinnällä pyritään lisäksi
säilyttämään yleinen järjestys ja turvallisuus sekä varmistamaan liikenteen sujuminen
(VK: 7, 24).

Poliisin ulkoisen viestinnän tärkeänä teemana näyttäytyy maine. Poliisin maineesta ja
maineenhallinnasta puhutaan sekä viestintästrategiassa että viestinnän käsikirjassa.
Strategian mukaan ”[v]iestinnässä on pohjimmiltaan kyse siitä, millaisen kuvan poliisi
haluaa itsestään antaa” (VS: 6). Poliisin maineen nähdään syntyvän tekojen ja viestin-
nän yhteisvaikutuksesta. Maineen rakentamisen välineistä mainitaan muun muassa
poliisin verkkosivut sekä poliisin työtä kuvaavat dokumentaariset televisio-ohjelmat.
Poliisin oman viestinnän lisäksi maineeseen vaikuttavat median luomat mielikuvat.
Näihin mielikuviin pyritään vaikuttamaan toimimalla yhteistyössä median ja muiden
sidosryhmien kanssa. (VK: 30–31.)

Erilaisten tavoitteiden lisäksi poliisin harjoittamalle viestinnälle määritellään vaatimuk-
sia. Viestinnältä vaaditaan muun muassa luotettavuutta, avoimuutta, oikea-aikaisuutta ja
tasapuolisuutta. Tiedottamisessa tulee käyttää ymmärrettävää yleiskieltä ja vaikeita
asioita täytyy mahdollisuuksien mukaan kansantajuistaa ja selkeyttää. Sanoma pitäisi
kyetä muotoilemaan kiinnostavalla ja ymmärrettävällä tavalla. Yksittäisiä ihmisiä tai

erityisryhmiä ei viestinnässä saa leimata eikä halventaa, mutta täysin neutraaliin tekstiin ei silti tarvitse pyrkiä. (VS: 15.)

Poliisi voi ottaa kantaa toimialaansa kuuluviin yhteiskunnallisiin ilmiöihin esimerkiksi kansalaisten pelkojen lieventämiseksi, mutta viestinnässä tulee varoa propagandaa ja poliittisesti latautunutta viestiä. Viestinnän painopisteen tulee siis olla enemmän toteavaa kuin kantaa ottavaa. (VS: 15.)

Tiedotteilta, asiakirjoilta ja esityksiltä vaaditaan huoliteltua kieliasua, sillä kirjoitusvirheet ja huonosti rakennettu teksti heikentävät asiasisällön uskottavuutta. Viestinnän tyylin valinnassa otetaan huomioon, kenelle viesti osoitetaan. (VK: 14.) Poliisihallinnossa määritettyjen vaatimusten taustalla viestintää ohjaa joukko lakeja ja muita määräyksiä, kuten julkisuus-, hallinto- ja kielilaki sekä sisäasiainministeriön viestintäsuunnitelma (VS: 13).

Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirjan mukaan poliisin viestinnän yleisistä linjauksista vastaa Poliisihallitus. Poliisilaitoksilla viestinnän vastuuhenkilöitä ovat laitosten päälliköt sekä viestintäkoordinaattorit, jotka toimivat yksikkönsä viestintäasiantuntijoina ja ohjaavat viestinnän käytännön toteuttamista. (VK: 4.) Poliisin viestintästrategiassa päätoimisten viestintäkoordinaattoreiden rekrytoiminen poliisilaitoksille on merkitty kehittämistavoitteeksi vuodelle 2010 (VS: 24). Viestintäkoordinaattorin työkuvaan kuuluu muun muassa tiedotteiden laatimisessa avustaminen sekä niiden julkaisemiseen liittyvät käytännöt, kuten tekstien stilisointi, tarkistaminen ja julkaisu poliisin verkkopalveluissa (VK: 19).

Päivittäistiedottamiselle, jonka alaan tutkimusaineistoni verkkotiedotteet kuuluvat, on viestinnän käsikirjassa määritelty oma ohjeistus. Ohjeiden mukaan päivittäistiedotteeseen kootaan päivän aikana kirjatut rikosilmoitukset ja muut tietoon tulleet tapahtumat. Tekstille ohjeistetaan laatimaan otsikko, joka kertoo jotakin tapahtuneesta. Otsikkoon ei kirjoiteta päivämäärää tai poliisilaitoksen nimeä, eikä se saa olla esimerkiksi muotoa *aamupäivätiedote*. Valmis tiedote lähetetään medially poliisin julkaisujärjestelmän kautta. Samanaikaisesti se siirtyy sekä poliisin www-etusivun uutisvirtaan että poliisilaitoksen omille verkkosivuille. Lisätietojen antaja ilmoitetaan yhteydenottoja varten medially, mutta se ei näy verkkosivuilla. Vähimmäisvaatimuksena on, että joka arkipäivä julkaistaan vähintään yksi tiedote. (VK: 19, Päivittäistiedottamisen muistilista.) Tämä vaatimus aiheuttaa sen, että tutkimusaineistossani on mukana peräti kuusi tiedo-

tetta, jotka koostuvat vain *ei tiedotettavaa* -sisältöisestä lauseesta. Lisäksi kaikki kuusi tiedotetta ovat saman poliisilaitoksen julkaisemia. Tiedote on siis ohjeen mukaisesti laadittu päivittäin, vaikka mitään raportoitavaa ei kyseisenä päivänä olisikaan tapahtunut.

3.3 Poliisin verkkotiedotteiden laatimiskäytännöt

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on oletus, että tekstin tuottamiskonteksti vaikuttaa väistämättä myös tekstin sisältöön. Tästä syystä näen tarpeelliseksi tarkastella, millaisia käytäntöjä paikallispoliisin verkkotiedotteiden laatimiseen liittyy. Tuottamiskontekstin huomioiminen voi parhaimmillaan antaa selityksen monille tiedotteiden kielellisille ominaispiirteille. Tässä luvussa esittelen poliisilaitoksilla teettämäni haastattelun tuloksia (Poliisilaitosten haastattelut). Haastattelulla pyrin selvittämään, kuka tai ketkä verkkotiedotteita kirjoittavat, millainen prosessi tiedotteen kirjoittaminen ja julkaisu on sekä millä tavoin kirjoittamista poliisilaitoksilla ohjataan. Vastaukset osoittavat, että verkkotiedotteiden laatimisen pääperiaatteet ovat kaikilla kuudella haastatteluun osallistuneella poliisilaitoksella samankaltaiset. Laitosten välistä vaihtelua esiintyy kuitenkin erityisesti käytännön tasolla.

Laitosten välinen vaihtelu on melko suurta, kun tarkastellaan tiedotteiden laatimiseen osallistuvan henkilöstön määrää. Kanta-Hämeen ja Keski-Uudenmaan poliisilaitoksilla päivittäistiedotteet kirjoittaa pääasiallisesti yksi ja sama henkilö. Muilla neljällä laitoksella tiedottamiseen osallistuvien määrä vaihtelee neljästä jopa kahteenkymmeneen. Virkanimikkeiltään kirjoittajat kuuluvat yleisimmin päällystöön (komisario, rikoskomisario) tai alipäällystöön (ylikonstaapeli, rikosylikonstaapeli). Kolmella laitoksella tiedotteita kirjoittaa myös vanhempi konstaapeli, joka kuuluu miehistövirkoihin. (Virkanimikkeistä ks. Ura poliisina.) Keski-Uudenmaan ja Päijät-Hämeen poliisilaitoksilla tiedotteiden laatimiseen osallistuu lisäksi viestintään erikoistunut henkilö, viestintäsihteeri tai viestintäpäällikkö.

Yhteinen piirre kaikkien haastateltujen poliisilaitosten kesken on, että yksittäinen tiedote on tyypillisesti vain yhden ihmisen käsialaa. Tekstejä ei siis yleensä laadita yhteistyönä useamman henkilön kesken. Lisäksi vain Päijät-Hämeen poliisilaitoksella on tapana, että joku toinen lukee tiedotteen läpi ennen sen julkaisua. Jokilaaksojen

poliisilaitoksella tiedote voidaan käydä läpi päällystöön kuuluvan henkilön kanssa, jos kyse on tavallista isommasta rikostapahtumasta. Normaalioloissa verkkotiedotteen sisällöstä vastaa kuitenkin yksittäinen kirjoittaja. Tutkimustulos on odotettu, sillä päivittäistiedottaminen kuuluu poliisilaitoksen rutiinitehtäviin eikä sen hoitamiseen todennäköisesti haluta käyttää monen poliisimiehen työaika. Toisaalta käytäntö mahdollistaa hyvin persoonallistenkin tiedotteiden julkaisemisen, kun vastuu sisällöstä on yksinomaan kirjoittajalla.

Yksittäisen päivittäistiedotteen laatimiseen käytettävä aika vaihtelee poliisilaitoksittain. Vähiten aikaa käyttävällä Jokilaaksojen poliisilaitoksella tiedotteen kirjoittaminen kestää keskimäärin 10–15 minuuttia, eniten aikaa käyttävällä Keski-Uudenmaan laitoksella 1–2 tuntia. Haastateltujen mukaan ajankäyttö riippuu kirjoittajasta, tiedotettavien asioiden määrästä ja luonteesta sekä kirjoittajan muusta työtilanteesta. Kiinnostava huomio on, että tiedottamiseen selvästi eniten aikaa käyttävä Keski-Uudenmaan poliisilaitos on sellainen, joka keskittää päivittäistiedottamisensa viestintäsihteerille. Haastatteluaineiston valossa näyttää siltä, että ajallinen panostus päivittäistiedottamiseen on suurin silloin, kun tehtävästä vastaa viestintään erikoistunut henkilö. Poliisimiehet hoitavat viestintää muiden virkatehtäviensä ohessa, eikä tiedotteiden kirjoittamiseen ehkä aina löydy vastaavalla tavalla aikaa.

Poliisilaitokset päättävät itsenäisesti tiedotteiden sisällöstä ja kouluttavat osaltaan tiedotteita kirjoittavat henkilöt (Luotonen 2013). Haastatteluun osallistuneista poliisilaitoksista kolmella oli viime vuosien aikana järjestetty jonkinlaista viestintäkoulutusta henkilöstölle, joka osallistuu verkkotiedotteiden kirjoittamiseen. Kahdella laitoksella ei ole järjestetty varsinaista koulutusta, mutta tiedottamisesta on keskusteltu tarpeen vaatiessa. Tällainen tarve syntyy erään vastaajan mukaan esimerkiksi kansalaisilta saadusta (negatiivisesta) palautteesta. Päivittäistiedottamisesta keskusteleminen on näillä laitoksilla siis pikemminkin reagoivaa kuin ennakoivaa toimintaa. Yhden vastaajan mukaan viestintäkoulutusta ei ole järjestetty laitoksella lainkaan.

Tiedotteiden tyyllisiin kysymyksiin poliisilaitokset suhtautuvat keskenään hieman eri tavoin. Etelä-Pohjanmaan, Lapin ja Päijät-Hämeen poliisilaitoksilla koetaan, että persoonallinen kirjoitustyyli ei ole verkkotiedotteissa tarpeen. Tärkeämpinä ominaisuuksina he pitävät tekstin asiallisuutta, ymmärrettävyyttä ja sisällön ytimekkyyttä. Etelä-Pohjanmaan laitoksella tiedotteista on suoraan ohjeistettu jättämään ”[t]urhat runoilut

pois”. Sallivammin tyylikysymyksiin suhtaudutaan Päijät-Hämeen poliisilaitoksella, jolla ”kirjoittajan kynänjälki saa näkyä mutta kovin persoonallisiin tiedotteisiin ei ole kannustettu”. Lapin poliisilaitoksella työskentelevän vastaajan mukaan persoonallinen tyyli sopii paremmin sosiaaliseen mediaan kuin tiedotteisiin. Lapin poliisilaitoksen verkkotiedotteissa ohjeistetaan käyttämään asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä, mutta persoonallisemmille ja keveämmille kirjoitustavoille on vastaajan mukaan tilaa poliisilaitoksen Facebook-profiilissa. Myös Poliisihallituksen viestintäpäällikön mukaan poliisin virallisissa tiedotteissa pyritään asiallisuuteen, mutta sosiaalisessa mediassa persoonalliseen tyyliin jopa kannustetaan (Luotonen 2013). Verkkotiedotteet ja sosiaalisessa mediassa julkaistavat tekstit erotetaan siis omiksi tekstilajeikseen, joilla on omat tyylilliset piirteensä. Sosiaalisessa mediassa tekstin tyyli ei ole yhtä rajattu kuin tiedotteessa.

Loput kolme haastatteluuni osallistuneista poliisilaitoksista suhtautuu verkkotiedotteiden persoonallisuuteen positiivisesti. Jokilaaksojen laitoksen vastaajan mukaan osa kirjoittajista käyttää tiedotteissa omaa persoonallista tyyliään, ja median edustajat ovat antaneet siitä pelkästään positiivista palautetta. Hän kuitenkin muistuttaa, että tiedottamisen peruseriaatteiden, kuten tekstin luotettavuuden ja asiallisuuden, pitää olla kunnossa. Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen vastauksessa korostuu pyrkimys päästä eroon perinteisen virkakielen ongelmista. Vastaajan mukaan kirjoittajia on kannustettu vapaaseen kerrontaan ”poliisin virka- ja kapulakielen sijaan”. Kanta-Hämeen poliisilaitoksen vastaaja sanoo, että persoonalliset päivittäistiedotteet ovat hänen laitoksellaan ”personoituneet pääasiassa yhteen tekijään”, häneen itseensä. Vastaaja kertoo saaneensa monensuuntaisia ohjeita tyyliasioissa mutta toteaa myös, ettei ole ”kovasti kuunnellut ohjeistusta”. Hänen mukaansa ei ole olemassa kirjoitustyyliä, joka miellyttäisi kaikkia.

Käytännön päivittäistiedottaminen vaikuttaa haastattelujen perusteella noudattelevan pitkälti poliisin viestintästrategian ja viestinnän käsikirjan periaatteita. Esimerkiksi viestinnän asiallisuus, selkeys ja ymmärrettävyys nousevat esille monissa vastauksissa. Poliisilaitokset kuitenkin myös eroavat toisistaan monissa käytänteissä. Erottavia tekijöitä ovat muun muassa päivittäistiedottamiseen osallistuva henkilöstömäärä, kirjoittamiseen käytettävä aika ja kirjoittajien saama viestintäkoulutus. Tyylikysymyksissä tutkimani poliisilaitokset jakautuvat kahteen ryhmään, joista toinen suhtautuu tiedotteiden persoonalliseen kieleen varauksella, toinen myönteisesti. Vaihtelu tekstien tuotantokäytännöissä antaa odottaa jonkinlaista vaihtelua myös tekstien kielenpiirteissä.

Erityisesti poliisilaitoksen asennoituminen persoonallisen kielen käyttöön saattaa näkyä suoraan julkaistujen tiedotteiden tyylivalinnoissa.

4 EMOTIIVINEN FUNKTIO PAIKALLISPOLIISIN VERKKOTIEDOTTEISSA

Emotiivinen funktio voi suomen kielessä saada monia ilmenemismuotoja. Luvussa 2.2 esittelin kielenpiirteitä, joilla puhujan asennoitumista puheenaihettaan kohtaan tyypillisesti ilmaistaan. Myös paikallispoliisin tiedotteissa affektista sävyä luodaan monilla erilaisilla ilmaisutyypeillä partikkeleista verbijohdoksiin. Lausumien affektisuus syntyy kuitenkin yleensä usean kielellisen valinnan yhteistyönä. Tällöin yksittäisten kielenpiirteiden tutkimusta hedelmällisempää on tarkastella ilmauksia kokonaisuutena. Tästä syystä olen valinnut aineistoanalyysini lähtökohdaksi ilmausten merkityksen niiden muodon sijaan. Jaottelen poliisin verkkotiedotteista löytyneet affektiset ilmaukset siis ensisijaisesti merkityskokonaisuuden, en kielellisen muodon perusteella. Valitsemani lähestymistapa auttaa hahmottamaan, mikä merkitys affektisilla ilmauksilla aineistossani ylipäättään on.

Poliisin verkkotiedotteiden affektiset ilmaukset sijoittuvat selkeästi muutamien teemojen ympärille. Merkittävä osa ilmauksista liittyy rikollisten ja heidän toimintansa kommentointiin. Yleisimmin kirjoittaja joko nuhtelee lainrikkomia tai esittää heidät naurtavassa valossa. Myös virkavallan toimintaa kommentoidaan, mutta silloin sävy on yksinomaan positiivinen. Kolmantena esille nousevat onni onnettomuudessa -lausumat. Näitä keskeisiä teemoja käsittelem tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

4.1 Rikollisten ja heidän toimintansa kommentointi

Ihmisten asenteisiin vaikuttaminen on yksi poliisin viestinnälle asetettu tavoite (VS: 6). Rikollisten negatiivissävytteinen kommentointi voidaankin nähdä yhtenä keinona muokata lukijan asennoitumista rikollista toimintaa kohtaan. Asenteiden muokkauksella voi olla vaikutusta myös kansalaisten käyttäytymiseen. Kirjoittajan kielteinen suhtautuminen rikollisuuteen näkyy muun muassa sellaisissa aineistoni lausumissa, joissa rikollisista puhutaan nuhtelevaan sävyyn (esimerkit 1 ja 2).

- (1) Partio yritti pysäyttää tarkastusta varten moottoripyörän, jolloin sen kuljettaja lähti voimakkaasti kiihdyttämään karkuun Puistokatua Nivalan suuntaan. – – Moottoripyörä jatkoi *vaarallista pakoilua* poliisin kauempaa seuraamana muutaman minuutin ajan ja se hylättiin metsään Velkaperän kaupunginosaan. – – [M]oottoripyörän yölliseksi *vastuuttomaksi kuljettajaksi* ilmeni 16-vuotias Oulun lähikunnasta kotoisin oleva nuori mies, jolla ei ollut moottoripyörän kuljettamiseen oikeuttavaa ajokorttia. (JL3)

Esimerkissä 1 moottoripyörän kuljettajaa kuvaillaan *vastuuttomaksi* ja hänen ajoaan *vaaralliseksi pakoiluksi*. *Vastuuton* ja *vaarallinen* ovat sävyiltään negatiivisia adjektiiveja, joilla kuljettajan toiminta esitetään piittaamattomana ja tuomittavana. Katkelman *pakoilu*-substantiivijohdoksen kantasana on verbi *pakoilla*, joka puolestaan on frekventatiivinen johdos verbistä *paeta*. Frekventatiivijohdokseen voi liittyä muun muassa epävarmuuden, keskittymättömyyden tai sattumanvaraisuuden merkityksiä (VISK § 354), ja esimerkin 1 kontekstissa *pakoilu* saakin aikaan mielikuvan holtittomasta tai epävakaaasta liikkumisesta.

Esimerkki 2 on otsikko tiedotteessa, jossa käsitellään rattijuopumustapausta. Vahvassa humalassa autoillut kuljettaja on suistunut tieltä ja törmännyt sähköpylvääseen.

- (2) Vahva humala ja kova vauhti-huono yhdistelmä (Otsikko, PH5)

Vahvan humalan ja kovan vauhdin yhdistelmä todetaan otsikossa *huonoksi*, ja kuljettajan toiminta esitetään näin epäedullisena ja kartettavana. Samalla kirjoittaja esittää tapahtuneesta henkilökohtaisen mielipiteensä, sillä *huono* voidaan luokitella subjektiivisesti arvottavien asenneadjektiivien joukkoon. Asenneadjektiivit kuvaavat suhteellisia ominaisuuksia, jotka ovat riippuvaisia puhujan henkilökohtaisista käsityksistä ja mielipiteistä (VISK § 605).

Esimerkissä 3 puhujan asenne lainrikkojaa kohtaan ilmaistaan monilla kielen keinoilla. Katkelma osoittaa hyvin myös sen, miten kielen eri funktiot voivat kietoutua tekstissä yhteen.

- (3) Aleksis Kiven kadulla Hämeenlinnassa ajeli kolmekymppinen nainen 0,6 promillen juovukkeessa kahden aikaan iltapäivällä. Korttihan siitäkkin lähti. Hyvä olisi noudattaa Aleksis Kiven Nummisuutarin Eskolle kirjoittamaa repliikkiä ”En juo viinaa Mikko. En” Ei ainakaan pitäisi ajaa nauttineena. (KH9)

Esimerkkikatkelman ensimmäinen virke kuvaa Hämeenlinnassa tapahtunutta ratti-juopumusta. Predikaattina toimiva frekventatiivijohdos *ajella* voidaan esimerkin 1 *pakoilu*-substantiivijohdoksen tapaan tulkita epävakaaksi tai holtittomaksi liikkumiseksi, sillä lauseen toimijana on humalainen kuljettaja. Toisessa virkkeessä emotiivista funktiota edustaa liitepartikkeli *-han*. *hAn*-partikkeli merkitsee väitelauseessa puheenaiheena olevan asian tutuksi, itsestään selväksi tosiasiaaksi (VISK § 830). Tekstin puhuja siis ilmaisee, että ajo-oikeuden vieminen rattijuopolta on tunnettu ja tavanomainen rangaistus. Esimerkin kahdessa viimeisessä virkkeessä kommentit rikollisesta toimivat myös lukijan ohjailuna. Puhuja suuntaa nuhtelevat *hyvä olisi* ja *ei pitäisi* -kehotukset kiinni jääneelle autonkuljettajalle, mutta ne voidaan tulkita yleisiksi ohjeiksi myös kaikille tiedotteen lukijoille. Intertekstuaalinen viittaus Aleksis Kiven Nummisuutarinäytelmään puolestaan on saanut innoituksensa tapahtumapaikan kadunnimestä ja ilmentää yllättävyytensä vuoksi myös poeettista funktiota. Poeettisuutta tekstiin tuo myös leikillinen sana *juovukkeessa*.

Nuhtelevien kommenttien lisäksi rikollisista esitetään aineistossani humoristisia arvioita. Tavallisesti nämä arviot saattavat rikolliset naurunalaiseksi ja saavat heidän tekonsa näyttämään hölmöiltä (esimerkit 4–6).

- (4) Raahessa klo 2:n jälkeen otti vartija ansiokkaasti kiinni 18-vuotiaan paikallisen nuoren miehen, joka oli rikkonut Rantakadulla kepillä grillin ikkunan ja oli yrittänyt anastaa kaltereitten välistä tavaraa. *Mies, joka ei tule sijoittumaan tänä vuonna kovin korkealle neuvokkaimpien rikoksentekijöiden listalle*, luovutettiin vartijan toimesta poliisille, joka otti miehen majoitukseen Raahen poliisiasemalle. (JL8)
- (5) 13 vuotias lahtelaispoika anasti kolme pulloa I-olutta möysässä sijaitsevasta huoltamosta lauantai-iltana klo 23.00 jälkeen. *Ilmeisesti poika halusi kokea lauantai-illan huumaa oluen voimalla, mutta ei ymmärtänyt olutpullojen etiketeistä mitään, koska anasti I-olutta keskioluen sijaan*. (PH5)
- (6) Paikkakuntalainen, n. nelikymppinen mies lähti autollaan Valkealan ABC:n pihalta kääntyen vasemmalle Kalevantielle Valkealan keskustan suuntaan. Kääntymisen seurauksena miehen ohjastama auto suistui päin puista katuvalotolppaa, joka katkesi. – – Alkoholilla ei ollut osuutta asiaan. *Liekö takavetoisen auton hallinta ollut hankalaa kun auto ei pysynyt käsissä tieosuudella, missä nopeusrajoitus on 40 km/h*. (KL5)

Esimerkissä 4 puhuja esittää arvionsa kiinni otetun miehen nokkeluudesta sijoittamalla hänet rikollisten neuvokkuutta mittaavan kuvitteellisen listan loppupäähän. Affektista suhtautumista ilmaistaan näin humoristisella kielikuvalla, joka saa varkautta yrittäneen

miehen vaikuttamaan yksinkertaiselta ja naurettavalta. Naurunalaiseksi saatetaan myös esimerkissä 5 esiintyvä poika, joka on varastanut ykkösolutta keskioluen sijaan. Alkoholiin tottumattomalle näpistelijälle on tiedotteen mukaan käynyt nolo erehdys. Teon motiiviksi esitetty *halu kokea lauantai-illan huumaa* osoitetaan kirjoittajan henkilökohtaiseksi päätelmäksi modaalisella adverbilla *ilmeisesti*. Ilman adverbia virke voitaisiin tulkita esimerkiksi näpistykseen syyllistyneen pojan itsensä antamaksi selitykseksi. Esimerkissä 6 kirjoittaja esittää retorisella kysymyksellä arvionsa valotolppaan törmänneen miehen ajotaidoista. Arvion mukaan törmäys saattoi johtua siitä, että kuljettaja ei hallitse takavetoisella autolla ajamista. Kaikissa kolmessa esimerkissä puhujan asennoituminen puheena olevaan rikolliseen on kiusoitteleva tai ivallinen.

Edellisissä esimerkeissä 5 ja 6 kirjoittaja esittää rikollisten kiusoittelun ohessa arvionsa tekojen syistä tai motiiveista. Myös esimerkeissä 7–9 on mukana kirjoittajan näkemys puheena olevan rikoksen taustoista.

- (7) Viisi fillaria on anastettu parin vuorokauden aikana Hämeenlinnassa. – – *Liekö osa tekijöistä varautunut huonoihin keleihin, kun kolme pyöristä on maastokelpoista.* (KH11)
- (8) Lahdessa klo 01 yöllä Heinolan Vanhallatiellä murtauduttiin kauppaan. – – *Janoiset varkaat* veivät muutaman laatikon olutta mukanaan. (PH3)
- (9) Ylivieskassa tapahtui perjantai-iltana klo 21.30 aikoihin liikenneonnettomuus, jossa kaksi 90-luvulla syntynyttä *autoilijan alkua* törmäsivät Valtakadun ja Vieskankadun risteyksessä. (JL8)

Esimerkissä 7 polkupyörävarkauden motiiviksi arvellaan varkaiden varautumista huonoihin keleihin. Kysymyslauseen finiittiverbinä on potentiaalimuotoinen *liekö*. Potentiaalimodus ilmentää kysymyslauseessa tavallisesti puhujan pohdiskelua ja epä-tietoisuutta, ja tällainen lause voidaan tulkita retoriseksi kysymykseksi (VISK § 1598). Esimerkkikatkelman lause onkin puhujan subjektiivista aprikointia, ei kysymys, johon hän odottaa vastausta. Esimerkeissä 8 ja 9 puhujan omakohtaiset arviot tapahtumien syistä on sisällytetty tekijäviitteisiin substantiivilausekkeisiin *janoiset varkaat* ja *autoilijan alkua*. Myymälävarkaiden kuvaaminen *janoisiksi* implikoi, että juuri olen-jano oli syynä varkauteen. Nimitys *autoilijan alku* puolestaan luo mielikuvan, jonka mukaan puheena oleva risteysonnettomuus voidaan selittää kuljettajien nuorella iällä ja kokemattomuudella. Todellisista syistä tai motiiveista tiedotteissa ei kerrota.

Puhujan affektinen suhtautuminen rikollisia kohtaan ilmenee aineistossani myös ironiana, johon usein liittyy huvittunut sävy. Toini Rahdun (2006) mukaan viesti on ironinen silloin, kun se synnyttää tulkitsijassa kokemuksen tahallisesta inkoherenssista. Kyse voi olla esimerkiksi kieli- tai tietovirheestä, epä- tai ylikohteliaisuudesta tai muusta tilanteeseen sopimattomuudesta. (Mts. 30.) Esimerkeissä 10–12 ironia syntyy, kun puheena olevista ihmisistä tai asioista käytetään todellista mairittelevampia nimityksiä.

- (10) Sunnuntaina kello 15 aikaan pääsi Senioritiellä lukitsemattoman oven kautta liikuntarajoitteisten vanhusten luokse noin 50 -vuotiaat romanipariskunta ja vanhukset totesivat pariskunnan kollaavan piirongit ja *vierailijoiden* poistuessa tummalla henkilöautolla on huomattu setelirahat anastetuksi. (EP5)
- (11) Hämeenlinnassa Turuntiellä sijaitsevassa ravintolassa kaksi naishenkilöä *keskustelivat* miehistä lauantaina puoli yhden aikaan. *Keskustelun* päätteeksi toinen nainen löi toista nyrkillä kasvoihin. (KH3)
- (12) Lahdessa n. klo 21.30 syntyi torilla neljän nuoren (kaksi tyttöä ja kaksi poikaa) ja kahden yli 50-vuotiaan miehen välillä kahakka, jota selviteltiin nyrkein. – – Kaikkien osapuolien epäillään syyllistyneen pahoinpitelyyn ja iäkkäämmät *herrat* kiinniotettiin. (PH6)

Esimerkissä 10 kirjoittaja kutsuu vanhusten luo tunkeutuneita varkaita *vierailijoiksi*. Samassa katkelmassa esiintyvä verbi *kollata* 'tarkistaa' on tyyliltään arkinen (KS) ja kytkee tekstin siten myös poeettisen funktion alaan. Esimerkissä 11 kahden naisen välistä riitaa kuvataan *keskusteluksi*. *Keskustelu* paljastuu yhteenotoksi, kun tiedotteen kirjoittaja kertoo sen päättyneen väkivaltaiseen käytökseen. Esimerkissä 12 arvonimi *herra* saa ironisen sävyn, kun sillä viitataan nyrkkitappeluun osallistuneisiin henkilöihin. Katkelmien sanat *vierailija*, *keskustelu/keskustella* ja *herra* tulkitaan ironisiksi, koska ne tekevät tekstistä inkoherentin. Imartelevat sanavalinnat ovat ristiriidassa muun tekstissä kerrotun kanssa.

4.2 Poliisin toiminnan kommentointi

Tarkastelin edellisessä alaluvussa, miten kirjoittajan asenne lainrikkokijia ja heidän toimintaansa kohtaan näkyy paikallispoliisin verkkotiedotteissa. Tyypillisiksi asenteen-ilmauksiksi osoittautuivat nuhtelevat, ivalliset ja humoristiset kommentit, joilla rikolliset ja heidän tekonsa saatiin näyttämään tuomittavilta tai naurettavilta. Rikollisten

lisäksi myös vastakkaisasettelun toista puolta, rikollisuutta torjuvaa poliisia, kommentoidaan aineistossani affektisilla lausumilla. Poliisia koskevat affektiset ilmaukset ovat selvästi harvinaisempia kuin rikollisia koskevat, ja ne ovat sävyltään yksinomaan positiivisia. Tällainen affektisuus voidaan tiedotteissa tulkita osaksi poliisin maineenhallintaa.

Esimerkeissä 13 ja 14 kirjoittaja rakentaa myönteistä mielikuvaa poliisin toiminnasta muun muassa positiivisilla adjektiiveilla.

(13) Kymenlaakson poliisi on onnistunut selvittämään tietoonsa tulleista väkivaltarikoksista noin 13% enemmän kuin viime vuonna selvitysprosentin kohotessa 86%. Selvitysprosentti on jatkanut nousuaan aina vuoden 2010 lähtien. *Tämä on hieno suoritus Kymenlaakson poliisilaitoksen poliisimiehiltä, jotka ovat onnistuneet selvittämään ihmisten fyysiseen koskemattomuuteen liittyviä rikoksia.* (KL7)

(14) Liikkuvan poliisin Kouvolan yksikön partio suoritti *arvokasta* liikenneturvallisuustyötä mm. valvomalla liikennettä valtatie 15:llä. (KL5)

Esimerkki 13 on katkelma Kymenlaakson poliisilaitoksen tilastoja käsittelevästä tiedotteesta. Katkelman viimeisessä virkkeessä kirjoittaja kiittelee laitoksen poliisimiehiä väkivaltarikosten menestyksekkäästä selvittelystä. Tilastollisen parannuksen nimittäminen poliisin *hienoksi suoritukseksi* implikoi, että syy hyvään tulokseen löytyy juuri poliisin onnistuneesta toiminnasta. Esimerkissä 14 poliisin liikenneturvallisuustyötä kuvaillaan adjektiivilla *arvokas*. Merkitykseltään positiivinen adjektiivi ilmaisee puhujan subjektiivista asennetta lauseessa, joka muilta osin on neutraalin toteava.

Poliisin toimintaa kuvaavat affektiset lausumat ovat aineistossani marginaalinen mutta varsin kiinnostava piirre. Ne ovat poliisiorganisaation kirjoittamia kuvauksia itsestään ja kertovat siis osaltaan, millaisena poliisi itsensä näkee tai millaisena se haluaa lukijoille näyttäytyä. Erityisen kiinnostavaa on tarkastella rinnakkain poliisia ja rikollisia kuvaavia affektisia lausumia. Poliisin toiminnan kuvaaminen yksinomaan positiivisena ja rikollisten negatiivisena vaikuttaisi rakentavan osapuolten välille polaarisista vastakkainasettelua. Mustavalkoinen katsontakanta rikollisuuteen ja sen torjumiseen on poliisilta luonnollisesti odotettavaa, ja se lienee tehokas keino myös asenteiden muokkauksessa. Vastakkainasettelun syvempi tarkastelu vaatisi kuitenkin tätä tutkielmaa laajemmän tutkimusaineiston.

4.3 Onni onnettomuudessa -lausumat

Paikallispoliisin verkkotiedotteiden kolmatta affektista teemaa nimitän onni onnettomuudessa -lausumiksi. Näissä lausumissa puhuja esittää myönteisenä asiana, että tiedotteen kuvaamassa tilanteessa ei sattunut pahemmin. Tavallisesti onni onnettomuudessa -lausumat esiintyvätkin kolareista tai muista tapaturmista kertovissa tiedotteissa. Puhujan asennoitumista ilmaistaan niissä esimerkiksi adverbeilla ja tietynmerkityksisillä verbeillä.

Onni onnettomuudessa -merkitys luodaan aineistossani tavallisimmin adverbilla *onneksi*. Sitä käytetään yhteensä neljässä tiedotteessa, jotka on laadittu kolmella eri poliisilaitoksella.

- (15) Raahessa tapahtui perjantai-iltana klo 22-23 välisenä aikana puukotus yksityisasunnossa. – – Uhrilla oli kaulalla noin 5 cm:ä pitkä ja noin 0,5 cm:ä syvä viilto, joka ei *kaikeksi onneksi* yltänyt valtimoon. (JL1)
- (16) Tänä aamuna yhdeksältä poliisi pysäytti Seuranaukiolla Tervakoskella auton, jonka kuski puhalteli yli kaksi promillea. Tutkimusten mukaan jo yhden promillen ylittäminen lisää liikenneonnettomuusriskin yhdeksänkertaiseksi. *Onneksi* tämä jäi riskiasteelle, mutta käräjät kutsuvat vastaamaan törkeästä rattijuopumuksesta. (KH12)

Adverbi *onneksi* luokitellaan asenneadverbien ryhmään. Asenneadverbien tehtävä on ilmaista puhujan subjektiivista asennoitumista puheena olevaan asiaan tai tilanteeseen. (VISK § 667.) Esimerkissä 15 puhuja esittää hyvänä asiana, että puukotuksen uhri selvisi tilanteesta ilman hengenvaarallisia vammoja. Esimerkissä 16 myönteisenä pidetään puolestaan sitä, että poliisi sai rattijuopon kiinni eikä humalatilasta johtuvia onnettomuuksia ehtinyt tapahtua.

Onni onnettomuudessa -merkitys voi aineistossani syntyä asenneadverbien lisäksi myös verbeistä. Tällaisessa tehtävässä esiintyvät verbit ilmaisevat jonkin epäedullisen tilanteen välttämistä.

- (17) Toinen miehistä sai lieviä vammoja takaraivoonsa ja hammas irtosi. Muuten isommilta vammoilta *säästyttiin*. (PH6)

- (18) Sodankyläläinen mies oli lähtenyt Luostolta asuntoautoltansa vaeltamaan Luostotunturille ja paluumatkalla oli hänet yllättänyt sakea sumu. – – Poliisipartio meni alueelle ja äänimerkkien avulla sai opastettua miehen lopulta sankasta kuusikosta Pyhätunturintielle hyvävoimaisena joskin kastuneena. *Hyväksi onneksi* miehen puhelin oli täyteen ladattu ja kesti puhelimitse yhteydenpidon ja näin *vältyttiin* isommalta operaatiolta. (L10)

Verbi *vältyä* 'olla joutumatta johonkin epäedulliseen, vaaralliseen tms. tilanteeseen' on synonyymi verbille *säästyä* (KS). Molemmat verbit implikoivat ei-toivottavan tilanteen, johon ei kuitenkaan (onneksi) jouduta. Tapahtunut suhteutetaan siis vaihtoehtoiseen lopputulokseen, joka olisi ollut ikävämpi mutta periaatteessa yhtä mahdollinen. Esimerkissä 17 ei-toivottavana esitetään kuvattuja vammoja vakavammat vauriot ja esimerkissä 18 iso poliisioperaatio. Jälkimmäisessä katkelmassa verbin sisältämää affektista merkitystä vahvistetaan adverbilausekkeella *hyväksi onneksi*.

Onni onnettomuudessa -lausumat ovat puhujan subjektiivisia asenteenilmauksia mutta siitä huolimatta lukijan helposti hyväksyttävissä. Esimerkiksi lievien vammojen esittäminen vakavia vammoja myönteisempänä asiana edustaa odotuksenmukaista käsittelytapaa. Vakavien onnettomuuksien ja henkilövahinkojen näkeminen hyvänä asiana ei ole sosiaalisesti hyväksyttävää eikä siksi odotettavaa sen paremmin tiedotteiden lukijoilta kuin kirjoittajiltakaan. Helpon samastuttavuutensa vuoksi aineistoni onni onnettomuudessa -lausumat eivät todennäköisesti herätä lukijoissa voimakkaita reaktioita. Luvussa 4.1 esitellyt kommentit rikollisista ovat onni onnettomuudessa -lausumiin verrattuna huomattavasti provokatiivisempia.

4.4. Kokoavaa tarkastelua

Poliisin verkkotiedotteiden affektisilla ilmauksilla rakennetaan mielikuvaa poliisista ja sen toimenkuvaan kuuluvista asioista. Subjektiivisia kannanottoja esittävät jossakin määrin kaikki tutkimukseni poliisilaitokset. Kiinnostavaa on, että seitsemän eri poliisilaitoksen subjektiivisissa kannanotoissa esiintyy selvää yhdenmukaisuutta. Kaikki poliisin toimintaa kuvaavat affektiset ilmaukset ovat sävyiltään myönteisiä, ja vastaavasti kaikki rikollisista esitetyt kommentit ovat nuhtelevia tai ivallisia. Yhtä yksimielisesti pidetään myönteisenä sitä, että tiedotteiden kuvaamissa tapaturmissa ei sattunut pahemmin. Aineistossani ei ole yhtäkään affektista ilmausta, joka olisi merkitykseltään vastakkainen näille säännönmukaisuuksille.

Affektisten ilmausten yhdenmukaisuus paikallispoliisin verkkotiedotteissa noudattelee Kankaanpään ja Piehlin näkemystä siitä, millainen subjektiivisuus hyvään tiedotekstiin sopii. Kankaanpään ja Piehlin (2011: 20) mukaan organisaatio voi erottautua omanlaisekseen käyttämällä persoonallista tyyliä, joka ei ole riippuvainen yksittäisestä kirjoittajasta vaan koko organisaatiolle yhteinen. Affektisuus voidaan havaintojeni yhdenmukaisuuden vuoksi siis ainakin osittain tulkita paikallispoliisille yhteiseksi tyylikeinoksi. Affektisten ilmausten käyttö sinänsä on kuitenkin aina yksittäisen kirjoittajan valinta, eikä niitä esiinny läheskään kaikissa tiedotteissa. Yhteistä näyttää olevan kuitenkin se, millaiseen sävyyn poliisista, rikollisista ja tapaturmista puhutaan silloin, kun affektisia ilmauksia käytetään.

Aineistoni affektiset ilmaukset voi nähdä asenteiden muokkauksen ja poliisin organisaatiokuvan rakentamisen välineenä. Tässä tarkoituksessa ne kytkeytyvät poliisin viestinnällisiin tavoitteisiin, joihin kuuluvat vastaanottajien mielipiteisiin ja asenteisiin vaikuttaminen sekä hyvän maineen saavuttaminen (ks. VS). Myös muut viestintästrategiassa esitetyt periaatteet ja rajoitukset on tiedotuksessa otettu huomioon. Affektiset ilmaukset eivät esimerkiksi ole poliittisesti latautuneita eivätkä ne halvenna mitään ihmisryhmää. Rikollisten ivaaminenkin on aineistossani luonteeltaan humoristista kommentointia, eikä se mielestäni ole tulkittavissa loukkaavaksi. Affektisuutensa osalta paikallispoliisin verkkotiedotteet heijastavat siis hyvin niille asetettuja vaatimuksia.

5 KONATIIVINEN FUNKTIO PAIKALLISPOLIISIN VERKKOTIEDOTTEISSA

Viestin vastaanottajaan keskittyvä konatiivinen funktio ilmenee tarkastelemissani poliisin verkkotiedotteissa lähinnä lukijan ohjailuna. Esimerkiksi lukijan puhuttelua ei esiinny tiedotteissa lainkaan. Aineistoni ainoa vastaanottajaan kohdistuva ei-direktiivinen ilmaus on lause, jossa poliisi kiittää lukijoita saamistaan yleisöhavainnoista. Ohjailevia ilmauksia sen sijaan sisältyy yhteensä 37 tiedotteeseen. Direktiivejä käytetään siis useammassa kuin joka kolmannessa aineistoni tiedotteessa. Käytettyjen direktiivien määrä vaihtelee huomattavasti poliisilaitoksittain. Esimerkiksi Päijät-Hämeen poliisilaitoksen 15 tiedotteesta lukijaa ohjailtaan vain yhdessä, kun taas Joki-laaksojen, Keski-Uudenmaan ja Lapin poliisilaitoksilla direktiivejä sisältäviä tiedotteita on 8. Direktiivien muodostustavat ja niiden määrällinen jakautuminen aineistossani on kuvattu taulukossa 3. Samoja muodostustapoja esiteltiin yleisesti luvussa 2.3.1.

TAULUKKO 3. Direktiivien muodostustavat ja niiden määrällinen jakautuminen paikallispoliisin verkkotiedotteissa.

Direktiivin muoto	Lukumäärä
Imperatiivi	5
Modaalinen verbi-ilmaus	26
Performatiiviverbi	32
Väitelause	9
Finiittiverbitön direktiivi	7
Yhteensä	79

Paikallispoliisin verkkotiedotteissa direktiivejä muodostetaan viidellä eri tavalla. Yleisimmin lukijan ohjailua ilmaistaan performatiiviverbeillä (32 kertaa) sekä modaalisilla verbi-ilmauksilla (26 kertaa). Ohjailevien väitelauseiden ja finiittiverbittömien direktiivien esiintymiskerrat jäävät alle kymmeneen. Harvinaisin direktiivin muoto on imperatiivilause. Poliisi siis mieluummin kehottaa, pyytää, muistuttaa ja ohjeistaa lukijaa kuin antaa suoria käskyjä tai kieltoja. Tyypillisesti direktiiveillä annetaan toimintaohjeita, pyydetään silminnäkihavaintoja ja neuvotaan, miten rikoksilta voi omalla toiminnallaan suojautua. Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan lähemmin aineistoni direk-

tiivettä ja niiden funktioita. Käsittelen direktiivejä muotoryhmittäin taulukon 3 mukaisessa järjestyksessä. Luvun lopussa kokoan yhteen direktiiveistä tekemäni havainnot.

5.1 Imperatiivilauseet

Imperatiivilauseet ovat paikallispoliisin verkkotiedotteissa harvinaisia. Koko aineistossa niitä esiintyy yhteensä vain kolmessa tiedotteessa. Kankaanpään (2006) tutkimien hallinnon lehdistötiedotteiden tapaan aineistoni direktiivit ilmaistaan paljon tavallisemmin modaalilla verbi-ilmauksilla ja performatiiviverbeillä. Syy imperatiivilauseiden vähäiselle käytölle lienee niiden suora tapa ilmaista asioiden pakollisuutta. Mitä suurempi direktiivi on, sitä epäkohteliaampi sävy siihen kiinnittyy. Epäsuora ilmaus on kohteliaampi, koska siinä direktiivin ehdottomuus on vähäisempää ja kuulijalle jää enemmän vaihtoehtoja. (Leech 1985: 108.) Kohtelias direktiivi saattaa käytännössä olla jopa tehokkaampi kuin epäkohtelias, sillä suora käskeminen voi herättää kuulijassa vastarintaa.

Seuraavassa esimerkkikatkelmassa imperatiivilauseella muistutetaan heijastimen ja pyöränvalon käytöstä liikenteessä.

- (19) Hämärä laskeutuu aikaisin, aurinko nousee myöhään. Matkaan pitää lähteä.
Millä tietäsi turvaat? *Älä haikaile, näy.* (KH1)

Esimerkki 19 on katkelma tiedotteesta, joka on laadittu epäodotuksenmukaisesti kokonaan runomuotoon. Lyriikalle tyypillisten kielenpiirteiden valitseminen tiedotetekstiin yllättää lukijan ja kiinnittää huomion tekstiin itseensä. Katkelman imperatiivilauseissa *älä haikaile* ja *näy* konatiivinen funktio ilmenee siten rinnan poeettisen funktion kanssa. Ohjailun sävy ei imperatiivimuodosta huolimatta ole epäkohtelias, sillä runomuoto viihdyttää lukijaa ja tuo direktiivin tulkintaan pehmentävän lisämerkityksen. Direktiivin voimakkuutta heikentää myös se, että lukijan huomio kiinnittyy ensisijaisesti tekstin erikoiseen ilmaisutapaan. Poeettinen funktio voidaankin siksi nähdä tiedotteessa konatiivista funktiota hallitsevampana. Poeettisen funktion ilmenemismuotoja tarkastelen lähemmin luvussa 6.

Esimerkki 20 on pääotsikko tiedotteesta, joka käsittelee Ranualla paljastunutta huumausainerikosta. Kotietsinnässä nuoren miehen komerosta on löytynyt kannabiskasveja.

(20) Kannabista komerossa Ranualla - *ilmoita* havainnoista, *auta* kaveria (Otsikko, L14)

Otsikko koostuu kahdesta eri syntaktista tyyppiä edustavasta rakenteesta, minkä vuoksi se luokitellaan yhdistelmäotsikoiden ryhmään (ks. Vahtera 2009: 317). Verbitön alkuosa tiivistää tiedotteessa kerrotut tapahtumat ja jälkiosassa lukijaa ohjataan kahdella imperatiivilauseella kertomaan huumeisiin liittyvistä havainnoista. Yhdistelmäotsikot ovat poliisin verkkotiedotteissa harvinaisia: niitä esiintyy aineistossani yhteensä kolme. Esimerkki 20 on otsikkona poikkeava myös siksi, että sen lisäksi vain yksi aineistoni pääotsikko sisältää lukijan ohjailua. Yleisin otsikkotyyppi aineistossani on leimaotsikko, joka prototyyppisesti koostuu pelkästä nominilausekkeesta ja ilmaisee tekstin aiheen (ks. Vahtera 2009: 323). Tyypillisiä leimaotsikoita poliisin verkkotiedotteissa ovat esimerkiksi *Päivittäistiedote klo 17.30, Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote* tai yksinkertaisimmillaan vain *Tiedote*. Tällaiset otsikot ovat kiinnostavia siksi, että ne eivät noudata poliisin viestintäkäsikirjan ohjeistusta. Käsikirjan mukaan otsikon pitää kertoa tiedotettavasta asiasta eikä siihen kirjoiteta poliisilaitoksen nimeä tai päivämäärää. Tekstiä ei myöskään nimetä otsikossa tiedotteeksi. (VK: Päivittäistiedottamisen muistilista.)

Esimerkeissä 19 ja 20 lukijaa ohjataan imperatiivilauseella, joka edustaa suoraa ja samalla verrattain epäkohteliasta tapaa tuottaa direktiivejä. Kummassakaan esimerkissä ohjailu ei kuitenkaan ole sävyltään epäkohteliasta. Asiaa voidaan tarkastella Leechin (1985: 107–108) esittämän haitta–hyöty-suhteen avulla, jonka mukaan ohjaileva ilmaus on sitä kohteliaampi, mitä suurempi hyöty käskyn noudattamisesta seuraa. Esimerkissä 19 lukijan saama hyöty ohjailun noudattamisesta on selvä: heijastimen ja pyöränvalon käyttö lisää omaa turvallisuutta liikenteessä. Ohjailun noudattamatta jättäminen puolestaan voi johtaa hengenvaarallisiin tilanteisiin. Esimerkissä 20 lukijaa kehoitetaan ilmoittamaan poliisille huumeisiin liittyvistä havainnoista. Käskyn noudattamisesta seuraava hyöty on epäsuoraa, sillä otsikonkin mukaan ilmiannosta hyöttyäuttamisen kohde, huumeita käyttävä *kaveri*. Läheisen auttaminen tuo kuitenkin välillisesti hyötyä ja hyvää mieltä myös ilmiantajalle. Molemmissa esimerkeissä direktiivien noudattami-

sesta näyttäisi siis olevan lukijalle enemmän hyötyä kuin haittaa, mikä vähentää ilmausten epäkohteliasta vaikutelmaa.

5.2 Modaaliset verbi-ilmaukset

Modaaliset verbi-ilmaukset ovat poliisin verkkotiedotteiden toiseksi yleisin ohjailun keino. Niistä kaksi kolmesta on muodoltaan nesessiivisiä. Nesessiivirakenteista yleisin on *olla*-verbin ja passiivin VA-partisiipin muodostama verbiliitto (*on tehtävä*). Aineistoni modaaliverbeistä yleisin on odotetusti *voida* (vrt. Kangasniemi 1992: 292). Poliisin tiedotteissa modaalisilla verbi-ilmauksilla ilmaistaan käskyjä ja kehotuksia, annetaan ohjeita ja suositellaan lukijaa toimimaan tietyllä tavalla. Suoria kieltoja aineistossa esiintyy vain yksi.

Modaalisten verbi-ilmausten ohjailun kohde voidaan ilmaista tekstissä eksplisiittisesti tai jättää se avoimeksi (VISK § 1668). Eksplisiittisesti esitetyt ohjailun kohteet (esimerkit 21 ja 22) ovat aineistossani kahdesta vaihtoehdosta selvästi harvinaisempia.

- (21) Tänä aamulla puoli seitsemän aikaan Tampereentiellä Pälkäneentien sillan kohdilla pakettiauto ohitti mopoilijan niin läheltä, että mopo jouti väistämään pientareelle. Mopoilija kaatui ja loukkasi lievästi itseään. Pakettiauto jatkoi ajamistaan keskustan suuntaan. Silminnäkijän mukaan kyseessä oli väriltään punainen. *Pakettiauton kuljettaja* voisikin ottaa yhteyttä poliisiin numeroon 07187 37718 (KH11)
- (22) *Koulutukseen osallistujan* on todistettava henkilöllisyytensä (ajokortti ei kelvollinen) ja esitettävä kuitti suoritetusta maksusta koulutuspaikalla ennen tilaisuuden alkamista. (KU10)

Esimerkissä 21 ohjaileva funktio syntyy viimeisen virkkeen konditionaalimuotoisesta *voisikin*-modaaliverbistä. Lauseen subjektina ja velvoitteen kohteena on *pakettiauton kuljettaja*, joka on aiheuttanut liikenteessä mopoilijan lievän loukkaantumisen. Direktiivi koskee siten tiettyä henkilöä, ei ketä tahansa geneeristä pakettiauton kuljettajaa. Tiedotteen lukija tunnistaa annettujen tuntomerkkien perusteella, onko hän tekstissä tarkoitettu henkilö. Esimerkissä 22 velvollisuutta ilmaistaan nesessiivisillä verbiliitoilla *on todistettava* ja *(on) esitettävä*. Nesessiivirakenteissa genetiivimuotoinen subjekti edustaa velvoitteen kohdetta (VISK § 1668), joka tässä tapauksessa on geneerinen *koulutukseen osallistuja*. Ohjailun kohteena on siis kuka tahansa henkilö, joka ottaa

osaa tiedotteessa käsiteltyyn koulutustilaisuuteen. Koulutus ja siihen osallistuminen ovat tiedotteen kirjoittamishetkellä tulevaisuuteen sijoittuvia tapahtumia, minkä vuoksi kuka vain voi periaatteessa olla potentiaalinen osallistuja.

Esimerkeissä 21 ja 22 ohjailun kohde ilmaistaan selkeästi lauseen subjektilla. Modaalisten verbi-ilmausten velvoitteen kohdetta ei kuitenkaan aina esitetä eksplisiittisesti, vaan lause voi olla myös kokonaan subjektiton (esim. *täällähän jäätyy*). Kun subjektiton lause viittaa kehen tahansa henkilöön, puhutaan nollapersoonasta. Tällöin ohjailun yleisö tulee päätellä kontekstista. Modaaliverbien esiintyminen nollapersoonalauseissa on suomen kielessä yleistä. (VISK §:t 1347, 1565, 1668.) Poliisin verkkotiedotteiden modaalisisista verbi-ilmauksista valtaosa (21 kappaletta 25:stä) on nollapersoonaisia. Velvoitteen kohdetta ei siis tyypillisesti ilmaista tekstissä suoraan. Tarkastelen aineistoni nollapersoonaisen direktiivien yleisöjä esimerkeissä 23–25.

- (23) Eilen puolenpäivän aikoihin Forssan ja Tammelan marketeissa liikkui lompasavarkaita. – – Eilen Forssan seudulla, tänään emme tiedä missä. Varmuudella tekijät jatkavat puuhiaan. Nyt *pitää olla* kaupoissa ja muuallakin tarkkana lompakoiden ja käsilaukkujen kanssa. *Ei* hetkeksikään *pidä jättää* niitä pois omista silmistä. (KH2)

Esimerkissä 23 kirjoittaja kehottaa lukijoita suojautumaan lompakkovarkailta nollapersoonaisilla modaalililmauksilla *pitää olla* ja *ei pidä jättää*. Varkaat ovat tiedotteen mukaan liikkuneet marketeissa, mutta adverbeilla *kaupoissa ja muuallakin* kehoitus ulotetaan koskemaan myös muita kuin kauppohen asiakkaita. Direktiivi ei myöskään rajoitu pelkästään Forssan ja Tammelan seudulla liikkuviin ihmisiin, sillä varkaiden olinpaikasta ei tiedotteen kirjoittamishetkellä ole tietoa. Näin ollen nesessiivisen velvoitteen voidaan laajimmillaan tulkita koskevan ketä tahansa henkilöä, joka kantaa mukanaan lompakkoa tai käsilaukkaa. Ajan adverbii *nyt* sen sijaan kytkee esitetyn velvoitteen puhehetkeen ja antaa ymmärtää, että lompakkovarkailta tarvitsee suojautua vain väliaikaisesti. Velvoitetta ei siis esitetä jatkuvana ja yleispätevänä ohjeena. Taus-talla voi olla esimerkiksi oletus siitä, että poliisi saa varkaat ennen pitkää kiinni tai että varkaudet loppuvat jostakin muusta syystä. Toisaalta *nyt* voitaisiin tulkita myös itsenäiseksi sävypartikkeliksi, jollaisena se direktiiveissä yleisesti esiintyy (ks. VISK § 1674). Tulkinta ajan adverbiksi on kuitenkin mielestäni luontevampi siitäkin syystä, että esimerkkitarkkelmassa tapahtumia jäsennetään muillakin ajan adverbeilla (*eilen, tänään*).

Esimerkeissä 24 ja 25 direkttiivien yleisöt on kontekstissa rajattu tarkemmin kuin edellisessä esimerkissä.

- (24) Himangalla ajalehti mökkirantaan sininen soutuvene, vene on otettu poliisin haltuun löytötavarana. *Jos joltain on kyseisenlainen soutuvene karkuteillä, asiasta voi kysellä* Kalajoen poliisista. (JL6)
- (25) Poliisi *haluaa muistuttaa mopoilijoita* turvallisesta käyttäytymisestä liikenteessä ja kuljettamaan ajoneuvoa sääntöjen mukaisesti. *Mopoilemalla ei saa myöskään häiritä* ympäristöä ja tarpeetonta ajamista *tulee välttää*. (JL13)

Esimerkissä 24 lukijaa ohjaillaan nollapersoonaisella modaali-ilmauksella *voi kysellä*, joka on funktioltaan ohje. Direktiiviä edeltää ehtolause, jonka avulla ohjailun yleisö määritellään. *Jos*-relatiivilause rajoittaa direkttiivin koskemaan vain sellaisia henkilöitä, jotka ovat kadottaneet sinisen soutuveneen. Yhteydenotto-ohje ei siten ole suunnattu kenelle tahansa asiasta kiinnostuneelle. Esimerkissä 25 esiintyy kolme erimuotoista direktiiviä. Katkelman ensimmäinen virke sisältää performatiivisen verbiliiton *haluaa muistuttaa*, jonka ohjailu kohdistuu *mopoilijoihin*. Jälkimmäisessä virkkeessä esiintyy nesessiivirakenne *tulee välttää* sekä koko tutkimusaineiston ainoa kielto *ei saa*. Adessiivisijainen MA-infinitiivi *mopoilemalla* osoittaa tämänkin virkkeen kohdeyleisöksi mopolla ajavat henkilöt. Kummassakaan esimerkissä (24 ja 25) ohjailun kohteena ei siten ole kuka tahansa, vaan kontekstista määrittyvä, enemmän tai vähemmän rajoitettu vastaanottajajoukko.

Nollapersoonan runsas käyttö aineistossani on perusteltua siksi, että selvästi suurin osa modaalisista verbi-ilmauksista on funktioltaan ohjeita. Erilaiset ohjeet ovat yleispäteviä ja periaatteessa jokaiselle vastaanottajalle samanlaiset. Tämän vuoksi ohjailun kohteeksi on luontevaa esittää ”kuka tahansa”. Ohjailtavan persoonaton esitystapa on myös keino lisätä direkttiivin kohteliaisuutta (ks. Brown–Levinson 1988). Edellä esitellyt esimerkkikatkelmat osoittavat, että direkttiivin konteksti rajoittaa ohjailun vastaanottajajoukkoa. Potentiaalisesti kuka tahansa tiedotteen vastaanottaja voi kuitenkin esimerkiksi osallistua poliisin järjestämään koulutukseen (esimerkki 22) tai ajaa mopolla (esimerkki 25). Lukijan päätettäväksi jää, laskeeko hän sillä hetkellä itsensä mukaan ohjailun kohdeyleisöön vai ei.

5.3 Performatiiviverbit

Performatiiviverbit ovat paikallispoliisin verkkotiedotteiden yleisin ohjailun muoto. Noin kaksi viidestä aineistoni direktiivistä on ilmaistu performatiiviverbillä. Performatiiviverbien erityispiirre on, että niitä käyttäessään kirjoittaja ottaa aina samalla kantaa myös ohjailun luonteeseen nimeämällä sen tietynlaiseksi (Kankaanpää 2006: 64). Direktiivin funktio on siten helposti johdettavissa ohjailussa käytetystä performatiiviverbistä.

Ison suomen kieliopin mukaan direktiivisyyttä ilmaisevat performatiiviverbit ovat tavallisesti indikatiivin preesensin 1. persoonan tai passiivin muotoisia (VISK § 1671). Austin (2003) esittää laajemman käsityksen, jonka mukaan myös 3. persoona on performatiiveissa mahdollinen. Tämän tutkimuksen aineistossa 1. persoonan muotoisia performatiiviverbejä ei esiinny lainkaan. Poliisin päivittäistiedotteiden performatiiviverbit ovat aina joko passiivissa (esimerkki 26) tai yksikön 3. persoonassa (esimerkki 27).

- (26) Nurmijärvellä Punamullantiellä sijaitsevalta kirjaston pysäköintipaikalta anastettiin sunnuntain ja maanantain välisenä yönä musta Volvo merkinen henkilöauto. Auton rekisteritunnus on NHA-569. Havainnot kyseisestä autosta *pyydetään ilmoittamaan* poliisin numeroon p. 071 8735 179. (KU9)
- (27) Pöykkölän uudella asuinalueella on viikonlopun aikana tehty useita murtoja rakenteilla oleviin omakotitaloihin ja anastettu omaisuutta, mm. työkaluja ja koneita. *Poliisi pyytää* vihjeitä tapauksiin liittyen - onko alueella näkynyt mahdollisesti asiaan liittyviä autoja ja kulkijoita. (L3)

Kun lauseen verbi on passiivimuotoinen ja lauseessa ei ole ilmisubjektia, puhutaan yksipersonaisesta passiivista. Tällaisella lauseella asiointiloja voidaan kuvata ilmaise-matta tekijän identiteettiä. (VISK § 1313.) Esimerkissä 26 on passiivimuotoinen performatiiviverbi *pyydetään* ja lauseesta puuttuu ohjailijaa ilmaiseva ilmisubjekti. Performatiiviverbit ilmaisevat puhujalähtöistä direktiivisyyttä (VISK § 1671), minkä vuoksi ohjailijaksi tulkitaan tässä tapauksessa kirjoittajataho, Keski-Uudenmaan poliisilaitos. Esimerkissä 27 verbi *pyytää* on yksikön 3. persoonan muotoinen ja lauseen subjektina ja ohjailijana on *poliisi*. *Poliisi* onkin subjektina valtaosassa niistä aineistoni performatiivisista lauseista, joissa ilmisubjekti ylipäätään esiintyy. Muita ohjailijoita ovat poliisiasemat etumääritteineen, esimerkiksi *Jokilaaksojen poliisilaitos* ja *Etelä-Pohjanmaan poliisilaitos*.

Performatiiviverbeillä ilmaistu ohjailu voidaan osoittaa tietylle yleisölle nimeämällä se tekstissä eksplisiittisesti. Edellisissä esimerkeissä 26 ja 27 ohjailun kohde jää avoimeksi, sillä kummassakaan katkelmassa ei suoraan sanota, keneltä vihjeitä ja havaintoja odotetaan. Voidaan kuitenkin päätellä, että pyyntö on suunnattu kaikille niille, joilla on rikoksista jotain tietoa. Noin joka toisessa aineistoni performatiiviverbitapauksessa yleisö on nimetty eksplisiittisesti. Tekstissä tarkoitettu vastaanottajajoukko voi olla hyvinkin laaja (esimerkki 28) tai koostua vain yhdestä henkilöstä (esimerkki 29).

(28) Poliisi muistuttaa *kansalaisia* pitämään huolta pankkitunnuksistaan. (EP12)

(29) Poliisi kehottaa myös *pienen punaisen henkilöauton kuljettajaa* ilmoittautumaan poliisille tapauksen selvittämistä varten p. 071 8735 406 (KU13)

Esimerkissä 28 ohjailun kohteena ovat (Suomen) *kansalaiset*. Performatiivisten direktiivien nimetyistä yleisöistä se on aineistossani merkitykseltään kaikkein laajin. Toista ääripäätä edustaa esimerkki 29, jossa velvoitteen kohteena on yksi henkilö, *pienen punaisen henkilöauton kuljettaja*. Vastaavia yhteen henkilöön viittaavia yleisöjä poliisitiedotteissa ovat muun muassa *mies* ja *kyseinen tyytymätön henkilö*. Ääripäiden väliin jää joukko yleisöjä, joilla viitataan selvästi rajattuun mutta monijäseniseen ihmisryhmään. Näitä ilmauksia ovat esimerkiksi *alueen asukkaat*, *tapahtuman nähneet* sekä *henkilöt, joilla on kesämökki Haminaassa, Virojoella tai Miehikkälässä*.

Päivittäistiedotteissa käytetyistä performatiiviverbeistä selvästi yleisin on *pyytää*. Muita käytettyjä verbejä ovat *kehottaa*, *toivoa* ja *muistuttaa*. Sävyiltään kaikki mainitut verbit edustavat kohteliasta tapaa ohjata vastaanottajaa. Performatiiviverbeillä ei tiedotteissa määrätä tai käsketä vaan päätös ohjailun noudattamisesta jätetään viime kädessä lukijalle itselleen. Oma erikoistapauksensa on *kaivata*-verbi, joka esiintyy performatiiviverbin kaltaisessa asemassa aineistoni viidessä ohjailevassa lauseessa. *Kaivata* 'olla jonkin tarpeessa' (KS) ei edellä lueteltujen performatiiviverbien tapaan ilmaise suoraan ohjailamista, vaan kertoo jonkinlaisesta puutteesta tai tarpeesta.

(30) Poliisi *kaipaa* tekijähavaintoja. (L9)

(31) Poliisi *kaipaa* tapaukseen liittyen silminnäkijähavaintoja. (KU13)

Esimerkkilauseissa 30 ja 31 tarpeen ilmaisemiseen liittyy toive siitä, että lukija ilmoitaisi mahdollisista havainnoistaan poliisille. Oletus lukijan reagoinnista tekee lauseista luonteeltaan ohjailevia. Käyttötavoiltaan *kaivata*-verbi muistuttaa performatiiviverbejä, sillä molemmissa esimerkeissä se voitaisiin luontevasti korvata performatiivisilla *pyytää*- tai *toivoa*-verbeillä ilman, että lauseiden merkitys juurikaan muuttuisi. Toisaalta esimerkkilauseet voitaisiin luokitella myös ohjaileviksi väitelauseiksi, koska ne ovat väitelauseen muotoisia eivätkä varsinaisesti sisällä modaalaisia kielenaineiksia. *Kaivata*-verbilliset direktiivit muistuttavat kuitenkin teemoiltaan ja rakenteeltaan enemmän aineistoni performatiivista ohjailua kuin ohjailevia väitelauseita, minkä vuoksi koen luontevaksi käsitellä ne performatiiviverbien yhteydessä.

5.4 Ohjailevat väitelauseet

Suurin osa poliisin verkkotiedotteiden ohjailevista väitelauseista kuvaa kirjoittajasta riippumattomia lainalaisuuksia (esimerkit 32 ja 33). Normit esitetään siten eräänlaisena vallitsevana olosuhteena, ei kirjoittajasta lähtöisin olevana ohjailuna. Ohjailun lähteen persoonattomuuden voi tulkita lisäävän ilmauksen kohteliaisuutta (ks. Brown–Levinson 1988).

- (32) Keski-Uudenmaan poliisilaitoksella *keskitetään* aseasioiden käsittely kokonaisuudessaan 1.10.2012 alkaen Järvenpään pääpoliisiasemalle. Hyvinkään poliisiasemalle tai muihin palvelupisteisiin (Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi) *ei* enää syyskuun jälkeen *oteta* vastaan aselupahakemuksia. (KU1)
- (33) Lahden pääpoliisiaseman lupapalvelussa *siirrytään* 5.11.2012 alkaen käyttämään pääsääntöisesti sähköistä ajanvarausta. Marraskuusta lähtien pääpoliisiasemalla *palvellaan* niitä asiakkaita, jotka ovat varanneet itselleen ajan internetin kautta tai puhelimitse. (PH14)

Esimerkit 32 ja 33 käsittelevät teemoiltaan hyvin samanlaisia normeja. Molemmissa katkelmissa on kyse poliisiasemien asiakaspalveluun liittyvistä muutoksista, jotka astuvat voimaan lähitulevaisuudessa. Finiittiverbit ovat passiivimuotoisia, minkä vuoksi normien konkreettinen lähde jää epäselväksi. Paikan adverbis *Keski-Uudenmaan poliisilaitoksella* ja *Lahden pääpoliisiaseman lupapalveluissa* kuitenkin osoittavat, että ohjailu on peräisin poliisilaitokselta instituutiona. Funktioltaan molempien esimerkkien väitelauseet ovat ohjeita. Katkelmissa lukijoille kerrotaan, mitä palveluita missäkin poliisin toimipisteessä tarjotaan. Ohjailun kohdetta ei ole eksplisiittisesti nimetty, mutta

konteksti paljastaa yleisöksi lukijat, jotka käyttävät tekstissä mainittuja poliisin lupapalveluita. Direktiivit on siis suunnattu lupapalveluiden asiakkaille, joiden täytyy sovittaa toimintansa muuttuneisiin olosuhteisiin.

Esimerkissä 34 väitelauseen ohjailu kohdistuu mopoilijoihin.

(34) Alkoholin vähäinenkään nauttiminen ei kuulu mopoiluun. (JL13)

Esimerkkilauseen mukaan alkoholin nauttimista ei pidä yhdistää mopoiluun lainkaan. Asia esitetään yleispätevänä normina, jonka ehdottomuutta korostetaan *kAAn*-liitteellisellä adjektiivilla *vähäinenkään*. Funktioltaan esimerkin väitelause on epäsuora kielto. Esimerkin kuvaama normi ei suoranaisesti ole laki, mutta sen perusteet löytyvät kyllä lainsäädännöstä. Moottoriajoneuvon – tässä tapauksessa mopon – kuljettaminen alkoholin vaikutuksen alaisena on Suomessa rangaistavaa. Esimerkkikatkelma voitaisiin siten tulkita yhtä hyvin kirjoittajan mielipiteeksi kuin lainsäädännöstä johdetuksi yleiseksi normiksi.

Normin lähdettä pohdittaessa on kiinnostavaa huomioida myös se, onko tiedotteen kirjoittajaa nimetty. Esimerkki 34 on poimittu tiedotteesta, jonka lopussa lukee kirjoittajan, Jokilaaksojen poliisilaitoksen ylikonstaapelin, nimi ja titteli. Allekirjoitus ei ole harvinaisen piirre aineistoni tiedotteissa, mutta sillä voi olla vaikutusta siihen, mikä tai kuka tulkitaan väitelauseella ilmaistun ohjailun lähteeksi. Allekirjoituksen vuoksi pidän luontevimpana tulkintaa, jonka mukaan esimerkin 34 ohjailu perustuu kirjoittajan henkilökohtaiseen mielipiteeseen. Jos tiedote esiintyisi kokonaan ilman allekirjoitusta, kuvattun normin lähteenä näyttäytyisi ensisijaisesti lainsäädäntö.

Puhtaasti arvottavat väitelauseet ovat aineistossani harvinaisia. Seuraavassa esimerkissä puheenaiheena on asuntomurroilta suojautuminen.

(35) Erityistä huomiota *kannattaa kiinnittää* ovien lukitukseen ja ikkunoiden salpoihin kotoa poistuttaessa. Lisäksi *perinteinen naapuriapu valvonnassa on hyvä tapa*, jonka merkitystä ei tule unohtaa. (KU13)

Arvottavissa väitelauseissa esitetään totuutena asioita, jotka ovat todellisuudessa kirjoittajatahon omia mielipiteitä (Kankaanpää 2006: 71). Esimerkin 35 ensimmäisessä virkkeessä on modaalinen verbi-ilmaus *kannattaa kiinnittää*, jolla lukijaa suositellaan

tarkastamaan kodin lukitukset ennen ulos lähtemistä. Jälkimmäisen virkkeen arvottava väitelause *perinteinen naapuriapu valvonnassa on hyvä tapa* on niin ikään tulkittavissa funktioltaan suositukseksi tai käytännön neuvoksi. Suhteellinen adjektiivi *hyvä* on subjektiivisesti arvottava, sillä sen kuvaama ominaisuus riippuu puhujan omista käsityksistä ja mielipiteistä (ks. VISK § 605).

5.5 Finiittiverbittömät direktiivit

Paikallispoliisin verkkotiedotteiden finiittiverbittömät direktiivit muistuttavat toisiaan niin puheenaiheeltaan kuin muodoltaankin. Useimmissa direktiiveissä lukija veloitetaan ilmoittamaan poliisille rikoksiin liittyvistä havainnoista. Lisäksi ne sisältävät lähes aina jonkin suuntasijaisen jäsenen. Nominin suuntasija esiintyykin yleisesti verbittömissä komennoissa ja ohjeissa (VISK § 1676).

- (36) Punainen Kia- merkinen henkilöautoa kolhaisi vieressään pysäköitynä ollutta mustaa Alfa Romeota vasempaan takaoveen ja poistui paikalta asiaa selvittämättä. *Tiedot numeroon p.0718735600.* (KL9)
- (37) Sievistä varastettiin 6.10. klo 18.00 ja maanantaiaamun 8.10. välisenä aikana Niemeläntieltä JC-Trailer merkinen h-auton peräkärri rek.nro WNZ-263. Peräkärriä on korokelaidat ja korkea kuomu ja sisällä oli viemäröintiputkia. *Havainnot kärrystä Ylivieskan poliisille nroon 0718765470.* (JL10)

Esimerkkien 36 ja 37 finiittiverbittömillä lauseilla lukijalta pyydetään *tietoja* ja *havaintoja* tapahtuneista rikoksista. Esimerkin 36 suuntasijainen nomini on illatiivimuotoinen *numeroon*. Esimerkissä 37 suuntasijoja on kaksi, allatiivimuotoinen lauseke *Ylivieskan poliisille* ja illatiivimuotoinen sanalyhenne *nroon*. Suuntasijaisella nominilla merkitään siis yleisohavaintojen vastaanottajaa sekä viestintäkanavaa, jonka kautta havainnot voi poliisille esittää.

Esimerkki 38 edustaa aineistoni ainoaa finiittiverbitöntä direktiiviä, joka ei sisällä suuntasijaista nominijäsentä. Huutokauppaa käsittelevän tiedotteen lopussa lukijoille esitetään kutsu konventionaalituneella ilmaisulla *tervetuloa*.

- (38) Päijät-Hämeen poliisilaitoksen löytötavaran syyshuutokauppa pidetään lauantaina 6.10.2012 klo 10.00 Lahden pääpoliisiasemalla, osoitteessa Salininkatu 3, 15100 Lahti. – – *Tervetuloa!* (PH13)

Tervetuloivotusten lähteeksi tulkitaan niiden esittäjä (Kankaanpää 2006: 69), tässä tapauksessa Päijät-Hämeen poliisilaitos. Direktiiviä voimistetaan huutomerkillä.

5.6 Kokoavaa tarkastelua

Paikallispoliisin verkkotiedotteet ovat yksisuuntaista viestintää, mutta ohjailevien ilmausten avulla teksteihin rakennetaan myös vuorovaikutteisuutta. Direktiivien tarkoitus on saada tiedotteiden lukijat toimimaan tietyllä tavalla, esimerkiksi ilmoittamaan silminnäkijähavainnoistaan poliisille. Sävyltään aineistoni direktiivit ovat kaiken kaikkiaan varsin kohteliaita. Imperatiivilauseita on vähän, ja niidenkin käskevää sävyä pehmentää runoilu tai direktiivin noudattamisesta seuraava hyöty. Myös suorat kiellot ovat hyvin marginaalisessa asemassa. Performatiiviverbeillä ilmaistaan kohteliaasti pyyntöjä, kehotuksia, toiveita ja muistutuksia, ja modaaliset verbi-ilmauksetkin ovat funktioltaan tyypillisesti ohjeita. Brownin ja Levinsonin (1988) termein poliisi uhkaa vastaanottajan negatiivisia kasvoja tiedotteissa melko vähän. Kohteliaisuusstrategioista käytössä on etenkin ohjailun osapuolten esittäminen persoonattomasti. Lisäksi osa direktiiveistä esitetään kirjoittajasta riippumattomina normeina.

Kulutuskontekstin näkökulmasta poliisin tiedotteet sisältävät paljon sellaisia direktiivejä, jotka muotonsa puolesta olisivat julkaistavissa sellaisenaan myös uutisessa. Kankaanpään (2006) mukaan modaaliset verbi-ilmaukset sopivat hyvin lehdistötiedotteisiin, koska niillä on kyky mukautua eri lukutilanteisiin. Modaalisisissa verbi-ilmauksissa ohjailun kohde ja lähde jäävät pitkälti lukijan ratkaistavaksi. Myös kolmannen persoonan ja passiivin muotoiset performatiiviverbit ovat vastaavassa käytössä mahdollisia. (Mts. 59.) Paikallispoliisin verkkotiedotteissa modaaliset verbi-ilmaukset ja performatiiviverbit ovat kaksi yleisintä direktiivien muotoryhmää. Lisäksi performatiiviverbit ovat aineistossani aina kolmannessa persoonassa tai passiivissa. Voi siis olla, että tiedotteiden kulutuskonteksti on otettu huomioon direktiivejä valittaessa, sillä julkaisukynnyksen ylittäminen tiedotusvälineissä on oletettavasti yksi poliisin päivittäistiedottamisen tavoitteista. Kynnystä on saatettu pyrkiä madaltamaan kirjoittamalla tiedote mahdollisimman uutismaiseksi. Toisaalta esimerkiksi aineistoni puhujalähtöisiä imperatiiveja ja tervetuloivotuksia sisältävät tekstit eivät sopisi tiedotusvälineen nimissä julkaistavaksi ilman muokkausta.

6 POEETTINEN FUNKTIO PAIKALLISPOLIISIN VERKKOTIEDOTTEISSA

Poeettinen funktio on viimeinen tässä tutkielmassa käsiteltävistä kielen funktioista. Se ilmenee tekstissä kohosteisena kielenä, joka voi perustua kielen poikkeavuuteen tai huomiota herättävään säännönmukaisuuteen. Tässä luvussa tarkastelen, millaisia ilmenemismuotoja poeettinen funktio saa paikallispoliisin verkkotiedotteissa. Merkittävimmät kohosteisuuden kategoriat aineistoni tiedotteissa ovat alku- ja loppusointu, arki- ja puhekielisten ilmausten käyttö sekä metaforat.

6.1 Alku- ja loppusointu

Alkusointu on paikallispoliisin verkkotiedotteissa melko yleinen piirre, mutta läheskään kaikkea allitteraatiota ei voi pitää kohosteisena. Syynä tähän voi olla muun muassa ilmauksen tavanomaisuus tai sen esiintyminen muutoin neutraalissa tekstiympäristössä. Esimerkiksi sana *poliisipartio* on aineistossani hyvin yleinen mutta ei kohosteinen ilmaus. Kyseinen yhdyssana on kielenkäytössä vakiintunut eikä herätä lukijan huomiota. Lisäksi alkusointu *p-p* on heikko. Lasken kohosteiseksi alkusoinnuksi tapaukset, jotka ovat jollakin tapaa yllättäviä tai muuten kontekstissaan erottuvia. Tällaisissa tilanteissa alkusointuun kytkeytyy usein jokin toinen kohosteisuutta luova kielenpiirre, kuten arkityylinen sanasto. Kohosteinen allitteraatio on aineistossani keskittynyt Kanta-Hämeen, Jokilaaksojen ja Keski-Uudenmaan poliisilaitosten tiedotteisiin. Havainto on kiinnostava siksi, että samat laitokset suhtautuvat haastattelujeni perusteella myönteisesti verkkotiedotteiden persoonalliseen kielenkäyttöön (ks. luku 3.3).

Poliisin verkkotiedotteiden alkusointutapauksista oman erottuvan ryhmänsä muodostavat lakikielestä lainatut termit, jotka toistuivat tavallisesti useammassa eri tiedotteessa (esimerkit 39–41). Aineistoni alkusoinnollista lakisanastoa ovat muun muassa erilaiset rikosnimikkeet.

- (39) Keski-Uudenmaan poliisilaitos järjestää *ampuma-aselain* 45d §:n tarkoittaman *ampuma-asekouluttajakoulutuksen*. (KU10)
- (40) Kuljettajaa epäillään mm. törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta ja *kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta*. (EP3)

- (41) Ruotsalaisen 25-vuotiaan miehen epäillään syyllistyneen ryöstön yritykseen, pahoinpitelyyn sekä *virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen* Rovaniemen keskustassa. (L3)

Sana *ampuma-asekouluttajakoulutus* esimerkissä 39 on neliosainen yhdyssana, joka sisältää kahdenlaista vahvaa alkusointua, *a–a* ja *koulut–koulut*. Esimerkkien 40 ja 41 alkusoinnalliset termit *kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta* ja *virkamiehen väkivaltaisen vastustaminen* ovat rikosnimikkeitä. Ensimmäisessä on vahva ja jälkimmäisessä heikko alkusointu. Vakiintuneisuutensa vuoksi termejä ei kuitenkaan voi vahvastakaan alkusoinnusta huolimatta pitää erityisen kohosteisina.

Kaikki esimerkkitermit on poimittu suoraan lakikielestä, tarkemmin ampuma-ase-, tieliikenne- ja rikoslaista (ks. Finlex). Kankaanpään (2006) mukaan tällaisten professionaalisten erikoiskielten piirteitä esiintyy myös rakennusviraston lehdistötiedotteissa. Tiedotteiden kielessä näkyy siten virastossa tehtävä eri alojen työ. (Mts. 119.) Myös poliisin tiedotteissa professionaalisen erikoiskielen piirteet kertovat poliisin tekemästä työstä. Poliisi toimii lainvalvojana, minkä vuoksi on jopa odotettavaa, että tiedotteisiin sisältyy lakikielen sanastoa.

Poliisin verkkotiedotteissa kohosteinen allitteraatio on painottunut otsikoihin. Aineistoni huomiota herättävistä alkusointutapauksista noin puolet on otsikoissa. Iskevä otsikko kiinnittää lukijan huomion ja saa mahdollisesti lukemaan tekstin kokonaan. Esimerkit 42, 43 ja 44 on poimittu tiedotteiden otsikoista.

- (42) Käteväkätiset kopeloivat käteisesi! (KH2)

- (43) Kortiton kuski kurvaili Hyvinkäällä (KU13)

Esimerkissä 42 alkusointu kattaa koko otsikon. Kaikki sanat ovat *k*-alkuisia, mutta lisäksi pidempi äänneyhdistelmä *kät* esiintyy yhdyssanan *käteväkätiset* määrite- ja perusosassa sekä otsikon viimeisessä sanassa *käteisesi*. Näin ollen otsikossa on edustettuna sekä heikko että vahva alkusointu. Samanlainen tapaus on esimerkki 43, jossa alkusoinnun muodostamiseen osallistuu kolme *k*-alkuista sanaa. Vahva alkusointu kattaa sanoista kaksi, sillä sanat *kuski* ja *kurvaili* alkavat samalla konsonantin ja vokaalin yhdistelmällä.

Seuraavassa otsikossa alkusointuun yhdistyy runokielen piirteitä.

(44) Humalassa ajaen autolla läpi aitojen Raahessa (JL7)

Esimerkissä 44 vahva alkusointu syntyy kolmesta *a*-alkuisesta sanasta. Alkusoinnun lisäksi kohosteisena voidaan pitää otsikon prepositioliouseketta *läpi aitojen*, joka kuulostaisi neutraalimmalta postpositioliousekkeeksi *aitojen läpi* muutettuna. Adpositio *läpi* voi toimia suomen kielessä sekä prepositiona että postpositiona, mutta prepositiona sen merkitys on tunnusmerkkisempi (VISK § 702). Prepositioliouseke itsessään luo otsikoon runollisuutta, mutta sen lisäksi se muodostaa loppusoinnun *ajaen*-sanalla. Luvussa 2.4.1 riimi määriteltiin äänteelliseksi toistoksi, joka esiintyy säkeiden lopussa (ks. Viikari 2009: 68). Riimitulkinta on kuitenkin mielestäni mahdollinen myös esimerkiksi 44, vaikka otsikko onkin yhdellä rivillä säemuodon sijaan. Loppusointu rytmittää otsikon luentaa ja otsikon muut kohosteiset elementit vahvistavat runollista tulkintaa.

Allitteraatiota esiintyy otsikoiden lisäksi myös tiedotteiden leipätekstissä. Kiinnostavaa on, että huomiota herättävää alkusointua sisältävä otsikko ja leipäteksti yhdistyvät harvoin samassa tiedotteessa. Otsikko saattaa siis hyvin olla koko tiedotteen ainoa kohosteista allitteraatiota sisältävä kohta. Esimerkit 45 ja 46 esittelevät aineistoni leipätekstissä esiintyviä allitteraatiotapauksia.

(45) Nivalassa oli paikallinen *ryyppyremmi* lauantaiaamuna kokoontunut rivitaloasuntoon kosteiden *juopottelujuhlien* nimissä. (JL3)

(46) Ylivieskassa tapahtui perjantai-iltana klo 21.30 aikoihin liikenneonnettomuus, jossa kaksi 90-luvulla syntynyttä *autoilijan alkua* törmäsivät Valtakadun ja Vieskankadun risteyksessä. (JL8)

Esimerkkikatkelmassa 45 on kaksi alkusoinnullista yhdyssanaa. *Ryyppyremmi* edustaa heikkoa alkusointua, mutta ilmauksen kohosteisuutta lisää arkityylisten sanojen käyttö. Erityisesti sana *remmi* 'joukko, sakki, jengi' on sävyltään arkinen (KS). *Juopottelujuhlat* puolestaan sisältää vahvan alkusoinnun. Sekä *ryyppyremmi* että *juopottelujuhlat* ovat merkitykseltään arvolatautuneita sanoja, ja ne luovat mielikuvan tapajuoppojen turmiollisesta illanvietosta. Lisäksi näiden huomiota herättävien ilmausten esiintyminen samassa virkkeessä lisää molempien yhdyssanojen kohosteisuutta. Myös esimerkissä 46 alkusoinnulliseen ilmaukseen liittyy muita huomiota herättäviä piirteitä. Vahvan alku-

soinnun lisäksi *autoilijan alku* -lauseke sisältää puhujan tekemän affektisen oletuksen onnettomuuden syistä. Ilmauksen affektisia piirteitä tarkastelin luvussa 4.1.

Alkusointu on aineistossani selvästi loppusointua yleisempi ilmiö. Riimittelyä esiintyy ainoastaan kahdessa tiedotteessa, joten sitä voidaan pitää hyvin harvinaisena kohosteisuuden luomisen keinona. Esimerkissä 47 loppusoinnun käyttö yhdistyy muihin lyriikalle ominaisiin piirteisiin. Pääotsikon *Valoa pimeään!* alle on laadittu kolme runomuotoon puettua muistutusta heijastimen ja pyörän valojen käytöstä.

(47) Valoa pimeään!

Hämärä laskeutuu aikaisin, aurinko nousee myöhään. Matkaan pitää lähteä.
Millä tietäsi turvaat? Älä haikaile, näy.

Heijastin

Heijastin heiluu
Syksyn pimeyden säde
Turvaa tiesi sun

Valo

Pyörän valo tuo
Näkyvyyden sulle suo
Mustan valaisee (KH1)

Runon piirteitä tässä tiedotteessa ovat riimittelyn lisäksi alkusointu, paikoin neutraalista poikkeava sanajärjestys, kuvakieli ja tekstin jakautuminen säkeisiin. Vahva alkusointu on esimerkiksi sanoissa *heijastin heiluu*, ja loppusointu *Valo*-runon *tuo–suo*-sanaparissa. Tunnusmerkkinen ja runokieleen viittaava sanajärjestys on muun muassa säkeessä *Turvaa tiesi sun*, jossa genetiivimuotoinen persoonapronominimääritys on sijoitettu edussanansa jälkeen. Runoille tyypillisen kuvakielen käyttöä on heijastimen nimittäminen *syksyn pimeyden säteeksi*. Metriikaltaan toinen ja kolmas runo noudattavat haikun runomittaa. Haikut ovat kolmisäkeisiä, ja niiden säkeissä on tavuja 5+7+5 (Viikari 2009: 61). Ensimmäinen runoista puolestaan edustaa vapaata runomittaa. Säpronominin taivutusmuodot *sun* ja *sulle* tuovat runoihin myös puhekielen piirteitä. Aineistoni muita puhekielisyksiä tarkastelen seuraavassa luvussa.

6.2 Arki- ja puhekielisten ilmausten käyttö

Tutkimistani poliisin verkkotiedotteista noin joka viides sisältää arkikielistä sanastoa tai puhekielen piirteitä. Puhekielisyydet ovat kuitenkin selvästi harvinaisempia kuin arkikielisyydet. Arkikielistä sanastoa esiintyy kaikkien seitsemän poliisilaitoksen tiedotteissa, mutta se on keskittynyt erityisesti Kanta-Hämeen ja Jokilaaksojen laitosten teksteihin. Kohosteisen allitteraation tapaan arkikielen käytöllä näyttäisi siis olevan yhteys siihen, miten poliisilaitoksella suhtaudutaan tiedotteiden kielen persoonallisuuteen. Aineistoni tiedotteista muutama sisältää useita arki- tai puhetyylisiä ilmauksia, joiden myötä koko tekstistä syntyy rento ja epävirallinen vaikutelma. Tyyppillisesti kyse on kuitenkin siitä, että muuten yleiskielisessä tiedotteessa on ainoastaan yksi arkityylinen sana. Tällöin puhutaan tekstin sisäisestä poikkeamasta, koska arkikielinen sana rikkoo tekstin itsensä luomia odotuksia yleiskielen käytöstä (ks. van Peer 1986: 22–23). Seuraavat esimerkkivirkkeet 48, 49 ja 50 on kaikki poimittu samasta tiedotteesta, joissa arkityyliä käytetään verrattain runsaasti.

- (48) Lamminraitilla ajeli viisikymppinen mies yhden promillen *hönössä* yhdentoista aikaan päivällä. (KH9)
- (49) Aleksis Kiven kadulla Hämeenlinnassa ajeli kolmekymppinen nainen 0,6 promillen *juovukkeessa* kahden aikaan iltapäivällä. (KH9)
- (50) Iltapäivällä viiden aikoihin hiukan yli kuusikymppinen mies ajeli 1,4 promillen juovuksissa autollaan Käikäläntiellä. – – viime viikolla samainen herra ajeli mopolla *kännissä*, joten nyt olisi jo oppimisen paikka. (KH9)

Kielitoimiston sanakirja määrittelee sanat *hönö* ja *känni* arkityylisiksi. *Juovukkeessa* oleminen puolestaan on leikillinen ilmaisu *juovuksissa* olemisesta. (KS.) Huomionarvoinen seikka on, että kaikilla kolmella sanalla on sama tarkoite. Neutraalimpi tai virallisempi sävy olisi saavutettu, jos kuljettajien olisi kerrottu ajaneen autoa esimerkiksi *humalassa* tai *päihtyneenä*. Yllättävänä piirteenä voidaan pitää myös esimerkin 50 jälkimmäistä virkettä, jossa tiedotteen kirjoittaja nuhtelee rattijuopumukseen syyllistyneen miehen toimintaa ja kutsuu tätä *herraksi*. Tässä yhteydessä *herra* voidaan tulkita ironiseksi ilmaukseksi, sillä kunnioittavan arvonimen merkityksessä se ei sopisi kerrottuun (vrt. KS).

Aineistoni arkityylisiä sanavalintoja edustavat myös esimerkit 51–53. Kuten kolme edellistä esimerkkiä, nekin on poimittu tiedotteiden leipätekstistä. Arkityyli ei siis allit-

teraatiosta poiketen keskity tekstien otsikoihin, vaan lähes kaikki esiintymät sijoittuvat leipätekstiin. Kankaanpää (2006: 149) päätyi omassa tutkimuksessaan samankaltaiseen tulokseen.

- (51) Kiveriössä puolenyön aikaan vahvasti päihtynyt n.25 vuotias lahtelaismies päätti mennä selvittämään asioitaan *ex-tyttöystävänsä* luo. (PH1)
- (52) Sosiaalinen media osoittautui epäsosiaaliseksi. Nainen tilasi Muumi-mukin *pärstäkirjan* myyntipalstalta ja maksoi pyydetyn summan 50 euroa. Muki on edelleen vain virtuaalimaailmassa. (KH11)
- (53) Poliisi sai ilmoituksen hurjastelevasta *kevarikuskiasta*, joka ajelee kommandopipo päässä kilvettömällä ajoneuvolla ja ajoi mm. Rovaniemen keskustassa noudattamatta liikennevaloja. (L7)

Etuliite *ex-* sekä sanat *pärstä* 'kasvot, naama' ja *kevari* 'kevytmoottoripyörä' ovat tyyliin arkisia (KS). Erityisesti esimerkin 52 kohosteisuus ei kuitenkaan perustu vain arkikielen sanastoon, sillä se sisältää myös muunlaista kielellistä leikkittelyä. Facebook-yhteisöpalvelun suomentaminen *pärstäkirjaksi* ja sosiaalisen median kuvaaminen *epäsosiaaliseksi* luovat tiedotteeseen huvittavuutta. Muita aineistossani esiintyviä arkikielisiä sanoja ovat muun muassa *fillari*, *käry* 'rikkomuksesta kiinni jääminen', *lompsa*, *kirppis*, *kalja* ja *rytäkki*. Tällaista kielenkäyttöä voidaan pitää Hiidenmaan (2003) kuvaamana kevytkielenä. Kankaanpään (2006: 151) mukaan keveää kieltä käyttämällä tiedotusaihekin voidaan esittää kevyenä. Esimerkiksi mukin ostotapahtumaan liittyvä petos on lievä rikos, minkä vuoksi sen käsittelyyn arkinen tyyli ja huumori sopivat. Hyvin vakavasta rikoksesta kertovaa tiedotetta lukiessaan lukija odottaisi asiallisempaa tyyliä. Aineistoni tiedotteista kolme käsittelee kuolemaan johtanutta liikenneonnettomuutta tai henkirikosta. Nämä tiedotteet on kirjoitettu neutraalilla tyyllillä, eikä niissä esiinny lainkaan kohosteisia kielenpiirteitä.

Arkikielen vastakohtaksi voidaan ajatella ylätyyliset ilmaisut, jotka ovat normaalia yleiskieltä juhlavampia tai muodollisempia. Ylätyyli on arkikieleen verrattuna hyvin marginaalinen kielellinen keino aineistossani: sitä esiintyy ainoastaan yhdessä tiedotteessa (esimerkki 54). Arkisen tyylin tapaan se kuitenkin herättää lukijan huomion ja on siksi kielen kohosteisuuden tarkastelussa huomionarvoinen piirre.

- (54) Poika määrättiin ajokieltoon ja luovutettiin vanhempien *huomaan*. (JL8)

Vaillinaisesti taipuva *huomaan* on merkitty Kielitoimiston sanakirjassa ylätyyliseksi (KS). Neutraalimpi sävy olisi saatu aikaan käyttämällä esimerkiksi ilmauksia *vanhempien huostaan* tai *vanhemmille*.

Kielioppinormeista poikkeavia puhekielisyyksiä esiintyi aineistossani vain muutamia. Tapausten vähäisyydestä huolimatta koen poikkeamat niin huomiota herättäviksi, että käsittelen niitä lyhyesti erikseen.

- (55) Hämeenlinnan suunnasta tullut henkilöauto oli vt 2:n liittymässä ajautunut yli liikenteenjakaajan ja törmännyt opastekylttiin. Kuljettaja päätti poistua ja jätti etuosastaan vaurioituneen ajoneuvon tapahtumapaikalle. *Hänen henkilöllisyys* on poliisin tiedossa. (KH7)
- (56) Liikkuvan poliisin Kouvolan yksikön partio suoritti arvokasta liikenneturvallisuustyötä mm. valvomalla liikennettä valtatie 15:llä. Tällä kertaa *heidän pysäyttämäksi* jäi n. 35-vuotiaan thaimaalaisen mieshenkilön kuljettama henkilöauto. (KL5)
- (57) Tämä viisikymppinen mies *lähti ajeleen* Hattulan Merventielle autollaan puoli kahdeksan aikaan illalla 1,5 promillen humalassa. (KH9)
- (58) Mies oli matkalla kaljanostoreissulle, vaikka alkometri näytti 2,4 promillea. – – Päivän ajokuntoon *vaikutti* myös nautitut lääkärin määräämät lääkkeet. (KH12)

Esimerkissä 55 *henkilöllisyys*-sanasta on jäänyt pois 3. persoonan possessiivisuffiksi *-nsA*. Samanlainen omistusliitteettömyys herättää huomiota myös esimerkissä 56, jossa *heidän pysäyttämäksi* -rakenteen norminmukainen muoto olisi *heidän pysäyttämäkseen*. Esimerkissä 57 verbiketju *lähteä ajelemaan* on lyhennetty muotoon *lähteä ajeleen*. Kyse on MA-infinitiivin illatiivimuodosta, josta puuttuu *mA*-tunnus. Tällainen tunnuksettomuus on yleistä puhekielessä, mutta vanhastaan ilmiö on ollut tyypillinen hämäläis- ja pohjalaismurteille (VISK § 121). Koska esimerkki 57 on poimittu hämäläismurteiden alueeseen kuuluvan Kanta-Hämeen poliisilaitoksen tiedotteesta, *mA*-tunnuksettoman muodon valinnan taustalla voidaan nähdä sekä puhekielen että paikallismurteen vaikutus.

Esimerkin 58 predikaattiverbi *vaikutti* ei kongruoi subjektin luvussa. Ison suomen kieliopin mukaan monikkokongruenssin puuttuminen kolmannessa persoonassa on tavallinen puhekielen ominaisuus, joka aiheuttaa toisinaan variaatiota myös kirjoitetussa kielessä (VISK § 1280). Inkongruenssi on levinnyt kirjoitettuun kieleen siinä määrin, että transittiivinen verbi voi esiintyä yksikössä lauseenloppuisen monikkosubjektin edellä

(Hakulinen 2003). Predikaatin taivutusta esimerkissä 58 voidaan siis pitää osoituksena puhekielen piirteiden leviämisestä kirjoitettuun kieleen.

6.3 Metaforat

Poliisin verkkotiedotteiden sisältämästä metaforisesta kielenkäytöstä vain osa voidaan määritellä kohosteiseksi. Huomio noudattelee Lakoffin ja Johnsonin (1980) näkemystä siitä, että metaforat ovat osa ajattelua, eivät vain retorisen tai poikkeavan kielen ominaisuus. Myös metonymia on aineistossani lähes aina ei-kohosteista. Yleisimmin ei-kohosteisissa metonymiatapauksissa toimijana on esine käyttäjän sijasta (esimerkit 59 ja 60) tai instituutio vastuullisten henkilöiden sijasta (esimerkit 61 ja 62).

Esine käyttäjän sijasta -metonymiassa on aineistossani poikkeuksetta kyse siitä, että tekstissä puhutaan kulkuneuvon toiminnasta kuljettajan toiminnan sijaan.

(59) Tyttö oli odottanut suojatielle pääsyä ja *henkilöauto* oli pysähtynyt päästääkseen tytön ylittämään suojatien, kun vastakkaisesta suunnasta ajaneen henkilöauton kuljettaja oli vain hiljentänyt jatkaen matkaansa olettaen, ettei tyttö uskalla astua suojatielle. Tyttö oli kuitenkin lähtenyt tietä ylittämään ja jäi henkilöauton töytäisemäksi kaatuen asfalttiin. (EP7)

(60) Poliisi sai ilmoituksen Rovaniemellä Mellantielle, jossa *pakettiauto* kiertele talojen pihvoja ajaen hiljaisella vauhdilla. (L11)

Esimerkissä 59 ensin mainittu *henkilöauto* toimii ilman mainintaa sen kuljettajasta. Liikennetiedotteissa tällainen metonymia on mielestäni luonteva, koska lukijan on helpompi hahmottaa kerrottu tilanne, jos sen osallistujina ovat ajoneuvot eivätkä niiden kuljettajat. Esimerkkikatkelman toisen henkilöauton kohdalla puhutaan kuitenkin nimenomaan sen kuljettajasta. Syynä lienee kuljettajan suorittama mentaalinen prosessi, olettaminen, joka ei sovi epäinhimillisen, elottoman henkilöauton toiminnaksi. Toiseksi voidaan ajatella, että ensimmäisen henkilöauton kuljettaja ei ole tekstissä olennainen, koska hän ei tee mitään rikollista. Näin ollen kuljettaja voidaan häivyttää tilanteesta viittaamalla vain hänen käyttämäänsä ajoneuvoon. Pikkutyttöä töytäisseelle kuljettajalle sen sijaan annetaan tehdyn rikoksen ansiosta enemmän huomiota. Esimerkissä 60 *pakettiauton* toiminta puolestaan esitetään kuulopuheena, ilmoituksen tekijän havaintona.

Metonymian käyttöä voidaankin tässä perustella sillä, että pakettiauton kuljettajasta ei ole mitään tietoa.

Esimerkeissä 61 ja 62 viitataan poliisi-instituutioon yksittäisten toimivien poliisimiesten sijasta.

(61) *Poliisi* otti teosta kiinni seinäjokelaisen, noin 30 -vuotiaan miehen, jonka hallusta löytyi anastettu omaisuus kokonaisuudessaan. (EP15)

(62) *Poliisi* tarkasti valvonta-iskun aikana Riihikalliosta Nahkelaan ulottuvalla alueella yhteensä 47 ajoneuvoa. (KU6)

Esimerkkikatkelmissa on kyse kiinniottolanteesta ja valvonta-iskusta, joten on selvää, että toimintaan on osallistunut jokin rajattu joukko poliiseja, ei kokonainen organisaatio. Vastaavanlaisen metonymian käyttö on varsin tavallista eikä siten aiheuta kohosteista tulkintaa. Voidaan kuitenkin ajatella, että metonymialla on tekstissä oma funktionsa: sillä on pyritty luomaan poliisin instituutiosta mahdollisimman yhtenäinen kuva. Vaikka tiedotteessa kuvatun toiminnan suorittajat ovatkin todellisuudessa yksittäisiä poliiseja, heidän toimintansa takana on aina koko poliisiorganisaatio. Poliisin yhtenäisyys mainitaan eräänä tavoitteena myös poliisin viestintästrategiassa (VS).

Muita aineistossani esiintyviä metonymialajeja ovat synekdoke eli osa kokonaisuuden sijasta (esimerkki 63) sekä tuottaja tuotteen sijasta (esimerkki 64).

(63) Poliisi muistuttaa kansalaisia pitämään huolta pankkitunnuksistaan. Esitutinnan aikana on selvinnyt se kuinka paljon vahinkoa pystytään tekemään mikäli pankkitunnukset joutuvat *epärehellisiin käsiin*. (EP12)

(64) *Volvo* varkaiden matkaan (Otsikko, KU9)

Esimerkissä 63 ilmaus *epärehelliset kädet* viittaa epärehelliseen henkilöön. Metonymia on tällaisenaan konventionaalistunut, ja *käsi*-sanaa käytetään useissa metaforissa ei-kirjaimellisessa merkityksessä (esim. *saada vapaat kädet, olla käden ulottuvilla, tyhjin käsin*) (ks. KS). Esimerkissä 64 käytetään automerkin eli tuottajan nimeä, kun viitataan yhteen yksittäiseen autoon eli tuotteeseen. Kyseinen esimerkkikatkelma on tiedotteen otsikko, mikä osaltaan selittää metonymian käyttöä. Otsikko on selvästi tiiviimpi ja iskevämpi kuin siitä muunnettu versio ”Volvo-merkinen henkilöauto varkaiden matkaan”. Lisäksi siinä esiintyy kohosteiseksi tulkittava heikko alkusointu v-v. Esimerkki

osoittaa, miten erilaiset kielelliset keinot limittyvät toisiinsa ja luovat yhdessä uusia merkityksiä. Pelkkä metonymia ei tässä tapauksessa olisi kohosteinen, mutta sen käyttö saa aikaan kohosteisen alkusoinnun.

Kaikki edellä esitellyt esimerkit kuuluvat siis ei-kohosteisen metonymian alaan. Harvemmin esiintyviä ei-kohosteisia metonymia- tai metaforatapauksia, kuten synekdokeeta tai spatiaalisiä metaforia, en koe tarpeelliseksi tarkastella laajemmin. Seuraavaksi siirryn käsittelemään kohosteisten metaforien käyttöä. Esittelen ensin sellaiset rakenteelliset metaforat, joita käytetään useammassa kuin yhdessä tiedotteessa. Sitten tarkastelen yksittäisiä, aineistossa vain kertaalleen esiintyviä metaforia sekä tapauksia, joissa on yllätyksellisesti otettu käyttöön jonkin vakiintuneen metaforan kirjaimellinen merkitys.

Ensimmäinen useassa tiedotteessa esiintyvä metafora on POLIISIN TOIMINTA ON TAISTELUA RIKOLLISIA VASTAAN. Taistelumetafora ilmenee esimerkeissä 65–67.

(65) Ulkomaalaisten osuus erityisesti asunomurroissa on huolestuttava havainto. Nopealiikkeiset rikollisliigat tulevat maahan ja *iskevät* usein ennalta merkittyihin kohteisiin. – – Poliisi tekee ilmiön *torjumiseksi* jatkuvaa yhteistyötä Tullin ja Rajavartiolaitoksen sekä myös muiden valtioiden viranomaisten kanssa. (KH8)

(66) Valtatiellä 8 tullaan tulevaisuudessakin järjestämään *liikennevalvontaiskuja* säännöllisin väliajoin. (JL11)

(67) Laukkuvaras *iski* Rovaniemellä (Otsikko, L12)

Viittauksia taisteluun rakennetaan kaikissa kolmessa esimerkkikatkelmassa *iskeä-*verbillä tai sen substantiivijohdoksella *isku*. Iskuja tekevät taistelun molemmat osapuolet, rikolliset ja poliisi. Esimerkissä 65 poliisin kerrotaan myös *torjuvan* vastapuolen iskuja. Samassa katkelmassa esiintyvää iskujen *kohdetta* voidaan niin ikään pitää taistelumetaforan kielellisenä ilmentymänä. Metafora, jossa poliisi ja rikolliset ovat toistensa vastapuolia, liittyy selvästi luvuissa 4.1 ja 4.2 esiteltyihin affektisiin ilmauksiin. Taistelumetafora noudattaa samaa polaarisista vastakkainasettelua, joka ilmeni rikollisia ja poliisia koskevilla affektisillä kommentilla.

Toinen poliisin toimintaa kuvaava metafora aineistossani on POLIISIN TOIMINTA ON KALASTUSTA. Viittaukset kalojen pyytämiseen syntyvät substantiivista *haavi*.

- (68) Poliisin *haaviin* ei jäänyt yhtään moottoripyöräksi viritettyä mopoa, mutta varusteiltaan, rakenteeltaan tai kunnoltaan määräystenvastaisia ja sallittua nopeammiksi viritettyjä ajoneuvoja oli useita. (KU6)
- (69) Kolmas rattijuoppo jäi poliisin *haaviin* sunnuntaina iltapäivällä klo 16:43, kun poliisi sai ilmoituksen epäilystä rattijuoposta, joka oli skootterilla liikenteessä. (KU9)

Haavilla viitataan poliisin kuvitteelliseen saalistusvälineeseen, jonka avulla rikolliset saadaan kiinni. Huomionarvoista on, että molemmat esimerkit ovat peräisin Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen verkkotiedotteista. Kalastusmetafora saattaa siis hyvin olla vain yhdelle kirjoittajalle ominainen kielenkäytön piirre.

Kolmas metafora, joka esiintyy useammassa kuin yhdessä aineistoni tiedotteessa, liittyy poliisilaitoksen tiloihin. Metafora POLIISILAITOS ON MAJATALO ilmenee esimerkeistä 70 ja 71.

- (70) Mies – – luovutettiin vartijan toimesta poliisille, joka otti miehen *majoitukseen* Raahen poliisiasemalle. (JL8)
- (71) Päihtyneitä henkilöitä tuotiin *poliisin pahnoille* 189 edellisvuotta vähemmän. Alkuvuonna Päijät-Hämeen poliisilaitos tarjosi *makuusijan* keskimäärin kymmenelle *väsyneelle* vuorokaudessa. (PH9)

Majatalovertaus syntyy esimerkkikatkelmissa sanoista *majoitus*, *pahnat*, *makuusija* ja *väsynyt*. Poliisilaitoksen sellit vastaavat metaforassa majatalon huoneita, minkä vuoksi selliin joutuminen kuulostaa tiedotteiden perusteella suhteellisen miellyttävältä rangaistukselta. Esimerkissä 71 *väsyneet* havaitaan synonyymiseksi ilmaukseksi edellisessä virkkeessä puhutuille *päihtyneille henkilöille*. *Pahnat* 'pehkut, rikki puidut oljet' voidaan käsittää karjan kuivikkeiksi (KS), jolloin selli vertautuisikin karsinaan ja päihtyneet kotieläimiin. *Pahnoilla* voidaan kuitenkin viitata myös ihmisen makuupaikkaan, sillä olkia on tavattu käyttää patjojen täytteenä. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *pahnoille* joutuminen on suora kielikuva putkaan joutumisesta (KS).

Loput aineistoni kohosteisista metaforista ovat yksittäisiä kielikuvia, jotka eivät muodosta edellä kuvatun kaltaisia metaforajärjestelmiä. Esimerkeissä 72 ja 73 on otettu käyttöön konventionaalisen metaforailmauksen kirjaimellinen merkitys. Tutun kielikuvan kirjaimellinen käyttö yllättää lukijan ja kiinnittää huomion kielen metaforisuuteen. Huomiota herättävä kirjaimellisuus synnyttää tekstiin kohosteisen sanaleikin.

(72) *Vaaleihin liittyvää vilppiä* on havaittavissa. Hämeenlinnan kauppatorille asettautuneet vaalimökit kiinnostavat myös sulkemisaikaan. Perjantain ja lauantain välisenä yönä potkittiin yhden mökin ikkunoita rikki. Toiseen mökkiin murtauduttiin lauantain ja sunnuntain välisenä yönä. Tästä mökistä anastettiin puoluelogolla merkattuja makeisia. Tekijöiden motiiveista ja puoluekannasta ei ole vielä tietoa, mutta yöllä he eivät olleet *nukkuvien puolueessa*, kun puuhastelivat *vilpillisesti* kylillä. (KH9)

Yhdyssanalla *vaalivilppi* viitataan tavallisesti vaalien yhteydessä tapahtuvaan epärehellisyyteen, jolla tavoitellaan hyötyä jollekin vaalien ehdokkaalle. Esimerkissä 72 *vaaleihin liittyvällä vilpillä* tarkoitetaan kuitenkin yllättäen vaalimökkeihin kohdistunutta ilkivaltaa. *Nukkuvien puolue* puolestaan on kiteytynyt ilmaus, joka viittaa vaaleissa äänestämättömiin (KS). Esimerkkikatkelmassa nukkuminen tarkoittaa yhteiskunnallisen passiivisuuden sijaan konkreettista unessa olemista: ilkivaltaan syyllistyneet henkilöt eivät tekojensa aikaan olleet ainakaan nukkumassa.

Esimerkissä 73 ilmaus *pimeät tiet* esiintyy sekä metaforisessa että konkreettisessä merkityksessään.

(73) Viisi fillaria on anastettu parin vuorokauden aikana Hämeenlinnassa. – – Viisi pyörää on siis *pimeillä teillä*. Omillaan ajelevat muistakaa laittaa valot *pimeille teille*. (KH11)

Metaforalla leikittely asettaa rinnakkain samanmuotoiset substantiivilausekkeet, jotka saavat keskenään aivan erilaisen tulkinnan. Se, onko ilmaus luettava kirjaimellisesti vai kuvaannollisesti, selviää lauseyhteydestä. Ensimmäisellä kerralla *pimeät tiet* on metaforisessa käytössä, koska sillä viitataan anastettujen polkupyörien olinpaikkaan. Kuvaannollisessa merkityksessään *pimeä* tarkoittaa 'laitonta' tai 'hämäräperäistä' (KS). Jälkimmäisessä tapauksessa muistutus pyörän valojen käytöstä saa puolestaan aikaan kirjaimellisen tulkinnan pimeistä eli valottomista maanteistä.

6.4 Kokoavaa tarkastelua

Tässä luvussa esitelty kohosteinen kieli synnyttää paikallispoliisin verkkotiedotteissa monenlaisia merkityksiä. Aineistoni tiedotteet sisältävät muun muassa huumoria, leikkilisyyttä ja runollisuutta. Tutkimukseni lähtökohta on, että nämä merkitykset eivät ole päätyneet teksteihin sattumanvaraisesti vaan kyse on kirjoittajan tekemistä – tietoisista tai epätietoisista – valinnoista. Tulkintani mukaan kohosteisella kielellä on poliisin verkkotiedotteissa kaksi päätehtävää: lukijoiden ja tiedotusvälineiden kiinnostuksen herättäminen sekä organisaatiokuvan rakentaminen.

Kohosteinen kieli herättää huomiota poliisin verkkotiedotteissa, koska sitä ei voi pitää perinteisen viranomaiskielen ominaisuutena. Kielellisten valintojen yllättävyys on omiaan herättämään paitsi poliisin verkkosivuilla vierailevan lukijan, myös tiedotusvälineiden huomion. Tästä ovat todisteena lukuisat uutiset, joiden aiheena on nimenomaisesti poliisin käyttämä erikoinen kieli, ei varsinainen tiedotusaihe (ks. esim. MTV 17.1.2012; SS 31.12.2011). Kohosteinen kieli saattaa madaltaa erityisesti sellaisten tiedotteiden julkaisukynnystä, joilla ei muuten olisi suurta uutisarvoa. Tällaiseksi tiedotteeksi voidaan aineistossani laskea esimerkiksi heijastimen ja pyörän valojen käytöstä muistuttava runomuotoinen tiedote (esimerkki 47). Uutisarvoltaan vähäisilläkin puheenaiheilla on siis mahdollisuus päästä esille tiedotusvälineissä, jos niissä käytetään huomiota herättävää kieltä. Lukijoiden houkuttelu kielen eri keinoilla on myös poliisin viestintästrategian mukaista, sillä strategian mukaan viestien sanoma on pyrittävä muotoilemaan kiinnostavalla tavalla (ks. VS: 15).

Tiedotteet rakentavat väistämättä jonkinlaista kuvaa kirjoittajaorganisaatiostaan. Aineistoni kohosteiset kielenpiirteet, erityisesti arki- ja puhekielisyydet, muokkaavat paikallispoliisin organisaatiokuvaa epäviralliseen suuntaan. Myös epäviralliselle kielenkäytölle voi periaatteessa löytää perusteet poliisin viestintästrategiasta, jonka mukaan lähestyttävyyttä pyritään lisäämään viestinnän keinoin (ks. VS: 13). Arkityylisen kielen käyttäminen voi saada poliisin näyttämään epäbyrokrattiselta ja helposti lähestyttävältä viranomaiselta. Kirjakielen normien vastaiset puhekielisyydetkin lisäävät tiedotteiden epävirallisuutta, mutta on vaikea sanoa, onko niissä kyse kirjoittajan tyylillisestä valinnasta vai kielioppinormien hallitsemattomuudesta. Toisaalta on myös todettava, että puhekielisyyksien siirtyminen kirjoitettuun kieleen on yleinen ilmiö. Esimerkiksi omistussuhteettomuuden on havaittu levinneen jopa yliopistollisiin julkaisuihin (Hakulinen

2003). Näin ollen aineistoni puhekielisydetkin voivat olla merkki kirjoitetun kielimuodon vähittäisestä muutoksesta.

7 LOPUKSI

Tässä työssä olen tutkinut, millaista on paikallispoliisin verkkotiedotteiden kieli. Olen tarkastellut tiedotteiden kieltä funktionaalista näkökulmasta keskittyen emotiivisen, konatiivisen ja poeettisen funktion ilmenemismuotoihin. Varsinaisen tekstianalyysini lisäksi olen selvittänyt tiedotteiden poliisilaitoskohtaisia tuottamiskäytäntöjä sähköpostiaastattelujen avulla. Tavoitteeni on ollut rakentaa deskriptiivinen kuvaus verkkotiedotteiden kielellisistä ominaispiirteistä sekä pohtia, missä tehtävissä kielenpiirteet teksteissä toimivat ja millaisia jälkiä tuottamiskonteksti tiedotteisiin mahdollisesti jättää.

Emotiivista funktiota paikallispoliisin verkkotiedotteissa edustavat affektiset ilmaukset, joiden käytössä esiintyy kirjoittajasta riippumatonta yhdenmukaisuutta. Tiedotteiden affektiset ilmaukset jakautuvat teemojensa perusteella kolmeen ryhmään. Puheenaiheina ovat rikolliset ja heidän toimintansa, poliisin toiminta sekä tapaturmat. Affektinen suhtautuminen rikollisiin ja rikollisuuteen on aineistossa sävyltään nuhtelevaa tai ivallista. Poliisin toiminta sen sijaan esitetään poikkeuksetta myönteisessä valossa. Tapaturmia kommentoivilla affekteilla esitetään hyvänä asiana, että tiedotteen kuvaamassa tilanteessa ei käynyt pahemmin. Ilmauksia, jotka olisivat merkitykseltään näiden säännönmukaisuuksien vastaisia, ei aineistossani ole. Tavat, joilla poliisista, rikollisista ja tapaturmista tiedotteissa puhutaan, ovat siis läpi aineiston hyvin samankaltaiset. Poliisin esittäminen yksinomaan myönteisessä ja rikollisten yksinomaan kielteisessä valossa rakentaa osapuolten välille polaarista vastakkainasettelua. Affektiset ilmaukset kytkeytyvät osaltaan myös poliisin viestinnän strategiaan tavoitteisiin, vastaanottajan asenteiden muokkaamiseen ja poliisin maineenhallintaan.

Konatiivinen funktio ilmenee aineistossani lukijan ohjailuna. Direktiivien muodostuskeinoista selvästi yleisimpiä ovat performatiiviverbit ja modaaliset verbi-ilmaukset, jotka käsittävät lähes kolme neljäsosaa kaikista aineiston direktiiveistä. Muita muoto-ryhmiä ovat imperatiivilauseet, ohjailevat väitelauseet ja finittiverbittömät direktiivit. Ohjailu rakentaa vuorovaikutusta tiedotteen kirjoittajan ja lukijan välille, ja se on sävyltään kohteliasta. Kulutuskontekstin näkökulmasta tarkasteltuna useat aineiston direktiivit ovat muodoltaan sellaisia, että ne olisi mahdollista julkaista tiedotusvälineessä sellaisenaan. On siis mahdollista, että pyrkimys tehdä tiedotteesta mahdollisimman uutismainen on vaikuttanut direktiivien muodon valintaan.

Poeettinen funktio näkyy verkkotiedotteissa kohosteisena kielenä, tarkemmin alku- ja loppusointuna, arki- ja puhekielisten ilmausten käyttönä sekä metaforina. Nämä kielenpiirteet tuovat tiedotteisiin muun muassa humoristisuutta, leikkillisyyttä ja runollisuutta. Kohosteinen kieli herättää lukijan kiinnostuksen ja voi havaintojeni mukaan myös alentaa tiedotteiden julkaisukynnystä tiedotusvälineissä. Tämä pätee erityisesti sellaisiin tiedotteisiin, joilla ei muuten olisi suurta uutisarvoa. Julkaisukynnyksen madaltamisen lisäksi kohosteinen kieli vaikuttaa poliisin organisaatiokuvaan. Epämuodolliset ja humoristiset tiedotteet luovat poliisista mielikuvan epäbyrokraattisena ja helposti lähestyttävänä viranomaisena.

Erot ja yhtäläisyydet eri poliisilaitosten kirjoittamien tiedotteiden välillä riippuvat tarkasteltavasta kielenpiirteestä. Affektisia ilmauksia käytetään melko tasaisesti kaikkien laitosten tiedotteissa, ja ilmausten puhetavat ovat koko aineistossa hyvin yhdenmukaiset. Direktiivit sen sijaan ovat jakautuneet epätasaisemmin: toiset laitokset näyttävät suosivan niitä tiedotteissaan enemmän kuin toiset. Direktiivien kohteliaisuudessa ei ole havaittavissa laitoskohtaisia eroja. Kohosteisista kielenpiirteistä alku- ja loppusointu sekä arki- ja puhekieliset ilmaukset ovat keskittyneet selvästi tiettyjen poliisilaitosten tiedotteisiin. Hypoteesini, jonka mukaan tiedotteet sisältäisivät runsaasti keskinäistä vaihtelua, näyttää siis toteutuvan ainakin näiden kielenpiirteiden osalta. Aineiston metaforissa selkeitä poliisilaitoskohtaisia eroja ei sen sijaan ole nähtävissä.

Haastatteluaineistoni perusteella verkkotiedotteiden laatimiskäytännöt vaihtelevat poliisilaitoksittain. Vaihtelua on esimerkiksi siinä, kuinka moni laitoksen henkilöstöstä osallistuu tiedotteiden laatimiseen ja millaista viestintäkoulutusta kirjoittajille on annettu. Laaja kirjoittajajoukko voi osaltaan selittää kielellisiä eroja saman poliisilaitoksen eri tiedotteiden välillä. Haastattelemiini laitokset jakautuivat kahtia suhteessaan tiedotteiden persoonallisiin kirjoitustyyliin. Suhtautuminen tyylikysymyksiin on havaintojeni mukaan yhteydessä kohosteisen allitteraation ja arkikielisen sanaston käyttöön. Aineistossani kyseisiä kielenpiirteitä suosivat erityisesti ne poliisilaitokset, jotka suhtautuivat haastattelussa positiivisesti persoonallisen kielen käyttöön. Affektisia ilmauksia ja metaforia sen sijaan esiintyy tasaisemmin kaikkien laitosten tiedotteissa. Yksittäisen tiedotteen tyylivalinnat ovat pitkälti yhden kirjoittajan varassa, sillä tiedotteita laaditaan harvoin yhteistyönä. Arvioni mukaan julkaistavaksi voi päätyä hyvin persoonallisiakin tiedotteita, kun kirjoittaja vastaa yksin tiedotteen sisällöstä.

Tämän tutkimuksen näkökulma ei ole kielenhuollollinen, enkä ole pyrkinyt osoittamaan, miten tutkimistani teksteistä voisi tehdä parempia. Sen sijaan työni esittää yhden esimerkin siitä, millaista viranomaisen käyttämä kieli nykypäivänä voi olla. Tutkimustulokseni yhtyvät esimerkiksi Kankaanpään (2006) huomioihin siitä, että viran puolesta laaditut tekstit voivat sisältää muutakin kuin paperinmakuista ”kapulakieltä”. Lisäksi tutkielmani puoltaa näkemyksiä, joiden mukaan (verkko)tiedote on tekstilajina moninainen. Deskriptiivisiä kuvauksia viranomaisten käyttämästä kielestä voidaan soveltaen hyödyntää myös virkakielen kehittämistyössä. Kansalaisia hyvin palvelemaan kieleen pyrittäessä on olennaista tietää, millainen on virkakielen nykytila. Tästä syystä on tärkeää, että eri viranomaisten tuottamia tekstejä tutkitaan jatkossakin.

LÄHTEET

AINESLÄHTEET

Tiedotteet:

Etelä-Pohjanmaan poliisilaitoksen päivittäistiedotteet ajalta 27.9.–11.10.2012. [Viitattu 17.10.2012.] Saatavissa: <http://www.poliisi.fi/poliisi/etelapohjanmaa/home.nsf/PFBDArch?openview&p=2012>.

Jokilaaksojen poliisilaitoksen päivittäistiedotteet ajalta 29.9.–14.10.2012. [Viitattu 17.10.2012.] Saatavissa: <http://www.poliisi.fi/poliisi/jokilaaksot/home.nsf/PFBDArch?openview&p=2012>.

Kanta-Hämeen poliisilaitoksen päivittäistiedotteet ajalta 28.9.–5.10.2012. [Viitattu 17.10.2012.] Saatavissa: <http://www.poliisi.fi/poliisi/kantahame/home.nsf/PFBDArch?openview&p=2012>.

Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedotteet ajalta 27.9.–13.10.2012. [Viitattu 17.10.2012.] Saatavissa: <http://www.poliisi.fi/poliisi/keskiuusimaa/home.nsf/PFBDArch?openview&p=2012>.

Kymenlaakson poliisilaitoksen päivittäistiedotteet ajalta 27.9.–4.10.2012. [Viitattu 17.10.2012.] Saatavissa: <http://www.poliisi.fi/poliisi/kymenlaakso/home.nsf/PFBDArch?openview&p=2012>.

Lapin poliisilaitoksen päivittäistiedotteet ajalta 27.9.–15.10.2012. [Viitattu 17.10.2012.] Saatavissa: <http://www.poliisi.fi/poliisi/lappi/home.nsf/PFBDArch?openview&p=2012>.

Päijät-Hämeen poliisilaitoksen päivittäistiedotteet ajalta 27.9.–5.10.2012. [Viitattu 17.10.2012.] Saatavissa: <http://www.poliisi.fi/poliisi/pajathame/home.nsf/PFBDArch?openview&p=2012>.

Tiedotteiden tunnukset, otsikot ja julkaisupäivämäärät:

EP1 = Etelä-Pohjanmaan iltainen tiedote. 27.9.2012.

EP2 = Päivittäistiedote klo 17.20. 28.9.2012.

EP3 = Tiedote. 29.9.2012.

EP4 = Tiedote. 30.9.2012.

EP5 = Etelä-Pohjanmaan aamuinen tiedote. 1.10.2012.

EP6 = Etelä-Pohjanmaan poliisilaitoksen tilastotiedote (1.1.–31.8.2012). 1.10.2012.

EP7 = Tiedote. 4.10.2012.

EP8 = Päivittäistiedote klo 08.20. 6.10.2012.

EP9 = Päivittäistiedote I. 7.10.2012.

EP10 = Päivittäistiedote I. 8.10.2012.

EP11 = Aamutiedote. 9.10.2012.

EP12 = Kauhajoen tutkintaryhmä on saanut vuoden 2011 lopulla tehdyn petosrikoskokonaisuuden esitutkinnan valmiiksi. 9.10.2012.

EP13 = Päivätiedote. 9.10.2012.

EP14 = Päivittäistiedote klo 17.30. 10.10.2012.

EP15 = Tiedote. 11.10.2012.
 JL1 = Puukotus Raahessa. 29.9.2012.
 JL2 = Varkauksia Haapavedellä. 30.9.2012.
 JL3 = Haapajärvellä moottoripyörä kaahasi poliisia karkuun ja Nivalassa kuristettiin juopporemmissä miestä. 1.10.2012.
 JL4 = Jokilaaksojen turvallisuus hyvällä tasolla. 1.10.2012.
 JL5 = Raahessa alaikäinen moottoripyöräilijä ajoi rajusti ulos ja Pyhäjoelta tavattiin rattijuoppo ajosta. 2.10.2012.
 JL6 = Vene ajalehti rantaan. 2.10.2012.
 JL7 = Humalassa ajaen autolla läpi aitojen Raahessa. 5.10.2012.
 JL8 = Jokilaaksojen perjantai-illan ja lauantain yön tapahtumat. 6.10.2012.
 JL9 = Asuntomurtoja Ylivieskassa. 8.10.2012.
 JL10 = Peräkärri varastettiin Sievistä. 8.10.2012.
 JL11 = Valtatie 8:n liikennevalvonnan tuloksia. 9.10.2012.
 JL12 = Törkeä rattijuopumus Pyhäjärvellä. 10.10.2012.
 JL13 = Kolme loukkaantui rattijuopon kuljettaman auton syöksyttyä metsään Oulaisissa. 13.10.2012.
 JL14 = Nivalan uusien siltojen valojen anastusjuttu on selvitetty. 14.10.2012.
 JL15 = Sunnuntaipäivän tiedote. 14.10.2012.
 KH1 = Valoa pimeään! 28.9.2012.
 KH2 = Käteväkätiset kopeloivat käteisesi! 28.9.2012.
 KH3 = Hämeenlinnan poliisiaseman tiedote. 29.9.2012.
 KH4 = Riihimäen päivittäistiedote. 29.9.2012.
 KH5 = Riihimäen päivittäistiedote. 30.9.2012.
 KH6 = "Liikennetiedote" Hämeenlinnan poliisiasemalta. 30.9.2012.
 KH7 = Forssan poliisiaseman päivittäistiedote. 30.9.2012.
 KH8 = Kanta-Hämeen rikollisuustilanne on pysynyt lähes ennallaan: Ulkomaalaisten tekemät asuntomurrot ovat tämän vuoden ilmiö! 1.10.2012.
 KH9 = Vaaleihin liittyvää vilppiä havaittavissa. 1.10.2012.
 KH10 = Riihimäen tiedote. 2.10.2012.
 KH11 = Epäsosiaalista mediakauppaa. 3.10.2012.
 KH12 = Yhdeksänkertaisella riskillä liikenteessä. 3.10.2012.
 KH13 = Forssan poliisiaseman päivittäistiedote. 3.10.2012.
 KH14 = Hämeenlinnan poliisiaseman tiedote. 4.10.2012.
 KH15 = Riihimäen tiedote. 5.10.2012.
 KU1 = Muutoksia ase- ja ulkomaalaisasioiden käsittelyyn Keski-Uudellamaalla. 27.9.2012.
 KU2 = Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote. 27.9.2012.
 KU3 = Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote. 28.9.2012.
 KU4 = Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote. 29.9.2012.
 KU5 = Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote. 30.9.2012.
 KU6 = Mopovalvontateema Tuusulassa 3.10.2012. 4.10.2012.
 KU7 = Keski-Uudenmaan PL / päivittäistiedote. 4.10.2012.
 KU8 = Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote. 7.10.2012.
 KU9 = Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote. 8.10.2012.
 KU10 = Ampuma-asekouluttajakoulutus. 9.10.2012.
 KU11 = Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote. 9.10.2012.
 KU12 = Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote. 10.10.2012.
 KU13 = Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote. 11.10.2012.
 KU14 = Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote. 12.10.2012.
 KU15 = Keski-Uudenmaan poliisilaitoksen päivittäistiedote 12 - 13.10.2012. 13.10.2012.

KL1 = Etelä-Kymenlaakson päivittäistiedote 27.09.2012. 27.9.2012.
 KL2 = Päivittäistiedote Pohjois-Kymenlaakso. 27.9.2012.
 KL3 = Päivittäistiedote 28.9.2012 Etelä-Kymenlaakso. 28.9.2012.
 KL4 = Päivittäistiedote 29.9.2012 Etelä-Kymenlaakso. 29.9.2012.
 KL5 = Päivittäistiedote 29.9.2012, Pohjois-Kymenlaakso. 29.9.2012.
 KL6 = Päivittäistiedote 30.9.2012 Etelä-Kymenlaakso. 30.9.2012.
 KL7 = Kymenlaakson poliisilaitoksen toiminnalliset luvut 3/4 2012. 1.10.2012.
 KL8 = Etelä-Kymenlaakson päivittäistiedote 1.10.2012. 1.10.2012.
 KL9 = Päivittäistiedote Pohjois-Kymenlaakso. 1.10.2012.
 KL10 = Haminan poliisiaseman viikonlopputiedote 29.9. >. 1.10.2012.
 KL11 = Päivittäistiedote Etelä-Kymenlaakso 2.10.2012. 2.10.2012.
 KL12 = Pohjois-Kymenlaakson päivittäistiedote 2.10.2012. 2.10.2012.
 KL13 = Etelä-Kymenlaakson päivittäistiedote 03.10.2012. 3.10.2012.
 KL14 = Päivittäistiedote Pohjois-Kymenlaakso 3.10.2012. 3.10.2012.
 KL15 = Etelä-Kymenlaakson päivittäistiedote 04.10.2012. 4.10.2012.
 L1 = Mies yritti ryöstää parturiliikkeen Rovaniemellä. 27.9.2012.
 L2 = Auto suistui katolleen Vennivaarantiellä Rovaniemellä. 28.9.2012.
 L3 = Aggressiivinen mies aiheutti rikoksia, rattijuoppoja Sodankylässä ja Rovaniemellä ym. 30.9.2012.
 L4 = Tapon yritys Rovaniemellä. 1.10.2012.
 L5 = Epäilty vangittiin murhan yrityksestä Rovaniemellä. 2.10.2012.
 L6 = Ulosajo Posiolla. 3.10.2012.
 L7 = Luvatta kilvettömällä kevarilla Rovaniemellä. 4.10.2012.
 L8 = Rattijuoppo ajoi kauhakuormaajan perään Rovaniemellä. 5.10.2012.
 L9 = Rovaniemellä 4-tiellä raju nokkakolari 23.20 perjantaina. 6.10.2012.
 L10 = Luostolla mies eksyksissä. 7.10.2012.
 L11 = Pahoinpitelyitä yksityisissä asunnoissa, mopo ja pakettiauto kolaroivat. 9.10.2012.
 L12 = Keskiviikon tiedote. 10.10.2012.
 L13 = Nyrkin isku ja rattijuopumus Rovaniemellä, törkeä rattijuopumus Sodankylässä. 11.10.2012.
 L14 = Kannabista komerossa Ranualla - ilmoita havainnoista, auta kaveria. 12.10.2012.
 L15 = Muistisairas mies kateissa Utsjoen Mieraslompolossa. 15.10.2012.
 PH1 = Mies tunkeutui väkisin ex-tyttöystävänsä asunnolle. 27.9.2012.
 PH2 = Heinolan Kauppakadun yksityisasunnolla tapahtunutta tekoa tutkitaan tappona. 27.9.2012.
 PH3 = Mopo ja henkilöauto törmäsivät Heinolassa. 28.9.2012.
 PH4 = Käräjäoikeus vangitsi miehen tappoon epäiltynä. 28.9.2012.
 PH5 = Vahva humala ja kova vauhti-huono yhdistelmä. 29.9.2012.
 PH6 = Poliisin tiedote 28.-29.9.2012. 29.9.2012.
 PH7 = P_H poliisin tiedote yön tapahtumista 29.9-30.9.2012. 30.9.2012.
 PH8 = Päijät-Hämeen poliisin aamutiedote 1.10.2012. 1.10.2012.
 PH9 = Päijät-Hämeessä rikosten kokonaismäärä laskussa, asuntomurtoja tänä vuonna runsaasti. 1.10.2012.
 PH10 = Päijät-Hämeen poliisin aamutiedote. 2.10.2012.
 PH11 = Päijät-Hämeen poliisin aamutiedote. 3.10.2012.
 PH12 = Alaikäiset varkauspuuhissa. 4.10.2012.
 PH13 = Poliisin löytötavarahuutokauppa lauantaina Lahdessa. 4.10.2012.
 PH14 = Ajanvarauksen käyttöä Lahden poliisiaseman lupapalveluissa laajennetaan 5.11. alkaen. 5.10.2012.
 PH15 = Päijät-Hämeen poliisin aamutiedote. 5.10.2012.

Muut aineslähteet:

Luotonen, Marko 2013: *Poliisin viestinnästä*. Sähköpostihaastattelun vastaus Reeta Kujanpäälle [rmkuja@utu.fi]. Lähetetty 29.11.2013. Tekijän hallussa.

Poliisilaitosten haastattelut = Sähköpostihaastattelun vastaukset Reeta Kujanpäälle [rmkuja@utu.fi] Etelä-Pohjanmaan, Jokilaaksojen, Kanta-Hämeen, Keski-Uudenmaan, Lapin ja Päijät-Hämeen poliisilaitoksilta. Lähetetty 2.1.–21.1.2014. Tekijän hallussa.

MUUT LÄHTEET

Austin, J. L. 2003 [1979]: *Philosophical papers*. [Verkkojulkaisu.] Edited by J. O. Urmson and G. J. Warnock. Oxford University Press, Oxford. Saatavissa: <https://login.ezproxy.utu.fi/login?url=http://dx.doi.org/10.1093/019283021X.001.0001>.

Brown, Penelope – Levinson, Stephen C. 1988: *Politeness. Some Universals in Language Use*. Studies in interactional sociolinguistics 4. Cambridge University Press, Cambridge.

Clackson, James 2007: *Indo-European Linguistics. An Introduction*. Cambridge University Press, Cambridge – New York.

Fairclough, Norman 1992: *Discourse and social change*. Polity, Cambridge.

Finlex = www.finlex.fi. [Verkkosivusto.] [Viitattu 9.1.2014.]

Fowler, Roger 1996: *Linguistic criticism*. Second edition. Oxford University Press, Oxford.

Grönros, Eija-Riitta 2006: Arkikielestä nykykieleen. *Kielikello* 4/2006. [Verkkolehti.] Kotimaisten kielten keskus, Helsinki. [Viitattu 10.11.2013.] Saatavissa: <http://arkisto.kielikello.fi.ezproxy.utu.fi:2048/index.php?mid=2&pid=13&aid=1728>.

——— 2012: Sanakirjatyö – leksikografia. Teoksessa *Genreanalyysi*. S. 631–635. Toim. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä, Mikko Lounela. KKKJ 169. Gaudeamus, Helsinki.

Hakulinen, Auli 2003: Vielä nykysuomesta ja sen huollosta. Ovatko puhuttu ja kirjoitettu kieli erkaantuneet toisistaan? *Kielikello* 1/2003. [Verkkolehti.] Kotimaisten kielten keskus, Helsinki. [Viitattu 12.7.2013.] Saatavissa: <http://arkisto.kielikello.fi.ezproxy.utu.fi:2048/index.php?mid=2&pid=13&aid=1401>.

Halliday, M. A. K. 1978: *Language as Social Semiotic. The Social Interpretation of Language and Meaning*. Arnold, London.

——— 1986: *An Introduction to Functional Grammar*. Arnold, London.

Hasan, Ruqaiya 1996: *Ways of Saying: Ways of Meaning*. Selected Papers of Ruqaiya Hasan. Edited by Carmel Cloran, David Butt ja Geoffrey Williams. Cassell, London.

Heikkinen, Vesa 1999: *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Väitöskirja. SKST 728. SKS, Helsinki.

— 2007: *Kielen voima*. Gaudeamus, Helsinki.

Heikkinen, Vesa – Voutilainen, Eero 2012: Genre – monitieteinen näkökulma.

Teoksessa *Genreanalyysi*. S. 17–47. Toim. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä, Mikko Lounela. KKKJ 169. Gaudeamus, Helsinki.

Hiidenmaa, Pirjo 2001: Poimintoja virkakielen rekisteristä. Teoksessa *Teksti työnä, virka kielenä*. 2. painos. S. 35–62. Kirjoittaneet Vesa Heikkinen, Pirjo Hiidenmaa, Ulla Tiililä. KTKJ 116. Gaudeamus, Helsinki.

— 2003: *Suomen kieli – who cares?* Otava, Helsinki.

— 2008: Lingvistinen tekstintutkimus. Teoksessa *Kieli, diskurssi & yhteisö*. 2. muuttamaton painos. S. 161–190. Toim. Kari Sajavaara ja Arja Piirainen-Marsh. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Hyvän virkakielen toimintaohjelma. [Verkojulkaisu.] Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:2. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki.

[Viitattu 10.2.2014.] Saatavissa:

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr02.pdf?lang=fi>.

Ikävalko, Elisa 1999: *Käytännön tiedottaminen. Yhteisöviestinnän käsikirja*. 4. painos. Inforviestintä, Helsinki.

IL = Iltalehti

IL 29.6.2012 = Poliisilta hauska tiedote: "Terveiset sorkkarautaveljeskunnalta".

[Verkkouutinen.] [Viitattu 6.1.2014.] Saatavissa:

http://www.iltalehti.fi/uutiset/2012062915783808_uu.shtml.

IL 14.6.2013 = Poliisi väänsi vitsiä 12-vuotiaan rinnoista. [Verkkouutinen.] [Viitattu 6.1.2014.] Saatavissa: http://www.iltalehti.fi/uutiset/2013061417152606_uu.shtml.

Jakobson, Roman 1968: Linguistics and Poetics. Teoksessa *Style in language*. S. 350–377. Second Paperback Printing. Edited by Thomas A. Sebeok. MIT Press, Cambridge.

Juvonen, Riitta – Virtanen, Mikko – Voutilainen, Eero 2012: Fennistisen tekstilajitutkimuksen suuntia. Teoksessa *Genreanalyysi*. S. 453–469. Toim. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä, Mikko Lounela. KKKJ 169. Gaudeamus, Helsinki.

Kangasniemi, Heikki 1992: *Modal expressions in Finnish*. Väitöskirja. Studia Fennica, Linguistica 2. SKS, Helsinki.

— 1997: *Sana, merkitys, maailma. Katsaus leksikaalisen semantiikan perusteisiin*. Finn Lectura, Helsinki.

Kankaanpää, Salli 2006: *Hallinnon lehdistötiedotteiden kieli*. Väitöskirja. SKST 1086. SKS, Helsinki.

Kankaanpää, Salli – Piehl, Aino 2011: *Tekstintekijän käsikirja. Opas työssä kirjoittaville*. Ajantasaistettu ja uudistettu laitos. Yrityskirjat, Helsinki.

Karvonen, Pirjo 1996: Sitä ja tätä komiteakielestä. Teoksessa *Kielen kannoilla*. S. 30–40. Toim. Ritva Liisa Pitkänen, Helena Suni ja Satu Tanner. KKTKJ 86. Edita, Helsinki.

KKKJ = Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja.

KKTKJ = Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja.

Komppa, Johanna 2002: Me tiedotamme – kenelle? Teoksessa *Virkapukuinen kieli*. S. 73–84. Toim. Vesa Heikkinen. KKTJ 112. SKS, Helsinki.

— 2006: Tiedotteen rakenteen potentiaalit. Teoksessa *Genre – tekstilaji*. S. 303–326. Toim. Anne Mäntynen, Susanna Shore ja Anna Solin. Tietolipas 213. SKS, Helsinki.

KS = Kielitoimiston sanakirja. [Verkojulkaisu.] <http://kirjasto.utu.fi> > Nelli-portaali > MOT- ja muut sanakirjat. [Viitattu 3.8.2013.]
Saatavissa: <http://mot.kielikone.fi.ezproxy.utu.fi:2048/mot/turkuyo/netmot.exe>.

Laamanen, Minna 2000: Luonnon ystävä vai pennien laskija? Sähkömainosten poeettisuus. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

Lakoff, George – Johnson, Mark 1980: *Metaphors We Live By*. The University of Chicago Press, Chicago.

Lakoff, George – Turner, Mark 1989: *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*. The University of Chicago Press, Chicago.

Leech, Geoffrey N. 1969: *A linguistic guide to English poetry*. Second impression. Longman, London.

— 1985: *Principles of Pragmatics*. Third impression. Longman, London.

Leech, Geoffrey N. – Short, Michael H. 1981: *Style in fiction. A linguistic introduction to English fictional prose*. Longman, London.

Leino, Pentti 1970: *Strukturaalinen alkusointu suomessa*. SKST 298. SKS, Helsinki.

Luukka, Minna-Riitta 1992: *Akateemista metadiskurssia. Tieteellisten tekstien tekstuaalisia, interpersonaalisia ja kontekstuaalisia piirteitä*. Korkeakoulujen kielikeskuksen julkaisuja 46. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

— 2002: M. A. K. Halliday ja systeemis-funktionaalinen kielitiede. Teoksessa *Kielentutkimuksen klassikoita*. S. 89–123. Toim. Hannele Dufva ja Mika Lähteenmäki. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 4. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

MTV 17.1.2012 = Seinäjoen poliisin erikoinen tiedote - pystytkö lukemaan hengittämättä? [Verkkouutinen.] [Viitattu 6.1.2014.] Saatavissa: <http://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/seinajoen-poliisin-erikoinen-tiedote---pystytko-lukemaan-hengittamatta-/2050132>.

Muikku-Werner, Pirkko 2009: Kirja-arvostelujen metaforat ja niiden kohosteisuus. Teoksessa *Kielen piirteet ja tekstilajit. Vaikuttavia valintoja tekstistä toiseen*. S. 87–114. Toim. Vesa Heikkinen. Tietolipas 229. SKS, Helsinki.

Mukařovský, Jan 1970: Standard Language and Poetic Language. Teoksessa *Linguistics and literary style*. S. 40–56. Edited by Donald C. Freeman. Holt, Rinehart and Winston, Inc., New York.

Mäkinen, Kirsti 1989: Sanojen tyyliväri. Teoksessa *Nykysuomen sanavarat*. S. 200–212. Toim. Jouko Vesikansa. WSOY, Porvoo–Helsinki–Juva.

Nieminen, Tommi 2010: *Lajien synty. Tekstilaji kielitieteen semioottisessa metateoriassa*. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Humanities 136. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Nikanne, Urpo 1992: Metaforien mukaan. Teoksessa *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*. S. 60–78. Toim. Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne, Tiina Onikki. SKS, Helsinki.

Onikki, Tiina 1992: Paljon pystyssä. Teoksessa *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*. S. 33–59. Toim. Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne, Tiina Onikki. SKS, Helsinki.

Paikallispoliisi. [Verkkodokumentti.] <http://poliisi.fi> > Tietoa poliisista > Organisaatio > Paikallispoliisi. [Viitattu 20.9.2013.] Saatavissa: <http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/pages/015D67F34062194AC2257530003E860C?opendocument>.

Peer, Willie van 1986: *Stylistics and psychology. Investigations of foregrounding*. Groom Helm, London.

Organisaatio. [Verkkodokumentti.] <http://poliisi.fi> > Tietoa poliisista > Organisaatio. [Viitattu 20.9.2013.] Saatavissa: <http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/pages/E9D8E3C4F56C4927C2256B8700455C96?opendocument>.

Rahtu, Toini 2006: *Sekä että. Ironia koherenssina ja inkoherenssina*. Väitöskirja. SKST 1096. SKS, Helsinki.

Saukkonen, Pauli 1993: Saako tekstilajinormeja rikkoa? *Kielikuvia* 2, s. 6–7. Nykysuomen seura, Tampere.

Shore, Susanna – Mäntynen, Anne 2006: Johdanto. Teoksessa *Genre – tekstilaji*. S. 9–41. Toim. Anne Mäntynen, Susanna Shore ja Anna Solin. Tietolipas 213. SKS, Helsinki.

Siukosaari, Anssi 1999: *Yhteisöviestinnän opas*. Tietosanoma, Helsinki.

SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia.

SS = Savon sanomat

SS 31.12.2011 = Pohjois-Savon poliisi julkaisi hauskan tiedotteen savoksi: Poliisi ei puutu tääs-ikästen eikä -järkisten hillittyyyn alakoholin naatintaan. [Verkkouutinen.] [Viitattu 6.1.2014.] Saatavissa: <http://www.savonsanomat.fi/uutiset/kotimaa/poliisi-ei-puutu-taas-ikasten-eika-jarkisten-hillittyyyn-alakoholin-naatintaan/1162328>.

Suhonen, Taru 2010: *Turkulaisia tiedotteita: Laadullinen tarkastelu Turun kaupungin verkkotiedotteiden tekstuaalisista ominaispiirteistä. Pro gradu -tutkielma.* Turun yliopiston suomen kielen laitos, Turku.

Swales, John 1990: *Genre analysis. English in Academic and Research Setting.* Cambridge University Press, Cambridge.

Tiililä, Ulla 2007: *Tekstit viraston työssä. Tutkimus etuuspäätösten kielestä ja kontekstista.* Väitöskirja. SKST 1108. SKS, Helsinki.

Tiittula, Liisa 1992: *Puhuva kieli. Suullisen viestinnän erityispiirteitä.* Finn Lectura, Helsinki.

Ura poliisina [Verkkodokumentti.] <http://polamk.fi> > AMK-koulutus > Ura poliisina. [Viitattu 2.2.2014.] Saatavissa: <http://polamk.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/pages/771BC155911B7854C2257C2F00315EFB?opendocument>.

Vahtera, Ralf 2009: *Otsikkorakenteita. Kontrastiivinen tutkimus suomen- ja ruotsinkielisten sanomalehtien syntaktis-semanttisista otsikkotyypeistä.* Väitöskirja. Acta Wasaensia 209. Universitas Wasaensis, Vaasa.

Viikari, Auli 2009: *Lyriikan runousoppia. Teoksessa Runousopin perusteet.* Kirjoittaneet Mervi Kantokorpi, Pirjo Lyytikäinen ja Auli Viikari. 6. muuttamaton painos. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.

VISK = Auli Hakulinen – Maria Vilkuna – Riitta Korhonen – Vesa Koivisto – Tarja Riitta Heinonen – Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi.* SKS, Helsinki. [Verkkoversio.] [Viitattu 2.2.2013.] Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7.

VK = Poliisin sisäisen ja ulkoisen viestinnän käsikirja. [Verkkodokumentti.] [Viitattu 12.10.2013.] Saatavissa: [http://poliisi.fi/poliisi/home.nsf/files/POLIISI_viestintakasikirja_v090511/\\$file/POLIISI_viestintakasikirja_v090511.pdf](http://poliisi.fi/poliisi/home.nsf/files/POLIISI_viestintakasikirja_v090511/$file/POLIISI_viestintakasikirja_v090511.pdf).

VS = Hyvä maine ansaitaan – Poliisin viestintästrategia. [Verkkodokumentti.] [Viitattu 12.10.2013.] Saatavissa: [http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/files/POLIISI_viestintastrategia_painettu/\\$file/POPOLII_viestintastrategia_painettu.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/home.nsf/files/POLIISI_viestintastrategia_painettu/$file/POPOLII_viestintastrategia_painettu.pdf).

Yle 18.8.2013 = "Pitää olla kansantajuisia" – huomaitko nämä poliisin hauskat tiedotteet? [Verkkouutinen.] [Viitattu 6.1.2014.] Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/pitaa_olla_kansantajuisia__huomasitko_nama_poliisin_hauskat_tiedotteet/6774498.

KYSELY PAIKALLISPOLIISIN PÄIVITTÄISTIEDOTTAMISESTA

Tammikuu 2014

X:n poliisilaitos

Tutkimuksessani käsiteltävät päivittäistiedotteet on julkaistu X:n poliisilaitoksen verkkosivuilla syksyllä 2012. Tästä syystä olen kiinnostunut paikallispoliisin viestinnästä sellaisena kuin se viime vuosina on järjestetty. Kun puhun poliisilaitoksestanne, viittaa siis laitokseen ennen tänä vuonna voimaan astunutta poliisin organisaatiomuutosta. **Vastaathan kysymyksiin siis vuosien 2012–2013 tilanteen mukaan.**

1 Vastaajan taustatiedot

(Nämä tiedot toimivat ainoastaan taustatietona, enkä esitä niitä tutkimuksessani.)

1.1 Nimi

1.2 Virkanimike

2 Päivittäistiedotteiden laatiminen poliisilaitoksellanne

2.1 Kuinka moni henkilö poliisilaitoksellanne osallistuu päivittäistiedotteiden laatimiseen?

2.2 Mitkä ovat päivittäistiedotteiden laatimiseen osallistuvien henkilöiden virkanimikkeet?

2.3 Syntyykö yksittäinen päivittäistiedote tavallisesti useamman henkilön yhteistyönä vai laatiiko sen yksi henkilö?

2.4 Jos päivittäistiedotteen on laatinut yksi henkilö, käykö joku muu sen läpi ennen julkaisua?

2.5 Kuinka paljon aikaa yhden päivittäistiedotteen kirjoittamiseen tavallisesti kuluu?

3 Koulutus ja ohjaus

3.1 Onko päivittäistiedottamiseen osallistuvalla henkilöstöllä järjestetty poliisilaitoksellanne jonkinlaista viestintäkoulutusta viimeisen muutaman vuoden aikana? Jos on, kerro lyhyesti millaista

3.2 Poliisin viestintää ohjallaan koko organisaation yhteisellä viestintästrategialla ja viestinnän käsikirjalla. Ohjallaanko päivittäistiedottamista laitoksellanne muulla tavoin (esimerkiksi laitoskohtaisella viestintäsuunnitelmalla)?

3.3 Onko poliisilaitoksellanne ohjeistettu, millaisella tyylillä tiedotteet pitäisi kirjoittaa? Kannustetaanko päivittäistiedotteiden kirjoittajia käyttämään tiedotteissa persoonallista tyyliä?

Kiitos vastauksistasi!

Hei,

opiskelen Turun yliopistossa pääaineenani suomen kieltä ja teen pro gradu -tutkielmaa paikallispoliisin verkkotiedottamisesta. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaista kieltä paikallispoliisin verkkotiedotteissa käytetään ja millaisissa tehtävissä yksittäiset kielenpiirteet teksteissä toimivat. Tarkastelen tutkielmassani esimerkiksi tiedotteisiin sisältyvää lukijan ohjailua, huumoria sekä kirjoittajan subjektiivisia kannanottoja. Samankaltaisia teemoja poliisin viestinnässä tutkin suppeammin vuonna 2012 valmistuneessa kandidaatintutkielmassani.

Tutkimusaineistoni koostuu seitsemän eri poliisilaitoksen verkkotiedotteista, jotka olen kerännyt poliisilaitosten omilta internetsivuilta. Tutkimukseen valitsemieni laitosten joukossa on myös X:n poliisilaitos. Toivoisin, että voisitte vastata muutamiin kysymyksiin, jotka koskevat poliisilaitoksenne päivittäistiedotteiden laatimiskäytäntöjä. Samalla pyydän lupaa käyttää vastauksia tutkimuksessani.

Kyselyn vastauksia käytetään ainoastaan pro gradu -tutkielmassani eikä niitä luovuteta kolmansille osapuolille. Käsittelen vastauksia tutkimuksessani anonymisti, mutta nimeän poliisilaitokset, joilta vastaukset on saatu. Tästä syystä vastaajien tunnistaminen on jossakin määrin mahdollista.

Kysely on tämän viestin liitteenä, ja siihen vastaaminen vie noin 20 minuuttia. Voit välittää kyselyn vastattavaksi myös jollekulle muulle henkilölle, joka tuntee poliisilaitoksenne tiedottamiskäytännöt. Vastaukset voi täyttää suoraan kyselylomakkeeseen. Toivon saavani vastaukset sähköpostitse 13.1.2014 mennessä.

Jos tutkimukseni herättää kysymyksiä tai kommentteja, kuulen niitä mielelläni. Otathan yhteyttä myös, jos aikataulu tuottaa ongelmia.

Suurkiitos!

Ystävällisin terveisin

Reeta Kujanpää

Humanististen tieteiden kandidaatti

Turun yliopisto